

અસ્તાવના

વ્રતધારી શ્રાવકો મુખ્યત્વે કરીને બાવીશ અભક્ષ્યના ત્યાગી હોય છે, તેમના ઉપયોગની જગૃતિને અર્થે તથા ધન્ય ભવ્ય પ્રાણિ-
ઓના હિતના માટે બાવીશ અભક્ષ્ય, અનાચરણીય વસ્તુઓ વગેરે
સંબંધી કિંચિત્ અધિકાર દર્શાવ્યા છે. તે વાંચી, વિચારી તદનુસાર
વર્તન રાખવા તેઓ યથાશક્તિ ઉજ્જ્વાલ થશે, તો સ્વપરને અતિ
હિતકારી થશે. કેટલાક બંધુઓ બાવીશ અભક્ષ્ય ત્યાગ, અગર બીજા
નિયમો લે છે, પરંતુ તેનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજ્યા વગર પાછળથી
વ્રતમાં રખાણના પડે છે, જેથી વ્રતપાલનની સાથે તેનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ
સમજાવવા માટે આ પ્રયાસ કર્યો છે. જેમાંની ઘણીખરી બાબતોના
ખુલાસા વિદ્વાન મુનિમહારાજઓ તથા ઉપયોગવંત શ્રાવકો વગેરેને
પૂછીને લખ્યા છે. કેટલીય બાબતોમાં મતભેદ હોવાથી મધ્યસ્થપણું
રાખવું ઉચિત જાણી યથાયોગ્ય લખ્યું છે, છતાં પણ, થંકા જેવી
બાબતોમાં વિશેષ જ્ઞાની પાસેથી નિર્ણય કરી લેવો. આ ગ્રંથમાં
મતિમંદતાથી જે કંઈ શ્રીવીતરાગની આશાવિરુદ્ધ લખાયું હોય,
તે સંબંધી શ્રીસંઘ સમક્ષ મિથ્યાદુષ્ટ દર્શિ છું.

આ પુસ્તક અથથી પ્રતિ સુધી વાંચવા જરૂર પડે કરવો, તથા
જે રસોર્ધનું કામ કરતા હોય, તેને ઉપયોગપૂર્વક સમજાવી, તે
મુજબ વર્તવા શીખામણ આપવી. તથા, આ પુસ્તક વાંચી સમજી
યથાશક્તિ નિયમ લેવા અવશ્ય ઉદ્ધમ કરવો. અને જેઓ વિરતિવંત
છે, તેઓએ અવશ્ય બીજા અન્ય મુગ્ધ-સંસારજાળમાં ફસાએલા
પ્રાણિઓને વિરતિરૂપી સુખડી ચખાડવી. આ પુસ્તક તેમજ જ્ઞાનના
દરેક પુસ્તકની આચારના કરવી નહિ. "આગમની આશાતના
નવિ કરીએ." એ પૂજનું રહસ્ય વારંવાર મનન કરી, જ્ઞાનની

વિષયાનુક્રમણિકા

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
પ્રકરણ ૧ છું		૪ અમ્રતી	૬૩
આવીશ અલક્ષ્યો ઉપર હું		૫ માવો	૬૩
વિવેચન	૪	૬ મુરખા	૬૫
૫ પગ-ચોદુખર	૬	૭ સંભારો	૬૬
૪ મહાવિગ્રહઓ	૭	૮ દૂધપાક	૬૮
૧૦ બરફ	૧૯	૯ ફેરી	૬૮
૧૧ વિષ	૨૨	૧૦ પાપડ	૬૯
૧૨ કરા	૨૫	૧૧ ચટણી	૬૯
૧૩ ભૂમિકાય	૨૮	૧૨ સંભારિયા	૭૦
સચિત કાચું મીઠું	૨૯	૧૩ પકવાન (મીઠામનો કાળ) ૭૧	
૧૪ રાત્રિભોજન	૩૧	૧૪ ચવાણું	૭૩
૧૫ બહુબીજ	૪૦	૧૫ ચૂરમાના લાકુ	૭૩
૧૬ સંધાણ (અથાણો)	૪૧	૧૬ રસોઈ	૭૪
૧૭ ઘોલવડાં (દિદળ)	૪૫	૧૭ ઓદન	૭૫
૧૮ વેંગણ	૫૧	૧૮ દહીં	૭૭
૧૯ અખણ્યાં ફળ	૫૨	૧૯ દૂધ	૭૯
૨૦ તુચ્છફળ	૫૩	૨૦ ઘી	૮૨
૨૧ ચલિત રસ	૫૪	૨૧ બળી	૮૫
પ્રકરણ ૨ જી		૨૨ ખાટાં દોષળાં	૮૫
ચલિતરસનું સ્પષ્ટીકરણ	૫૫	૨૩ ઘોલવડાં	૮૭
૧ આટો	૫૭	૨૪ ખાખરા	૮૭
૨ જલેબી	૬૧	૨૫ પાપડના લુચા	૮૭
૩ હલવો	૬૨	૨૬ લુગલી રાખ	૮૭

નવમી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

મૂળ લેખકનું લખાણ કાયમ રાખવા ઉપરાંત છઠ્ઠી આવૃત્તિમાં જે ઉમેરો કરવામાં આવેલ છે, [તે] આવા કૌંસમાં ખતાવેલ છે.

રોજના જીવનમાં માર્ગદર્શક થતું આ પુસ્તક ધાર્મિક વૃત્તિના પુરુષોને માટે એક અમૂલ્ય ચીજ બની ગયેલ છે, જેથી દિવસે દિવસે તેના તરફનો ચાહ વધતો જ જાય છે.

વિદેશી પરિચયને લીધે લોકોના જીવનમાં અનેક પ્રકારનો પલટો આવતો જાય છે, તથા ખાનપાનમાં ઘણી નવી બાબતોએ પ્રવેશ કર્યો છે, તથા પ્રથમની ઘણી ચીજોની બાબતમાં ઘણી ઘણી શંકાઓ પૂછવામાં આવે છે. તે તે બાબતમાં-શાસ્ત્ર આધારે તથા સિદ્ધાંતોને આધારે યોગ્ય માર્ગદર્શન પૂરું આપ્યું મહારાજનો તરફથી મળે, તે અત્યંત ઈચ્છવા યોગ્ય છે. આઠમી આવૃત્તિની ૨૦૦૦ નકલ ખલાસ થતાં આ નવમી આવૃત્તિની ૫૦૦૦ નકલ છપાવી છે.

આ આવૃત્તિનું પ્રેક્ષ સંશોધન શ્રીમદ્દયશોવિજયજી જૈન સંસ્કૃત પાઠશાળાના પ્રાધ્યાપક શાંતિલાલ સોમચંદ મહેતા એ કાળજીપૂર્વક કર્યું છે.

રખલનાઓ માટે લક્ષ્ય ખેંચવાથી નવી આવૃત્તિઓમાં યોગ્ય પરિમાર્જન કરવા ખાસ કાળજી રખાશે. ખપી જીવે આ પુસ્તકથી આત્મિક લાભ ઉઠાવે. એજ અભિલાષા.

વિ. સં. ૨૦૨૬
કારતક સુદિ ૫

શ્રીમદ્દયશોવિજયજી ^{સિ.} જૈન સંસ્કૃત પાઠશાળા
અને
શ્રી જૈન ટ્રેડર ^{અને} મંડળ-મહેસાણા

વિષય	પાનું
૩૪થી૧૨ પોકિ વિગેરે	૧૧૦
૪ હમ્મેશ ત્યાગયોગ્ય વસ્તુ-	
૧ લઠથું	૧૧૦
૨ ઉંધિયું	૧૧૧
૩ પરદેશી મેંદો	૧૧૧
૪ ગળ્યાં કાળું	૧૧૨
૫ વિલાયતી ઢાખામાં પેક દૂધ	૧૧૨
૬થી૨૧ સોડા વિગેરે	૧૧૩
૨૨થી૩૫ બીડી વિગેરે	૧૧૪
૩૬ સતંલક દવાઓ વિગેરે	૧૧૫
૩૭ વિલાયતી દવાઓ	૧૧૫
૪૦ ગોળ	૧૧૬
૪૧ પરદેશી ખાંડ	૧૧૬
૪૨ કેસર	૧૧૭
૪૩ બાખું કઠોળ	૧૧૭
૪૪થી૪૯ બિસ્કુટ વગેરે	૧૧૮
૫૦ દુધ પાઉડર	૧૧૮
૫૪ હોટેલો	૧૨૧
૫૫-૫૬ વિવિધ પાટીઓ	૧૨૨
૫૮ પાણી	૧૨૪
૧ શેરડી	૧૨૭
૨થી૨૦ સીતાફળ વિગેરે	૧૨૭
શીંગોડા, વાલોળ	૧૨૮
પડોરા ફળુસ	૧૨૯
બૂરું કાળું, કાળું	૧૨૯

વિષય	પાનું
કઠવું તૂંબકું	૧૨૯
પાકાં કટોલાં વિગેરે	૧૨૯
૧-૨ બીલા-બીલી	૧૩૦
૩ સરગવાની શીંગ	૧૩૦
૪ કાબીજ	૧૩૦
૧થી૪ ભીંડા, કટોલા-કકોડા	
તુરીયાં, કારેલા	૧૩૦
પ્રકરણ ૭ મું	
વાપરવા યોગ્ય શાકો, ફળો	૧૩૨
વિષે	
પ્રકરણ ૮ મું	
સચિત્તયાગી, દ્વાદશ પ્રત-	
ધારી, તથા ચૌદનિયમ ધાર-	
નાર માટે સચિત્ત અચિત્તની	
સમજ	૧૩૬
પ્રકરણ ૯ મું	
શ્રાવકના ઘરમાં પાળવા	
યોગ્ય નિયમો	૧૩૭
૧ દશ ચંદરવા	૧૪૭
૨ સાત ગળણા	૧૪૭
૩ વાસણ કેવાં વાપરવાં?	૧૪૮
પ્રકરણ ૧૦ મું	
શ્રાવિકા બહેનોને સૂચનાઓ	૧૫૩
પ્રકરણ ૧૧ મું	
સંમૂર્ચિન મ પંચેન્દ્રિય	
જીવોની દયા વિષે	૧૬૫

વિષય	પાત્રું
૨૭ રાયતું	૮૮
૨૮ શેકેલું ધાન્ય	૮૮
૨૯ હુંદણીયા	૮૮
પ્રકરણ ૩ જી	
૨૨-૩૨ અનંતકાય	૮૯
૧૮ કિસલય-પત્ર	૯૧
૧૯ ખિરમુખાકંદ	૯૨
૨૫ મૂળા	૯૨
૨૬ ભૂમિક્ષા	૯૨
૨૭ વત્યુજા બાજી	૯૨
૨૮ વિરહાત્ર	૯૨
૨૯ પલ્લંકાની ભાજી	૯૩
૩૦ સુખરવલ્લી	૯૩
૩૧ કોમળ આંબલી	૯૩
૩૨-૩૩ બાલુકંદ	૯૩
અનંતકાય ઓળખવાની	
નિશાનીઓ	૯૪
અનંતકાયને લગતી કેટલીક	
સૂચનાઓ	૯૫
બાનીશ અભક્ષ્યના ત્યાગ	
વિષે ઉપસંહાર	૯૬
પ્રકરણ ૪થું, ૫મું ૬ હું	
બાવીશ અભક્ષ્ય સિવાયની	
અભક્ષ્ય વસ્તુઓ વિષે ૧૦૧	
૧ ફાગણ શુ. ૧૫થી કારતક	
શુ. ૧૫ મુધી અભક્ષ્ય	
ગણાની ચીજો. ૧થી૪૮ ૧૦૨	

વિષય	પાત્રું
૨ આદર્શ નક્ષત્રથી ત્યાગ	
ચોગ્ય. કેરી-રાયણ. ૨૦૨	
૩ અશાહ શુ. ૧૫થી કારતક	
શુદ્ધ ૧૫ મુધી અભક્ષ્ય	
૧થી૧૬ ૧૦૨	
૪ હુમ્મેશ ત્યાગ કરવા ચોગ્ય	
૧થી૫૮ ૧૦૩	
૫ બહુ આરંભથી ન વાપ	
રવા લાયક ૧થી૧૬ ૧૦૩	
૬ લોકવિરુદ્ધ તથા જૈન દર્શન.	
વિરુદ્ધ અભક્ષ્ય વસ્તુઓ	
૧થી૧૨ ૧૦૪	
૮ ત્રસજીવની બહુ હિંસા	
થવાને કારણે તજવા ચોગ્ય	
૧થી૩ ૧૦૪	
દરેકની વિગત	૧૦૪
૧ ખજુર	૧૦૪
૨ ખારેક	૧૦૫
૩ થી ૧૩ કાલુથી જરદાલુ ૧૦૫	
૧૪ થી ૧૭ તલ તેલ વિગેરે ૧૦૫	
૧૮થી૪૦ ભાજી-પત્ર શાક ૧૦૬	
૩૧ નાગરવેલના પાન ૧૦૬	
૩૫ મીઠો લીંબડો ૧૦૭	
પાકી કેરી અને રાયણ ૧૦૭.	
૧ મુકવણી ૧૦૮	
૨ ટોપરા ૧૧૦	

તે ખાવીશ અલક્ષ્યઃ અને ખત્રીશ અનંતકાયઃ વિગેરેના
યાગી તે જરૂર હોવા જોઈએ.

* [શ્રાવકના ધાર્મિક જીવનમાં પણ-અહિંસા તપઃ અને
સંયમઃ પ્રધાનપણે હોવા જ જોઈએ, એટલે આહારમાં પણ એ
ત્રણ તત્ત્વો ખાસ હોવા જ જોઈએ. એ ત્રણ તત્ત્વો જૈન આહાર
વિધિ અને લક્ષ્યાલક્ષ્ય વિચારની કસોટી રૂપ છે “જૈન ખાન-
પાનની વિધિમાં આરોગ્યઃ રુચ્યુત્પાદકત્વઃ વિગેરે તત્ત્વોને
સ્થાન નથી” એમ કોઈએ માનવાનું નથી. પરંતુ ઉપર જણા-
વેલા ત્રણ તત્ત્વો મુખ્ય હોય છે. વાચક મહાશયો તે હકીકત
આ પુસ્તકમાં કાંઈક વિસ્તારથી જાણી શકશે.

ઉદ્દેશ ગ્રન્થઃ

ખાવીશ અલક્ષ્યો

ત્રિચંદ્રિ ચતુર્વિગર્હ હિમ-વિસ-કરગે અ સન્ન-મટ્ટી અ ।

તાદ્-મોયણગં ચિય રદ્ધુ-વીજ અણંત-સંઘાણા ॥ ૧ ॥

ધોલવઢા વાયંગણ અમુણિઅ-નામાઈ પુષ્ક-ફલાઈ ।

તુચ્છ-ફલં ચલિઅ-રસં વજ્જે વજ્જાણિ વાવીસં ॥ ૨ ॥

પાંચ પ્રકારના ઉંખર ફળઃ ચાર મહા વિમધઓઃ

હિમઃ વિષઃ કરાઃ સર્વ પ્રકારની માટીઃ રાત્રિભોજનઃ

* મૂળ ગ્રંથમાં અથવા નીચેની ટીપ્પણીઓમાં ન્યાં []

આવા કોઈ સ વચ્ચે લખાણ આવે, તે આ ભાવૃત્તિમાં અમોએ હાલમાં
કરેલો વધારો સમજવાનો છે.

શ્રી મૃગાવતી: અને ચંદનખાલા: પ્રમુખ સાધવીજના
ઉત્તમ ચારિત્ર: શિયલ તથા વિનયાદિક: શુભોનું અમને અહં
નિશ અનુમોદન હો !

શ્રી આણંદજી: શ્રી કામદેવજી: શ્રી પુણિયાજી: અને
શ્રી જીરણુ: પ્રમુખ શ્રાવકોના ઉત્તમ દ્વાદશવ્રતો : જ્ઞાન:
દર્શન: ચારિત્ર: એ ત્રણ રત્નોની આરાધકતા તથા દૈવ સમ્ય
કૃત્વાદિ ઉત્તમ શુભો:નું અમે શીઘ્ર અનુકરણ કરતા થઈએ

શ્રી સુલસા: અને રેવતી: પ્રમુખ શિયળવતી શ્રાવિકા
ઓના દૈવ સમ્યકૃત્વાદિ સુચરિત્રોનું સ્મરણ: અનુકરણ: અમે
સદા પ્રાપ્ત થાઓ !

શ્રી જૈનશાસનની અધિષ્ઠાયિકા શ્રી શ્રુતદેવી સહ
સિદ્ધિ આપો !

શ્રી મહાવીર જીણવંતના શાસનની રક્ષા કરવાવા
માતંગ યજ્ઞ: અને સિદ્ધાયિકા દેવી:ની સ્તુતિ હું વિશ્વશાંતિ
માટે કરું છું.

શ્રી જૈનધર્મની સેવા કરવામાં તત્પર બીજા સમ્યગ્દષ્ટિદેવોનું
સ્મરણ કરી, શ્રી સૂત્ર સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ધરી જિનાશાનુસાર
ત્યાગ કરવાની ઈચ્છાવાળા અને ધર્મના ખપી જીવોને ભક્ષ્યા-
ભક્ષ્યનો વિવેક સમજાવવા અભક્ષ્ય-અનંતકાય-વિચાર
નામના અંથનો પ્રારંભ કરું છું.

ઉત્સર્ગ માર્ગે: શ્રાવકને પ્રાસુક-અચિત્ત નિર્દોષ આહાર
લેવાનું કહેલ છે, અને જો શક્તિ ન હોય, તો અપવાદ માર્ગે:
શ્રાવક સચિત્તના ત્યાગી હોવા જ જોઈ એ. તે પણ ન બની શકે,

૧ લા પ્રકરણમાં બાવીશ અલક્ષ્યો ઉપર ટુંકમાં વિવેચન.

૨ ના પ્રકરણમાં-૩૨ અનંતકાય.

૩ ના પ્રકરણમાં-ચલિત રસ.

૪ થા પ્રકરણમાં-સક્ષ્યાસક્ષ્યનો કાળ.

૫ મા પ્રકરણમાં-અતિહિંસાને કારણે વળ્ય પદાર્થો.

૬ ઠા પ્રકરણમાં-ઉનાળામાં અને ચોમાસામાં તથા અદ્રીથી અને ચોમાસીથી વળ્ય પદાર્થો.

૭ મા પ્રકરણમાં-ચાહુ વપરાશમાં આવતી વન-રૂપતિઓ અને તે વિષે રાખવો જોઈતો વિવેક.

૮ મા પ્રકરણમાં-પ્રતધારીઓને કેટલીક અગત્યની સૂચનાઓ.

૯ મા પ્રકરણમાં-શ્રાવકના ઘરમાં તથા વર્તનમાં પાળવા જોઈતાં કેટલાક નિયમો.

૧૦ મા પ્રકરણમાં-શ્રાવિકાઓને અગત્યની સૂચનાઓ.

૧૧ મા પ્રકરણમાં-સંમૂર્ધિમ મનુષ્યની દયા પાળવા વિષે.

૧૨ મા પ્રકરણમાં-કુમારપાળમહારાજનાં બાર વ્રતો.

બહુબીજઃ અનંતકાયઃ સંધાન-બોળ અથાણુ' વિગેરેઃ
 ઘોલવડાંઃ વેંગણુઃ અન્નાણ્યા કુલ અને ફળઃ તુચ્છ
 ફળઃ અને ચલિત રસઃ એ ૨૨, બાવીસ વર્ગવા
 ચોગ્ય અલક્ષ્યોને વર્ગવા ભેઈએ. ૧-૨

બાવીસ અલક્ષ્યો :—

પાંચ ઉંબર	૯. માખણ
૧. વડના ટેટા	૧૦. હિમ (બરફ)
૨. પારસ પીંપળા તથા પીંપળાની ટેટીઓ	૧૧. વિષ (ઝેર)
૩. પ્લક્ષ (પીંપળા) ની ટેટીઓ	૧૨. કરા
૪. ઉંબરા (શુલર) ની ટેટીઓ	૧૩. સર્વ પ્રકારની માટી
૫. કચુંબર (કાળા ઉંબરા) ટેટીઓ	૧૪. રાત્રિભોજન
ચાર મહાવિગઈઓ	૧૫. બહુબીજ
૬. મધ	૧૬. અનંતકાય
૭. મદિરા	૧૭. બોળઅથાણુ'
૮. માંસ	૧૮. ઘોલવડાં
	૧૯. વેંગણુ
	૨૦. અન્નાણ્યા ફળ-ફૂલ
	૨૧. તુચ્છ ફૂલ
	૨૨. ચલિત રસ

ઉપર પ્રમાણેની બે મૂળ ગાથાઓ ઉપર આખા ગ્રન્થની
 રચના કરવામાં આવેલી છે. તેથી ઉદ્દેશ ગ્રન્થ જણાવી તે
 દરેકનું વિવેચન કરવામાં આવશે.

મહાવિગધઓ

૬ મધ

૭ મદિર

૮ માંસ

૯ માંખણ

એ ચારેય વસ્તુઓના રંગના જેવા રંગના અસંખ્ય જીવો તેમાં નિરંતર ઉપજે છે, માટે અલક્ષ્ય છે. તથા તે ચાર મહાવિગધઓ અતિ વિકાર કરનારી છે. (એટલે માનસિક અને શારીરિક દોષો પણ ઉત્પન્ન કરનારી છે.) તેનું વિશેષ વર્ણન યોગશાસ્ત્રઃ જૈનતત્ત્વાદર્શઃ વગેરે ઘણા ગ્રંથોમાં બતાવ્યું છે, જેથી અત્રે સંક્ષેપમાં જ કહીએ છીએ:—

૬ મધ:—

વાઘરી લોકો વિગેરે મધના પૂડા લાવે છે, ત્યારે પ્રથમ તેઓ તે જગ્યાએ ધુમાડો કરી મધમાખીઓને અત્યંત ત્રાસ ઉપજાવી તેના રહેઠાણ રૂપ એ પૂડામાંથી બહાર કાઢે છે. તેમાં ઉડવાને અશક્ત તેનાં નાનાં અનેક બચ્ચાંઓ હોવાથી, તે સર્વ પોતાના પ્રિય પ્રાણોથી મુક્ત થાય છે. એક માણસે ઘણા વર્ષો સુધી અત્યંત પરિશ્રમથી સંગ્રહિતું ધન એક જ રાત્રિમાં ચોરો આવીને ચોરી જાય છે, ત્યારે તેને, તથા તેના કુટુંબીઓને કેટલું દુઃખ થાય છે? તેજ પ્રમાણે આ અનેક જીવોએ ઘણા વખતના કરેલા પરિશ્રમથી પોતાના નિર્વાહ માટે તૈયાર કરેલું મધ [મધપોડું—વિશ્રામ સ્થળ—ગૃહ] વાઘરી વગેરે અનાયસ્વલાવના લોકો અત્યંત કષ્ટ આપીને લૂંટી જાય, ત્યારે તેઓને કેટલું દુઃખ થતું હશે? અને તેવા હિંસક લોકોને આપણે ઉત્તેજન આપીએ, તે કેટલું બધું ત્રાસજનક?

પ્રકરણ ૧ લું

બાવીશ અલક્ષ્યો ઉપર ટુંક વિવેચન

પ. પગ-ચોદુમ્બર

૧ વડના ટેટીઓ

૨ પારસપીંપળા અને પીંપળની ટેટીઓ

૩ પ્લક્ષ જાતના પીંપળાની ટેટીઓ

૪ ઉંબરો [ગુલર] ની પીપુ [ટેટીઓ]

૫ કચુંબર (કાલુંબર)નાં ફળો

એ પાંચેય વૃક્ષના ફળમાં ઘણા સૂક્ષ્મ ત્રસ હોયો ઉડતા જોવામાં આવતા હોય છે, જેની ગણતરી થઈ શકતી નથી. માટે [તેમ જ, તેમાં હજી બીજા પણ ઘણા હોય છે] તે સઘળા અલક્ષ્ય છે, તેથી તેનો ત્યાગ કરવો. હુબકાળ વિગેરે પ્રસંગે કદાચ અન્ન ન મળે, તો પણ વિવેકી પુરુષો એ ખાય જ નહિ. [^૧બીજના ઘણા વનસ્પતિ હોવાની અને તેમાં પડેલા બીજ ત્રસ હોવાની, એમ બે પ્રકારના હોવાની વિરાધના થાય. પીંપરની ટેટીઓ પણ આ પ્રકારની સમજવી.]

૧ ફળમાં જેટલા બીજ તેટલા વનસ્પતિકાયના હોવા જાણવા તે બધાની માત્ર અલ્પ સ્વાદ ખાતર કિંસા કરવી યુક્ત ગણાય ?

દષ્ટિથી, પણ ત્યાજ્ય જ છે. [વિલાયતી કે દેશી દારુ-ગમે તે જાતનો દારુ નુકશાન કરે છે. માટે સાત વ્યસનમાં તેને ગણાવીને આપણા શાસ્ત્રકારોએ તેનો ત્યાગ કરવાના ઉપદેશ ઉપર સખ્ત ભાર મૂક્યો છે. એટલે તે રીતે પ્રભુની આજ્ઞા પ્રમાણે આપણે સર્વ લોકના હિતને માટે ઉપદેશ આપી શકીએ છીએ. દેશી દારુની બનાવટના સાધનો બંધ થાય, અને વિલાયતી દારુ જ શરૂ થાય, માટે દારૂબંધીની હાલની આખી હીલચાલ એક વ્યવસ્થિત ચળવળ તરીકે મોટા પાયા ઉપર ચાલતી હતી. સાડું થયું કે-તેમાં આપણા મુનિમહારાજઓએ ગમે તેવી ટીકાઓ થવા છતાં લાગ ન લીધો. નહીંતર વિલાયતી દારુના પ્રચારમાં તો આજે આપણી સમ્મતિ ગણાઈ જ જાત. દેશ-નેતાઓને દેશી દારુ બંધ કરાવવા પૂરતું જ એ કામ કરવા દેવામાં આવ્યું હતું. દારુ અટકાવનાર દેશનેતાઓએ તાજી તાડી પીઈ ને દારુને બદલે તેની જરૂરીઆતનો દાખલો બેસાર્યો હતો. કેટલું આશ્ચર્ય ! હવે ક્યાં ગઈ દેશનેતાઓની લાગણી ? કેમ કેઈ પીકેટીંગ કરતું નથી ? પણ એ બધું બનાવટી હતું- વિલાયતી દારુ છુટથી પીવાય છે. આપણે તો સ્વાભાવિક રીતે જ દારુ છોડવાનો ઉપદેશ સમાનભાવે સર્વને આપી શકીશું જ.]

૮ માંસ—

‘અનેક જીવો મારીને તૈયાર થાય છે. તે મુખ્ય ત્રણ ભેદ છે-જળચરમાં મચ્છી વગેરેનું; સ્થળચરમાં

૧. ન્યારે આયુર્વેદના કર્તાઓએ અનાર્યોનીયે ખાતર અસદ્ય ઔષધા, ચરમી, તેલ વગેરે બતાવેલાં છે, ત્યારે યુનાની હકીમી ઔષધીમાં માંસ, ઈંડા અને મચ્છી, વગેરે

દેશી અને વિલાયતી અનેક જાતના દારુઓ થાય છે. તે દરેક સર્વથા ત્યાગ કરવા જેવા જ છે; તાડી વિગેરે પણ ત્યાગ કરવા લાયક જ છે. એકંદરે કોઈ પણ કેદી પીણાંઓ હિંસા દષ્ટિથી, આરોગ્ય દષ્ટિથી, નૈતિક દષ્ટિથી, આર્થિક દષ્ટિથી ધાર્મિક દષ્ટિથી અને સભ્ય-લાયક જીવનની અને સંયમી જીવનની

વસ્તુનો સડો-કરતાં તેમાં અનેક ત્રસ જીવો ઉપજે, તે સુદ્ધતા યંત્રથી રસ કાઢી લેવો, તે, ફટલાએક મોળા લોકો કોલનવોટર વાપરે છે, પણ તે અચિત્ત નથી. અને તેના ઉપર દારૂ તરીકેની મોટી જગાત લેવાય છે. તેમાં પણ એક પ્રકારનો સ્પીરીટજ હોય છે.

૨—વિલાયતી દવાઓમાં અલક્ષ્ય પદાર્થ હોય છે, તેની વિગત:—

૧ કૉડલીવર પીલ્સ-દરિયાઈ માછલીના કલેજના તેલની ગોળી.
૨ સ્કાટઇમલશન બ્રાવરીલ-બળદ અને પાડાના અમુક ભાગનું માસ.

૩ વિરોલ-ગાયના મગજનો માંસ રસ.

૪ બીકાર્બરન વાઈન-ઘેટાના માંસ યુક્ત ખાંડી.

૫ ઠારતિક લીગવીડ-માંસ મિશ્રિત.

૬ સરોવાની ટોનીક-સ્પીરીટ (મદિરા) યુક્ત.

૭ એક્સ્ટ્રેટ મોલ્ટ-મધ અને માંસ મિશ્રિત.

૮ એક્સ્ટ્રેટ ચિકન-કુકડીના બચ્ચાનો રસ.

૯ વેસેન ઈન-કુકરની ચરખી.

૧૦ પેપ્સેન્ટ પાવડર-કુતરા અને કુકરની બે ગોળી (અંદ)નો બૂકો.
[૧૧ પેલોલ તથા મળ્યાં ઈન્જેક્શનો પણ આવા હિંસામય અને અસહ્ય પદાર્થોમાંથી બનાવેલાં હોય છે.]

શરીરમાંથી છુટું પડતાં જ તે સડવા માંડે છે અને તુરત જ તેમાં તેના જ રંગના ખારીક જંતુઆ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. એટલે તે રીતે પણ “માંસ ખાવામાં અસંખ્ય જીવોની હિંસા થાય છે” એમ પરોપકારી પુરુષોએ કહ્યું છે. માટે દરેક પ્રાણીને પોતાના સમાન ગણવા, અને તેઓની હિંસાથી બચવા માંસ વિગેરે પ્રાણીજન્ય-ખાન-પાન તથા ઔષધ વિગેરેનો કોઈ પણ પ્રકારે ઉપયોગ ન જ કરવો જોઈએ.

એ જ હિસાબે શ્રી જૈનશાસનામાં પંદર કર્મદાન તજવાનું દરેક ધર્મિ પુરુષોને હુમેશને માટે ખાસ ફરમાવ્યું છે. કેટલાક દગાખોર લોકો ધીમાં ચરખીનો લેગ કરે છે, વિદાયતી બિસ્કુટ પ્રમુખમાં અલક્ષ્ય પદાર્થના મિશ્રણનો સંલવ હોય છે, આને કેટલાક તેવી ચીજો ખાય છે, એ ખરેખર ખેદજનક છે. તેથી બિસ્કુટ, [કોઈ બિસ્કુટમાં કે ચોકલેટમાં ઈંડાનો રસ સ્વાભાવિક જ હોવાનું સંલગાય છે. ગાયના માંસની પણ ચોકલેટો આવે છે. આપણે પતાસા વિગેરેને બદલે પીપરમેન્ટની ગોળીઓ છોકરાંઓને પાઠશાળાઓમાં બહેંચીએ છીએ, તે મોટામાં મોટી ભુલ થાય છે. કેમકે લવિધ્યમાં આપણા અમુક પેઢીના સંતાનોને માંસાહારી બનાવવાની એ પ્રાથમિક યોજના છે. પીપરમેન્ટની ગોળીઓમાંથી નાની ચોકલેટો અને અને તેમાંથી મોટી ચોકલેટો અને તેમાંથી વધુ મોટી ચોકલેટો અને તેમાંથી તેથી વધુ મોટી અને કિંમતી તથા વીટામીનવાળી જે લગલગ માંસમાંથી બનાવેલી હોય છે. તે તરફ ધીમે ધીમે બાળકને દોરવી શકાય છે.] વગેરે આલડછેટવાળી ચીજોનો સ્પર્શ પણ ન કરવો જોઈએ.

એવી ખોટી દલીલ ચલાવી છે. જેથી જીવદયા પાળવાની શોભા લઈ શકાય, અને માંસ પણ ખાઈ શકાય ! શું આ ન્યાયસરની દલીલ છે ? [મોટા પ્રાણીને મારવામાં ઘણી મહેનત પડે છે, એટલે તેને મારવા માટે ઘણી યુક્તિઓ-પ્રયુક્તિઓ કરવી પડે છે, તેથી વધારે તીવ્ર હિંસાના વિચારથી મન ડહોળાયેલું રહે છે. તેમ જ મનમાં ક્રૂરતા પણ આકરી મેળવાય છે. સારાંશ કે-કોઈપણ પ્રાણીને મારવામાં હિંસા જ છે. અને મોટાઈ-વાળાને મારવામાં મોટી હિંસા છે.] જે લોકો પોતાના દેવોના વાહન તરીકે કે-દેવોની આકૃતિ તરીકે અમુક પ્રાણીઓ માને છે, તેઓને ગણપતિની આકૃતિ જેવો હાથી અને ઇંદ્ર કે મહાદેવના વાહનો તુલ્ય હાથી-સિંહ કે વાંઘને મારવાનું યોગ્ય કેમ ગણાય ? ખરેખર, આવો જીવ હિંસાનો વિચાર પણ અધોગતિમાં જવાનું સૂચન કરે છે.

ખાટકી પોતાનો માંસ વેચવાનો ધંધો છતાં બકરાં, ઘેંટાં, કે પાડાનું ગળું જાંતે કાપતા જ નથી. પણ એકાદ પૈસો આપી ગળકટ્ટા વિગેરે વધુ નીચને હાથે છુરી મુકાવે છે, કેમ કે-તેમ કરવામાં તે પણ પાપ તો માને જ છે. એટલે માંસ ખાવામાં પાપ છે, એ વાતમાં દરેક લોકો સમ્મતજ છે જ.)

ઉપરાંત, માંસની આંદર પણે પણે અનેક વ્રત્ત જીવ ઉપજે છે. માંસને અગ્નિ ઉપર પકાવતા અને પકવ્યા પછી પણ તેઓ ઉપજ્યા કરે છે. તેની ખાત્રી એ છે કે-પડ્યા રહેલા મહામાં મોટા મોટા કીડા પડી જાય છે. પરંતુ તે કીડાઓ વખત જતાં મોટા થયા હોય છે. પ્રથમ તો બારીક હોય છે. શરીરમાંથી છુટું પડેલું માંસ એ શરીરનો મરેલ ભાગ છે. અટકે

તંદુરસ્ત થવા માટે કેટલાક અલક્ષ્યાલક્ષ્યનો વિચાર કર્યા વગર આવી ચીજો વાપરે છે. પણ હે લભ્યો ! તેના કિંપાકના ફળ જેવાં ફળ બહુ માઠી ગતિમાં જઈ ભોગવવા પડશે, તે વિચારો ! અનાદિકાળથી સ્થૂલ શરીર [પુદ્ગલ]ની સંભાળમાં જ આ જીવ ચારેય ગતિમાં ભળ્યો, પરંતુ પવિત્ર મન વગર આત્માનું કલ્યાણ થવાનું નથી. તેથી જન્મ : જરા : મરણ : આધિ : વ્યાધિ : અને ઉપાધિ : નાં દુઃખનું નિવારણ કરવા આવી અલક્ષ્ય ચીજોનો ત્યાગ કરો : ધન્ય છે- વંકચૂલ રાજકુમારને, જેણે પ્રાણાન્તે પણ માંસનું ભક્ષણ ન કર્યું, અને દેવગતિ સાધી. આપણે તેવા મહાત્મા પુરુષોનું અનુકરણ કરતાં ક્યારે શિખીશું? અને શિવસંપદા ક્યારે પામીશું ?

૮ માખણ-

જેમ દુધે વખત જતાં બગડી જઈ ખાવા લાયક રહેતું નથી. તે પ્રમાણે દહીં પણ મેળવ્યા પછી જે રાત્રિ પછી જંતુ પડી જવાથી અલક્ષ્ય થાય છે. ઉંટડીના દુધમાં અન્ત મુહૂર્તમાં જંતુઓ ઉપજે છે અને અલક્ષ્ય થાય છે. તેજ પ્રમાણે માખણ સર્વજ્ઞભગવંતોએ અલક્ષ્ય કહ્યું છે. છાશમાં માખણ સ્વાભાવિક રીતે જ આવી જવા સંભવ છે. તેથી વિરતિવંતે ગાળીને વાપરવી જોઈએ. અથવા અન્તણતા આવી ન જાય, તેની જયણા રાખવી માખણ છાશમાંથી બહાર કઢાય કે તરત જ

૧ નબળાઈના દરદ માટે જો તેવનો ખપ દોષ તો બદામનું તેણ સર્વ દવાથી ચઢીયાતું દામ આપે છે.

અ. [ચ.-૨

કેટલીક વિભાગી દવાઓ જેમકે કૌડલીવરઓઈલ^૧ (કૌડ માછલીનું તેલ) કાટ ઈમલશન બોવરીલ અને મુખ્ય નામની દવા પ્રમુખ ચરખી વિગેરેના લેગથી બનાવે છે. તેનો અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ.

૧ કૌડલીવ ઓઇલની ગરજ બોપરેલથી સરે છે. જૂઓ ડા. ત્રિભોવનદાસ કૃત વૈદ્યક ગ્રંથ, (ટોપરામાં ક્ષય મટાડવાનો ગુણ છે. હિંદુઓમાં દરેક પ્રસંગે શ્રીફળનો રીવાજ છે. તેમાં આવા યોગ્ય હેતુઓ પણ સંભવિત છે. દરદીની હોજરીની શક્તિના પ્રમાણમાં ટોપરાનો રસ, કે ટોપરાં આપવાથી લોહી વધે છે, એમ જ્ઞાની પુરૂષો અને અનુભવી વૈદ્ય પાસે સાંભળેલું છે. સ્ત્રીઓને ધાવણ વધારવા ખાસ ટોપરાં ખવરાવાય છે. તથા માયનું ચોરૂખું દૂધ વિધિસર પીવામાં આવે, તો તે પણ ક્ષય મટાડે છે. કેમકે-મનુષ્યના શરીરના કણો અને ગાયના કણો સમાન છે. જે સ કરતાં ગાય ચપળ પ્રાણી છે. તેથી દરેક ધાતુઓ પણ ચપળ બને છે અને દૂધ સીધું લોહીમાં જાય છે. ક્ષયના તાપની ગરમી ઠારે છે. કૌડલીવરથી મટેલા ક્ષય કરતાં ગાયના દૂધથી વધારે સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત થાય તેવી રીતે કાચમી ક્ષય મટે છે. આજકાલ-પંચગની જેવા સેનેટરીયમમાં ઘણા આરોગ્ય ઔષધ કરાવવા જાય છે. ત્યાં દરદીઓને એવી જ અભક્ષ્ય દવાઓ અને ખોરાકો ડોક્ટરો ખાસ કરીને આપે છે. નરોડા પાસેના આપણા ક્ષયના જૈન સેનેટરીયમમાં આવા ઉપચારો ન થાય, તેની કાળજી સંપૂર્ણ લેવાની જોઈએ. ડોક્ટરોનો આધાર આવી દવાઓ અને ખાનપાન થઈ ગયેલ છે)

૨ મુખ્ય નામની દવા જે માખસ તથા જનાવરના કલેજાં માંથી બનાવે છે, તે તો પ્રમટપણે અભક્ષ્ય છે, તેના બદલે શીલા-જીત વાપરવાથી તે દવાનું કામ કરશે.

વૈદ્યક ગ્રંથમાં એ ચારેય વિગઈ વિનાની તમામ રોગોની તમામ દવાઓ બતાવી છે.]

૧૦ ખરફ—

ખરફ: હીમ: અને કરા: એ ત્રણેય ચીજોમાં સરખો દોષ છે. અપ્કાય [દરેક સચિત્ત પાણી] નું એક ખિંદુ અસંખ્ય જીવમય હોય છે, તે એક જીવનું શરીર સરસવ જેવડું કલ્પીએ તો પાણીના એક ખિંદુના જીવો લાખ લેજનના જાંબૂદીપમાં ન સમાય એટલા સૂક્ષ્મ શરીરવાળા હોય છે. [ખરફ પાણી ગાળીને કોણુ બનાવે ? અને ગાળે તો પણ ઘણા નાના જીવો ગળણામાંથી પણ નીકળીને રહી ગયા હોય, તે બધા ઠંડીના ઉપદ્રવથી સંકેચાઈને મરી જાય, તથા કોઈ બાકી રહ્યા હોય; તો ઉપચેગ કરતી વખતે તેનો મરો થાય. એમ અનેક રીતે તેમાં પ્રત્યક્ષ રીતે પાપ સમજાય છે. માટે, ખરફ વિગેરે અભક્ષ્યમાં ગણાવેલ છે. તે બ્યાજખી જ છે.

એટલે, પાણી પોતે અસંખ્ય જીવમય હોય છે, તે ઉપરાંત પાણીના એક ખિંદુમાં કેટલાક બીજાં ત્રસ જીવો હોય છે. [તે પૃષ્ઠ ૨૦ માનાં ચિત્રમાં જુઓ] તથાપિ પાણી વિના નિર્વાહ ન જ થાય, માટે જરૂર પૂરતું અને પ્રાચુક વાપરવું પડે છે.

દાહ થતો મટાડવાને ચંદન [સુખડ] કે ખરાસનું વિલેપન કરાય છે. અથવા ખડસલીયા પિત્તપાપડાનું, ચાકરનું પાણી, ખદામ અથવા સુખડ સ્પિંદિત પીવાથી તૃષ્ણા છીએ છે, પાકાં કેળાં પણ શરીરે મૂકવાથી ઠંડી કરનાર છે.

૧ અંતર્મુદ્ધર્ત્તમાં તદ્દર્શી સૂક્ષ્મ જીવો ઉત્પન્ન થાય છે. માખણ તથા દ્વિદલ પ્રમુખમાં જે જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, તે હેતુગમ્ય નથી, પણ-આગમગમ્ય છે. માટે-જિનેશ્વરભગવંતોએ જે પ્રફુલ્લ છે, તે સત્ય માનવું જોઈએ. [આગમગમ્ય પદાર્થોમાંના પણ કેટલાક પદાર્થો પ્રયોગગમ્ય અને હેતુગમ્ય કરી શકાય તેમ છે. પરંતુ, તેના સાધનો ગોઠવવામાં મોટો ખર્ચ થાય છે. અથવા, સૂક્ષ્મ હેતુવાદ સમજવામાં ઘણાજ ઉંડા અભ્યાસ અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિની જરૂર પડે છે. તેવા સાધનો ન હોય, અથવા તેવું સમજવાની શક્તિ ન હોય, તેટલા ઉપરથી સર્વજ્ઞભગવંતોએ કહેલી હકીકતો સાચી ન માનવાને કારણ રહેતું નથી. સર્વજ્ઞ હોવાની અને વાત તેની કહેલી હોવાની ખાત્રી થવી જોઈએ. અસર્વજ્ઞોએ પોતાની વાત પ્રયોગોથી સાબીત કરવી પડે છે.

ઉપસંહાર.

ઉપર જણાવેલી ચાર મહાવિગર્ધો [મધ-મદિરા-માંસ-માખણ] નો અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ પ્રભુની આજ્ઞા પાળવી તે ધર્મ છે. અને તેમાં દયા: સંયમ: તથા નિર્મળ જીવન:નો લાભ સમાયેલો છે “એ ચાર વિગર્ધ ખાનારાજ છવે છે, ને ન ખાનારા મરી જાય છે, એમ છે જ નહીં” તો શા માટે પાપમાં પડવું ? [કલ્યાણકર નામના

૧ અહીં જન્ય અંતર્મુદ્ધર્ત્ત સમજવું તેનો કાળ નવસમય સમયપૃથક્ત્વ છે. એક સેકન્ડમાં અસંખ્યાતા સમય થાય છે, માટે ધારાથી જૂદું પડવું કે તરત જ અમલ્ય સમજવું.

મહાયાગરુ, સુરોખાર, લીંબડાની ગળોનું સત્ત્વ,
કરીયાતુ અને બુચકણ વગેરે અણાહારી ચીજો રાત્રે પચ્ચક્ર-
ખાણ છતાં વપરાય છે.

હિંસ [ખરફ] કુદરતી હોય છે, તે તથા સંચાઓ પ્રમુખ
સાધનોથી બનાવાય છે. તે બંને ય જાતનો અલક્ષ્ય છે. કારણ
કે તેમાં પાણીના અસંખ્ય જીવો છે. બહુ આરંભનો તીર્થંકર-
પરમાત્માએ નિષેધ કર્યો છે. આઈસક્રીમ, આઈસવોટર,
(ખરફનું પાણી), આઈસ સોડા, કુલફી, પ્રમુખ ખરફની
ચીજોનો પણ ત્યાગ કરવો. [આઈસક્રીમ બનાવવામાં ખરફ તથા
કાચા પાણી અને મીઠાનો આરંભ થાય છે. એટલે એકેન્દ્રિય
અને ત્રસ જીવોની વિરાધના થાય છે.] ૧ સંચાઓની અંદર
રહેલો દૂધ પ્રમુખનો રસ-તે સાફ કરવામાં ન આવે-તો
એકદ્રિય વગેરે જીવોની ઉત્પત્તિ થવાનો પણ સંભવ રહે છે,
પણ તે જીવો બહુ સૂક્ષ્મ હોવાથી દંષ્ટએ પડી શકે નહિ,
અને નવું દૂધ વિગેરે પડતાં તરત જ તે બિચારા વિનાશ
પામે. આ રીતે ત્રસની હિંસાનોયે સંભવ છે. આવી વિરાધ
નાનો વિચાર-જિજ્ઞાસદ્રિયમાં લુપ્ત થવાથી આપણામાંના કેટ-
લાક અહિંસામય ધર્મના આગેવાન જેવા જૈનબંધુઓ પણ
ન કરતાં અનેક જીવોના પ્રાણ લેવાના કારણિક થઈ પડે છે.
ત્યારે, આગળ તેમના પૂજ્ય વડિલો સચિત્તત્યાગી તથા
ગંઠસી-વેઠસી પ્રમુખ સખ્ત નિયમો પાળવામાં દંડપણે વર્તતા
હતા. ત્યારે આજે અનેક બંધુઓ રસ્તામાં ચાલતા હોટલો-
વિશ્રાંતિગૃહ [વિશ્રાંતિ નહિ પણ ખરેખર વિનાશકારીગૃહ]
વગેરેમાં ભક્ષ્યાલક્ષ્ય અને સ્પર્શસ્પર્શનાં મલીન દોષનો વિચાર

પ્રાણીજ : વનસ્પતિજ : અને મિશ્રણજ. સોમલ : હડ-
 તાલ : વિગેરે ખનીજ છે. વીંછી : વિગેરેનું વિષ પ્રાણીજ
 છે. વચ્છનાગ : અક્રીણ : ધતુરો : આકડો : વિગેરે વનસ્પતિજ :
 વિષ છે. અને મધ અને ઘી સમભાગે હોય તથા એવી ઝેરી
 દવાઓ : મિશ્રણજ વિષ ગણાય છે,] અક્રીણ, સોમલ, વચ્છ-
 નાગ, હરતાલ, મીઠા તેલીયા, સંખીયા, પ્રમુખ ચીજો અલક્ષ્ય
 છે. કારણ કે-તે ઝેરો ખાવાથી પેટના કૃમિ આદિક જીવનો
 નાશ થાય, શરીર શિથિલ થાય, અને પરવશતા થાય. માટે
 વિષલક્ષણ કોઈ શોખથી કે બળપુષ્ટ અર્થેય ન કરવું.
 ઔષધ તરીકે છુટ રખાય છે [તે પણ વાસ્તવિક તો નથી.]
 જીઓ, વ્યસની માણસના હાલ શા શા થાય છે ? તથા અવ-
 સરે અમલ ન મળે, તો ચેતના મુંઝાય, ક્રોધ-મિનન વધે,
 અને તે વસ્તુ ખાનારો જ્યાં મળ-મૂત્ર કરે, તે ક્ષેત્રમાં ત્રસ-
 સ્થાવર જીવની હિંસા થાય. વળી, આવી વસ્તુ ખાઈને આપ-
 ઘાત કરવાથી પરલવે નરકાદિ નીચ ગતિ પ્રાપ્ત થાય. માટે,
 વિષ : વ્યસન : કે આપઘાત કરવામાં વાપરવું જ નહિ તેમ
 તેનો વ્યાપાર પણ કરવો નહિ, રાજ્યકર્તાઓ પણ વિષવ્યાપાર-
 રની સનહો માત્ર તેની મર્યાદા રાખવા માટે આપે, તો યોગ્ય
 ગણાય સર્વજ્ઞ પ્રભુઓએ પંદર કૃત્તિદાનતત્ત્વવામાં વિષવ્યાપાર-
 નિષેધો છે, કેમકે—તેના વ્યાપારથી અનેક અનર્થ નીપજે
 છે. માતાઓ ખચ્યાઓને ખાળાગોળીનું અમલ આપે છે,
 જેમાં અક્રીણ આવે છે. પણ તે વ્યસનથી ખચ્યાઓને ક્ષાયદો
 નથી, પરંતુ ઉલટું નુકસાન કરે છે. ખોટી રીતે ખાળકને
 સ્ફુર્તિમાં રાખે છે, ને રોગો અંદર ઘર કરી જાય છે. તેનો
 ખ્યાલ રહેવા દેતું નથી] અને કોઈ વેળા ભુલથી ખાળાગોળી.

ન કરતાં, તેમજ પરલવનો પણ [આ લવમાં ગુરુ, વડિલ, કે જ્ઞાતિનો લય ન હોય તો,] લય નહિ રાખતાં, સ્વચ્છંદપણે નિર્ધ્વંસ પરિણામે, આવી તુચ્છ વસ્તુઓથી સ્વમનકામનાઓ તૃપ્ત કરી સ્વઆત્માઓને મલિન-બ્રષ્ટ કરે છે ! અફસોસ ! આ કેવું ખેદજનક ? બંધુઓ ! પરના જીવોને થતી વેદનાનો સહજમાત્ર વિચાર આપના વિચારશીલ મગજ ઉપર લાવી, આવી તુચ્છ-અસાર વસ્તુઓનો સદંતર ત્યાગ કરો ! ! બગડતું વાતાવરણ સુધારો ! [તાવમાં બરફનો વપરાશ ઘણો થાય છે. કેટલાક ચિકીત્સકોનો એવો અભિપ્રાય જાણાવામાં આવેલો છે, કે-“ જો તાવ મારી નાંખે તેવો ઝેરીજ હોય, તો ગમે તેટલા મણુ બરફ મૂકવામાં આવે; તો પણ દરદી બચી શકતો નથી. અને જો ન મારી નાંખે, તેવો ઝેરી ન હોય, તો અમુક વખત ગયા બાદ તાવનો ગમે તેટલો આકરો વેગ નરમ પડતાં માથાનો ભાર ઓછો થઈ જાય છે. એટલું ખરું કે-બરફ મૂકતી વખતે દરદીને આરામ રહે છે. પરંતુ આકરો તાવ હોય, તો બરફ ખસેડીએ કે તુરત તેને તાવની અસર થવા માંડે છે, એટલે બરફ મૂકવાનો રીવાજ પ્રસરતો જાય છે. પરંતુ બરફ મૂકવાથી નુકશાન પણ એ થાય છે કે-જ્યાં બરફ મૂકાય, ત્યાં લોહી ઘાટું થાય છે. જેમ બરફથી દૂધ વિગેરે થીજે થીજી આઈસ્ક્રીમ બને છે. તે પ્રમાણે લોહી પણ થીજે છે. અને તે થીજેલું લોહી હૃદયમાંથી પસાર થાય ત્યારે તેને નબળું પાડે છે. અને હૃદય નબળું પડે, એ પણ બીજા રોગોને નોતરવા રૂપ થાય છે. ” એવો અભિપ્રાય છે.]

૧૧. વિષ— [વિષ ચાર જાતના હોઈ શકે છે. ખનીજ:

૧૨. કરા-વરસાદના કરા આકાશમાંથી પડે છે, તેમાં

લીધે બીજા કોઈ નવા રોગ ઉત્પન્ન થવાની તૈયારી થાય છે. જેની દરદીને માહિતી હોતી નથી. અને આખી જીંદગી સુધી ખાધેલા વિવિધ ઝરોનો શરીરમાં થયેલો સંગ્રહ વૃદ્ધાવસ્થામાં જલદી જીંદગીનો અંત લાવે છે. તે વિષમય દવાઓની મદદને મીયાણાની ચોક્કી કહે છે. ગામમાં ચોક્કી કરે, અને જંગલમાં માણસ એકલો પડે તો તે, પોતે જ લુંટ ચલાવે. તેજ પ્રમાણે શરીરમાં લોહી વિગેરે ધાતુઓનો પુરવઠો બરાબર હોય, ત્યાં સુધી તે શરીરને સશક્ત રાખે, પરંતુ જેમ જેમ લોહી ઘટતું જાય, તેમ તેમ તે વિષેજ વધારે ને વધારે દુર્બલો ક્યો જાય. પરિણામે-દરદી પોતાના સ્વાભાવિક આયુષ્ય કરતાં વહેલા મરવાના ધણા કારણો સંગ્રહે છે. તેમાં આ ઝેરી દવાઓ પણ ઝેર ખાવા જેટલી જ અસર કરીને વધારે કરે છે. માણસને ખબર નથી હોતી, કે “પોતાનું કેટલું આયુષ્ય ખરું હતું? અને તેમાં આ ઝેર કેટલો ઘટાડો કર્યો?” એ સમજે છે કે “મારું મૃત્યુ સ્વાભાવિક રીતે થયું છે” પરંતુ ખરી રીતે આ ઝેરોએ તેના આયુષ્યના ઘટાડામાં મદદ કરેલી હોય છે. એટલે ઝેર, તે છેવટે ઝેર જ રહે છે. વિશેષ ખુબી તો એ થાય છે, કે-ગમે તેવા રોગમાં દદીને ચાલુ ખોરાક ઉપર રાખીને આરામ આપનારા હોંશીયાર ડોક્ટરો અને વૈદ્યો એવી સરસ અસરકારક દવા આપે છે. કે-જેથી દદીને ફાયદો તરત થાય. કેમકે-વિષ અને દેશી દ્રવ્યોથી મિશ્રિત દવાઓ પોતાનો એટલે બધો પ્રભાવ બતાવીને મગજ, હૃદય, તથા શરીરની સૌમ્ય ધાતુઓ વિગેરે રક્ષક તત્ત્વોમાંથી મદદ મેળવીને દરદ મટાડી દે છે, અને આરામ આપી દે છે. પરંતુ ખરી રીતે રોગ મટતો નથી. રોગ શરીરના અંદરના તત્ત્વોમાં ગુંથાઈ જાય છે, અને દવાના ઝેરથી તાજગી બરાબર જણાય છે. દવાનું જોર ઓછું થતાં ફરીથી એ પ્રમાણે દવા લેવા જતા પ્રથમની દવા અસર કરતી નથી. ત્યારે તેના કરતાં વધારે

ઠેકાણાસર ન મુકાઈ હોય અને બાળકના હાથમાં આવી જાય,
 ને વધારે પ્રમાણમાં ખવાઈ જાય, તે મૃત્યુ પણ પામે છે.
 જેથી સુસ્ત માતાએ આવી ઝેરી કે અલક્ષ્ય વસ્તુઓનાં અમલ
 આપવા નહિ, તેને માટે તો દેશી ગૈદકૃત ગુડિકા બસ છે x

x [સોમત્ર: પારો: ગંધક વચ્છનાગ: ઝેરક્રોચલુ: ધતુરો:
 અફીણ: ક્વીનાઈન: વિગેરે ઝેરી ચીજો જે ઔષધોમાં વપરાય છે,
 તે ઔષધ ધણું જ શક્તિશાળી અને પ્રભાવવાળું થાય છે. અને
 જલ્દી રોગ મટાડીને તુરત આરામ આપે છે: આથી વૈદ્યો અને ડોક્ટર-
 રાની તથા પરચુરણ દવા વેચનારની જાહેરાત સારી થાય છે.
 તેઓની પ્રતિષ્ઠા તથા ખનપ્રાપ્તિમાં સારો વધારો થાય છે. પરંતુ
 કેટલાક વિદ્વાન અને સમજુ વૈદ્યો અને ડોક્ટરો “વિપૌધિથી પરિ-
 ણામે ભયંકર નુકશાન થાય છે” એની ખાસ માન્યતા ધરાવતા
 જાણવામાં આવ્યા છે, “આ પદાર્થો ઝેરી છે, એટલે તેનું ઝેર અસર
 કર્યા વિના રહે જ નહીં. પરંતુ તેને ખીજી ચીજોના પુટ દર્શને કે
 મિશ્રણ કરીને તેની ઝેરી અસર નાબુદ કરવામાં આવે છે. પછી તે
 ઝેર શી રીતે અસર કરે?” કેટલાક આ જાતનો તેઓને પ્રશ્ન કરે
 છે. તેના જવાબમાં તેઓ કહે છે કે “વનસ્પતિના પુટ વિગેરે ઝેરની
 અસર મૂળથી નાબુદ કરી શકતા નથી. પરંતુ તેને દબાવી દે છે,
 અને વહેંચી નાંખે છે ઝેર હંમેશાં-જલ્દી ફરી વળવાના સ્વભાવવાળું
 [યોગવાદી] હોય છે. એટલે એકદમ લોહીમાં ફરી વળે છે. તથા
 લોહીને એકદમ ફેરવે છે. સાથે વનસ્પતિના પુટોની અસર તેમાં હોય
 છે, એટલે તે, વખતે નુકશાન ન કરતાં ઊંચડી રીતે વનસ્પતિ વિગેરે
 ઔષધના તત્ત્વોને જલ્દી શરીરમાં ફેલાવે છે. એટલે ઊંચડું શરીર
 સારું થતું દેખાય છે. પરંતુ વખત જતાં અપાયેલા પુટો શરીરમાં
 અને સાત ધાતુઓમાં પચી જાય છે. પછી ઝેરો ઉઘાડા પડી જાય
 છે અને હૃદયમાં જઈ તેને નષ્ટનું પાડે છે. પછી એ નષ્ટનાશને

પણ ખરફના જેવો મહા દોષ^૧ છે; જિનઆજ્ઞા વિરુદ્ધ છે, તેથી વર્જવા [હિમ-વિષે વાંચો].

કરતાં કંઈક વહેલો દરદી મરે છે. અને તે દવા આપનારા પણ કોઈ વખત કહેતા જાય છે, કે-“હવે જલદી મરી જશે.”તેનું કારણ વિષ હોય છે. બહુ પ્રાચીન વૈદ્યકમાં આવા વિષોનો ઉપયોગ ખાસ કરીને બતાવ્યો નથી. અદ્યત્ત, એવા પણ સંજોગો હોય છે, જેમાં વિષની ખાસ જરૂર પડે જેમ કે-પાણીમાં કુબેલો માણસ બેલાન હોય, તેવે વખતે તેને હીમગર્ભની ગોળી જેવીનો જરૂરીઆત પ્રમાણે એકાદ ધસારો પાચો તો તેની મૂર્છા ઉડી જાય. પરંતુ તે પણ થોડો, વિલંબ કરવાથી ચાલે તેમ ન હોય, તોજ આપવો જોઈએ. પરંતુ મરી જશે કે છવશે ? એવા ખાસ મહત્ત્વના સંદિગ્ધ પ્રસંગમાં અપાય, તો ખાસ હરકત ન ગણાય. આવા સંજોગોમાં બતાવવામાં આવેલી વિષચિકિત્સાને પાછળના વૈદ્યોમાં દરેક રોગમાં વ્યાપક કરી નાખવામાં આવેલ જણાય છે. અને “આધુનિક વિદેશી ચિકિત્સાનો તો વિષ ખાસ પ્રાણ છે” એમ ગણાય છે. ‘વિષનું’ ઔષધ વિષ છે” એટલે કે ‘રોગો શરીરના ઝેર છે” એટલે “તે દૂર કરવા ઝેર જરૂરી છે” પણ આ વાત ઉપલક્ષ્ય છે, જેનો ખુલાસો ઉપરજ કરવામાં આવ્યો છે, ખરી રીતે વિષનું ઔષધ અમૃત હોવું જોઈએ. એટલે આરોગ્યકર ખોરાકોમાંથી રીતસર પોપણ મળે તો તે અમૃત બનીને રોગના ઝેર નાબુદ કરે છે. આ ઉપરથી વિષને અલક્ષ્યમાં ગણાવવામાં જૈનદાત્રદારોની કેટલી મૂઢમ દષ્ટિ છે ? તે સમજાવવા આ વસ્તુ સૂચ્યા છે.

૧ જેમ કાનું કણ કે હિગનું ધાન્ય ખાવાથી મીઠો ચડે છે, અને ગર્ભિણી સ્ત્રીને કાચો મર્ચ પડી જાય ત્યારે સ્ત્રાવડમાં ખાવાની ઘી વગેરે ઉત્તમ ચીજોને બદલે તેને કન્ટ્રાવડમાં તેમ જોળા કળથી અને બાબરીનો લુખો રોટલો વગેરે ખાવું પડે છે. તેમ કાચા વરસાદનું સ્વરૂપ કરા કુદરત વિરુદ્ધ હોવાથી [પણ] અલક્ષ્ય છે

નોસવાળી દવા આપવામાં આવે છે. અને તેની અસર સારી માણુમ પડે છે. આમ ઉત્તરોત્તર નોરદાર દવાના નોરથી ઘણા દરદીઓ ટકી રહેલા હોય છે. પરંતુ આમ ઝેરની અસર એકઠી થતાં દરદીના આયુષ્ય ઉપર મોટી અસર કરે છે. અને દેશી વિદેશી વૈદ્યક્રમાં એવી ઉત્તરોત્તર નોરદાર દવાઓની બનાવટો શાસ્ત્રીય પદ્ધતિ ઉપર ખીન્ન-વવામાં આવેલી હોય છે. સારા ગૈઘ ડોક્ટરો ઉગ્ર દવાઓ આપે છે, પરંતુ તેને વધુ વખત લેવાની ના પાડે છે. અને બનતા સુધી તો તેવી આપતા પણ નથી. અથવા જરૂર પૂરતી જ આપે છે. ખાસ આત્યંતિક કારણોમાં આપે છે. પરંતુ ત્રિશાયતી દવાઓ અને તેમાં ખાસ કરીને ઇન્જેક્શનો તો મોટે ભાગે વિષમય જ હોય છે. એ જ નહીં, પરંતુ હોમિયોપેથિક કે બાર ક્ષારવાળી કે ખીજ દવાઓ પણ ઝેરમિશ્રિત હોય છે. જેમકે-એળીયો કે એવી દવાઓને શુગર ઓફ મિલ્કમાં ધુટીને ઝના ક્રમે એટલી બધી સૂક્ષ્મ કરવામાં આવે છે. એટલે કે-જેમ તે વધારે દૂધની સાકરમાં ધુટાય, તેમ તે ઝેરના રજકણો ઘણાજ બારીક બનતા જાય, તેમ તેમ તે સરીરમાં એકદમ ફરી શકે અને બારીક તત્ત્વોમાં પેચી જઈને સરીરના તત્ત્વોને અસરદારક કૃત્રિમ વેગ આપીને રોગ નાણુ કરે છે. પરંતુ પાછળથી પોતાની ક્ષતિજ ઝેરી અસર કર્યા વિના ન રહે. કેટલીક પોટાશ ઓમાદડ, એકસ રે, વિજળી વિગેરે દવાઓ અવધવાને જડ બનાવીને-બહેરા બનાવીને રોગની અસર ન થવા દે પરંતુ એટલા ઉપરથી “રોગ મટ્યો” એમ માની શકાય નહીં દેશી વૈદ્યોમાંના કેટલાક દ્વિભગલની ગોળીના એકાદ બે ઘસારાથી મરવા પડેલા. દરદીને બોલાવીને તેની સાથે વાતચીત કરાવે છે, તેનું કારણ-મરવાને તૈવાર થયેલા દરદીને મરવાની વાર હોય છે, છતાં તેના હૃદય અને મગજ અસ્વસ્થ થતા જતા હોય છે. તેને આ દવાઓ એકદમ પરાણે મારીમચીને સ્વસ્થ બનાવે છે વાતચીત કરવા સુધી તદ્દાર કરી આપે છે. પરંતુ એ દવાની શક્તિ ચાલી જતાં મરવાનો હોય તેના

આવી જાય, કે પાણીમાં ધુળ-રજ ઉડીને પડે, તેમજ શાક લાલમાં માટી ચોંટેલી હોય, તેની સાવચેતી રાખવા છતાં આવી જાય, તો કાચી માટીની ખાધાનો લંગ થતો નથી, છતાં તેની જયણા તો રાખવી.

કાચું—સચિત્ત મીઠું શ્રાવકે વર્જવું અને અચિત્ત વાપરવું. પૃથ્વીમાંથી ખાણ ખોદી કાઢેલું, કોઈ પહાડના શીખરરૂપે મળેલું, અને સમુદ્રનાં પાણીથી આગરમાં જમાવેલું, એવું સર્વ પ્રકારનું વડાગરું, ઘશીયું, ખારો, લાલ સિંધવ વગેરે અનેક ક્ષાર જેને અગ્નિશસ્ત્ર ન લાગ્યું હોય, ત્યાં સુધી તે “સચિત્ત” છે; તેવું સર્વ મીઠું દરેક જૈનોએ શ્રદ્ધાથી તજવા યોગ્ય છે, ગૃહસ્થોને જો અચિત્ત કરેલું વેચાતું ન મળે, તો ખપ જેટલું અચિત્ત કરાવે છે. ચડતા દાળ કે શાકમાં નાંખેલું—તો સચિત્તનું અચિત્ત થઈ જાય છે. પણ અથાણામાં, મસાલામાં, મુખવાસમાં અને ઔષધમાં અચિત્ત મીઠું હોય, તો તે વાપરી શકાશે.

અણાહારીમાં ગણેલા મુરોખાર, સાણખાર, ટંકણખાર અને ફટકડી તો અચિત્ત જ છે. અચિત્ત મીઠું જુદી જુદી રીતે થાય છે. એક તો માટીના વાસણમાં મીઠું ભરી ઉપર મજખૂત પેક કરી કુંભારની અગર કંદોઈની ભઠ્ઠીમાં સ્ક્રમ્બક-

+ મીઠું કુંભારને ત્યાં અચિત્ત કરવા માટે બ્યાપવાનો પ્રવૃત્તિ ગુજરાતમાં પાટણ દહેરમાં છે, જે “કુંભારપાલ મહારાજના વખ-તથી ચાલી આવે છે” એમ કહેવાય છે. ત્યાં દાતણની ચીર પણ તૈયાર વેચાતી મળે છે. વળી. મીઠું પણ અચિત્ત મળે છે. જે અમ

૧૩. ભૃમિકાય-(પૃથ્વીકાય)-સર્વ જાતની માટી, ખડી, ભૂતડો (સરાકડો) ખારો, કાચું મીઠું, વિગેરે અલક્ષ્ય છે. કારણ કે-તેમાં અસંખ્ય જીવ છે. માટી, મીઠું, એમાં દોષનું પહેલું કારણ-પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમાં જેમ એક શરીરે (પાંદડા, ફુલ, ફળ, ખીજમાં) એકેક જીવ છે, પણ એક લીલાં આંખળા પ્રમાણુ પૃથ્વીકાયમાં જેટલા જીવ છે. તે દરેક જીવ કબૂતરના જેવડું શરીર કરે; તો તેટલા જીવો આ લાખ જોજન ગોળાકૃતિવાળા જંબૂદ્વીપમાં સમાય નહિ. એવી બહોળી સંખ્યાના છતાં નાના શરીરવાળા હોય છે. તેનો વિનાશ કરીને અદ્યત્વપ્રતિ લેવી, તેના કરતાં તેવી ચીજો તજી, તેવા સામટા જીવોને અલયદાન દેવું યોગ્ય છે. તે વિના આપણે મરી જવાના નથી. એ ચીજોને બદલે ખીજ ઘણી અ-ચેતન ચીજો મળી શકે છે. સુકાં આખળાં, કંકેડી, અરીકાં, વિગેરે ચીજો નહાવા ધોવામાં વાપરવા ઠીક છે.

ગર્ભિણી સ્ત્રીને ભૂતડો ખાવાનું સૂઝે તે ગર્ભને વ્યાધિ, અને નુકશાનકારી તો થાય છે.

પાપક કે સાળેવિયાં બનાવવા માટે ખારો વાપરવાને અદલે સાજીખાર ઉપયોગી છે.

ચાક, ચૂનો, ગેરુ, અચિત્ત હોવાથી તેનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. માટી ખાવાથી પેટમાં અસંખ્ય જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. તથા પાંદુરોગ, આમવાત, પિત્ત, પથરી પ્રમુખ રોગ થાય છે. તથા કેટલીક જાતની માટી, દેડકાં વિગેરે સંભૂંછિમ જીવોની યોનિરૂપ હોય છે, તેથી પણ તે અલક્ષ્ય છે. માટે તેનો અવશ્ય ત્યાગ કરવો. પણ અનાજમાં કાંકરો ખાવામાં

લ થાય છે. જે પોતે રાત્રિભોજન કરે, તો તેના પુત્ર-
ક પણ તેવી કુચ્ચાલે વર્તે. વળી, ભોજનમાં કીડી ખાવામાં
આવે, તો ખુદ્ધિ મંદ કરે છે, જૂ જલોદર કરે છે, માંખી

સૂર્ય હોય ત્યારે વાતાવરણ સ્વચ્છ રહે છે, અને તે ન હોય
તે વાતાવરણ રાત્રે બગડે છે, તેવા બગાડ સમયે ખાવું પીવું
કરે, તે રાક્ષસ અને ભૂત-પ્રેત સરખો છે. તેઓ નિશાચર (રાત્રે
સે લેનારા ધુઅડ તથા ખીલાડી જેવા) કહેવાય છે, ખોરાક બના-
માં, પડતી ન દેખાય તેવી ઝેરી જીવોની લાળના ઝેરથી મિશ્રિત
વેલા આહારથી મોત નીપજ્યાના ધણા દાખલા મળે છે. જેમ,
કદને મારીને લાગી જવું, તે અન્યાય છે, તેમ ખાઈને સૂઈ જવું
જુ દુર્વર્તન-અનારોગ્યકર છે માટે-“એક વાર: અને સૂઈ છતાં
મરવું,” એ વેદ અને પુરાણોમાં કહેલું છે, તેનો ઉંઘો અર્થ બતા-
વે તેની આજ્ઞા લોપે છે. કીડી, કુંચુ, જી, ધંપળ ઉલેપ, મચ્છર
ગેરે જીણા-મોટા જીવનો ધાત રાત્રે ખાવા-પીવાથી થાય છે, તે
કબુલી કહે તેવું પ્રત્યક્ષ છે, જે કામ આર્યોને છાજતું નથી.

માગ્યું ન મળે ત્યારે જોગવાઈ ન હોય ત્યારે કે, માંદગીથી
ને લંઘનથી બૂખ્યો રહે ત્યારે રાત્રિભોજનના ત્યાગલાવે ઈર્ષ્યા રૂંધે
રાત્રિભોજન તજવાનું દરશન અરધા ઉપવાસ પ્રમાણે મહાકળ
ય છે.

૧ પુરાણ આદિ વૈદિક ધર્મના શાસ્ત્રોમાં પણ-રાત્રિ-
ભોજનનું મહાપાપ કહેલું છે અને ઝેળ કારણથી “સૂઈ છતાં એક
ખત ભોજન કરવાનું” ફરમાન કરેલું છે

શ્રી નિશીથ સૂત્રની ચૂર્ણિમાં પણ કહેલું છે, કે “ગરો-
તો અવયવ રાત્રિએ જમવામાં આવે તો જરૂર પેટમાં ગરોળી
૧. ૫૫. ચિ.-૩

રાત્રિભોજન કરનારા પરભવે ઉલુક, કાગ, ગીધ, ભૂંડ, વીંછી, ઘો, બિલાડી, ઉંદર, સર્પ, વાગોળ, ચામાચીડીયા વિગેરેના ભવ પામે છે, મહા દુઃખી થાય છે, અને તેને ધર્મ પામવે

વ્રત પચ્છાણ નથી હોતા. તેથી તેઓ પાછલા ભવની કમાણી ભોગવવાને, પછી પ્રાયઃ ખાલી હાથે પરભવ જનારા હોય છે. તથા નરકગતિમાં જીવે એકલું દુઃખ જ ભોગવે છે. તેમજ તેઓ દિવસ કે રાત્રિને જોતા નથી, તેથી વ્રત નિયમનું ત્યાં પાલન કે શુભકરણી કરી પુણ્ય રજવાતું હોતું નથી. અને તિર્યચગતિમાં પશુપણું સર્વ વિવેકહીન (માતાપુત્રની વ્યવસ્થા રહિત) હોવાથી દિવસનું કે રાત્રિનું જ્ઞાન નથી. ખાવું પીવું પ્રાયઃ પરાધીન હોય છે. ફક્ત મનુષ્યગતિમાં જોએને સાચાં શાસ્ત્રનો ભરોસો છે, અને ત્યાગ સેવે છે, તે પૈકીના ભવ્યો રાત્રિભોજનના પારાવાર દોષને સમજે છે. મનુષ્યનું જ કર્તવ્ય કરે, ત્યાગ એટલે દાન અર્થાત્ અભયદાન કરે કે-જેનું ફળ શિવ-મોક્ષ છે, તે તમે મેળવો. અદાર પાપસ્થાનકમાં પહેલું પ્રાણિવધ તજવાતું છે. પછી બીજા તજાય છે. અથવા તો પહેલું પ્રાણિવધ વિરમણત્રન પાળવાને અર્થે તે બીજાં વ્રતો પ્રથમ વ્રતની સંભાળ માટે ક્ષેત્રની વચ્ચે જરૂરનાં છે. ત્યારે કોઈ પ્રાણિનો ઘાત આપણે નિમિત્તો થવા ન દેવો, એવું સદ્વર્તન રાખવાની ખાતર “રાત્રિ-ભોજન”નો ચાર પ્રકારે ત્યાગ સર્વશ્ચ, સર્વદશિં પ્રભુઓએ પરીપ-કાર અર્થે અનેક શાસ્ત્રોદ્ધાર કરાવ્યો છે. અને સાધુ મુનિમહારા-જોએ રાત્રિભોજનનો સર્વથા ત્યાગ હોય છે. એટલે જ પાંચ મહાવ્રત સાથે તેને છટ્ટા વ્રત તરીકે પાળવાને સૂચવાયો છે.

બીજા જીવોને પણ મનુષ્યોની જેમ દાન, આપ, નાક, મોઢું વગેરે હોય છે. પરંતુ વિવેકથી સદ્વર્તન રૂપ ધર્મ વધે છે, પણ અનાદિકાળથી “ખાઉ ખાઉ” કરતો આવેલો જીવ તૃષ્ણા છોડે નહિ, ત્યાં મુઠ્ઠી સંતોષનું મુખ મેળવી શકતો નથી.

અતિ પીડા ઉત્પન્ન કરે, ઈત્યાદિકે રાત્રિલોજનના ઘણા દોષો છે. પંશુ-પંખી પણ રાત્રિલોજન કરતા નથી. માટે રાત્રિ-લોજન વર્જવું. દિવસ છતાં પણ અંધારામાં કે સાંકડા વાસ-ણમાં જમવું, તે પણ તેવું જ દોષિત છે.

૧. દિવસે બનાવેલું લોજન રાત્રિએ ખાવું;

૨. રાત્રિએ બનાવેલું રાત્રિએ ખાવું,

૩. રાત્રિએ બનાવેલું દિવસે ખાવું. એ ત્રણેય ભાંગા અશુદ્ધ છે. ક્રૂર-

૪. દિવસે ચતનાપૂર્વક બનાવેલું લોજન દિવસે ખાવું. તે જ શુદ્ધ છે. [રાત્રે બનાવેલી મીઠાઈ વિગેરે દિવસે ખાવામાં રાત્રિલોજનના ત્યાગના વ્રતવાળાનો વ્રતભંગ થતો નથી. રાત્રે ખાવામાં વ્રતભંગ થાય. પરંતુ રાત્રે બનાવવામાં આરંભ સમારંભનો દોષ લાગે છે તેના ત્યાગના વ્રતવાળાને રાત્રે બનાવેલી મીઠાઈ દિવસે ન ખાવે.] ચોથો ભાંગો ઉપયોગમાં લેવો સારો છે. મુખ્યતાએ સૂર્યાસ્ત પહેલાં તથા સૂર્યોદય પછીની એ ઘડી સુધી પણ આહારનો ત્યાગ કરવો, તથા લગભગ વેળાએ સૂર્ય છતાં પણ સૂર્ય અસ્તાચળની અત્યંત નજીક આવી જાય, સૂર્ય કાંઈક જણાય અને કાંઈક નહિ. તથા સૂર્ય હશે ? કે નહીં ? એમ ભ્રમ પડતી વખતે પણ લોજન અવશ્ય વર્જવું. સંપૂર્ણ સૂર્ય છતાં ચૌવિહારના નિયમવાળા વિરતિવંત ભાગ્યશાળીએ છેવટ સૂર્ય અસ્ત થયા પહેલાં પાંચ દશ મિનિટે વાપરી લેવું જોઈએ. 'તિવિહાર, દુવિહારના પણ

૧. શ્રાદ્ધવિધિમાં--“દિત્સર્ગ માર્ગે દિવસેજ દિવસચરિત્તં
પચ્ચખાણુ દરી લેવું પણ અપવાદે-તો રાત્રિએ કરવું” એમ

વમન કરાવે, કરોળીયો કુષ્ટ રોગ કરે અરૂવેરી પ્રમુખ
કાંટા તથા કાબટ કે કાચના ટુકડા તાળવું ચીરી નાંખે છે.
વડાં વગેરે કે તેના જેવા-રૂપવાળા શાકભાજીમાં વીંછી
આવી જાય, તો તાળવું વીંધે. અને વાળ આવે, તો ગળામાં

જેવા જીવડાં ઉપજે. અને સર્પાદિની લાળ પડેલ હોય, તો મોત નીપજે
છે. ઉંદર વગેરેની લીંડીથી મૂત્રનો મહાવ્યાધિ થાય છે. તેમજ વ્યંતર
પથુ છજે છે.

તેજ નિશીથ સૂત્રના લાખ્યમાં લખ્યું છે કે—“ જો રાત્રે
કાસુ ચીજ (તૌયાર-લાકુ, ખજુર, દ્રાક્ષાદિ) ખાય, તો પથુ તેનાથી
દીવો કે ચંદ્રનો પ્રકાશ છતાં કુંથુ તથા પંચવર્ણિ (તે તે ચીજના
રંગવાળી) લીલ, કુગી: વિગેરેના વિરાધના થાય, માટે અનાયર-
ણીય મૂળ વ્રતનો વિરાધક થાય.”

સ્કંદ પુરાણમાં—“રાત્રે પાણીને લોહી જેવું તથા અનાજને
માંસના કવળ જેવું કહ્યું છે,

રૂદ્રે કપાળ મોચના સૂત્રમાં “ રાત્રે ન ખાય, તેને તીર્થ-
યાત્રાનું ફળ કહેલું છે. તથા દીન, સ્નાન, શ્રાદ્ધ. પૂજા, આહુતિ અને
મોજન એટલા વાના રાત્રે ન કરવા.”

આયુર્વેદમાં—“હૃદય અને નાભિ કમળ રાત્રે મીંચાઈ જાય
છે. તેથી તેમાં ઠાઠ (ચાર પ્રકારે) આહાર ન કરવો” એમ કહેલું છે.

યોગશાસ્ત્રમાં—“સાંજે તથા સવારે બે બે ઘડી સૂઈ છતાં
રાત્રિ તરીકે ખાન પાન તજવું મહા પુણ્ય થવાનું” કહ્યું છે.

૨. રાત્રે જન્મવા સાથે જો પાણી ભરેલી થાળી નેડે મૂકશે,
તો તેમાં જેટલા જંતુ પડેલા જુઓ-જણો, તેટલાનો માંસાહાર થશે.
જાણી રાત્રિમોજન વર્જવું.

હોય તેણે યથાશક્તિ તિવિહાર, દુવિહાર તો અવશ્ય કરવોજ
 જોઈએ. “રાત્રિએ પાણી રુધિર સમાન અને લોજન માંસ
 સમાન છે.” એમ અન્યમતના શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે. એક
 ઈટાલીયન કવિતાનો અર્થ નીચે મુજબ થાય છે:-

પાંચ વાગે ઊઠવું, અને નવ વાગે જમવું.

પાંચ વાગે વાલુ, અને નવ વાગે સુવું.

एयी नेवું ને નવ વરસ જીવાય છે.

ધતા જાય છે. સ્ત્રીઓમાં પણ આ જાનના શરીરે અનિયત ખોરા-
 કને આલારી હોય છે. જે મનુરવર્ગ સિવાયના માણસો જેજ વખત
 ખાવાની ટેવ રાખે, તો આરોગ્ય સાફ રહે. એમ અમારું માનવું
 છે. મનુરવર્ગ પણ આ નિયમ ઉપર આવી શકે, તો તેમને પણ
 ખીજ અનેક લાલ થાય. પરંતુ તેમની એ સમજ થવી ધણા પ્રચા-
 રને અંતે થઈ શકે. આજ સુધી એ વર્ગને એ સમજણ આપવામાં
 આવી જ નથી. એટલે તેના લાલથી તે અવનણુજ છે. પરંતુ જે
 વખત અને જરૂરીઆત હોય, તોજ તેથી વધારે વખત ખાઈને ચકાવી
 શકાય જે, અને આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. પિત્તના પ્રકોપમાં
 ખાધેલું જલ્દી પચે છે. એટલે કે-સૂર્યના તાપમાં પિત્તનો પ્રકોપ
 ભૂખ ખીજવે છે. વાદળાં હોય ત્યારે જલરાગ્નિ મંદ પડે છે. ઉંધ
 તમેશાં દર્શનો પ્રકોપ થાય ત્યારે જ આગ વે છે. અને દર્શના પ્રકોપમાં
 જલરાગ્નિ અને શરીર મંદ-દીણું પડે છે. તેમજ સૂર્ય ન હોય, ત્યારે
 વાતાવરણ પણ દીણું હોય છે. આ બધી દષ્ટિથી રાત્રિભોજન
 ન કરવું, એ આરોગ્યને માટે ફાયદાકારક છે સવારે જલરાગ્નિને
 ઉશ્કેરવાનો રીવાજ હીક લાગતો નથી. અને બપોરે મોડું ખવાય, તે
 પણ રોગના ખીજ નાંખે છે. માટે જે વખત ભોજન એ દિવ્વ પ્રકાર

નિયમ લેનારે તે મુજબ ભોજન કરી લેવું જોઈએ. અન્યથા, દોષ લાગી જવા સંભવ છે. એક માસ પર્યંત દરરોજ ચૌવિહાર કરનાર લબ્યને પંદર ઉપવાસનું ફળ શાસ્ત્રકારોએ કહ્યું છે, તે ખરાબર છે. અનુક્રમે તે જીવ મોક્ષવધૂને વરે છે, એ પણ નિઃસંદેહ છે. વળી જેઓ ચૌવિહાર કરવાને અશક્ત

કહ્યું છે, યોગશાસ્ત્રમાં દિવસચરિત્રમ્ સંબંધેનો અર્થ—“અહો-રાત્રિનોશેષ-આકી રહેતો કાળ” એમ કરેલ છે. તેથી રાત્રે દિવસ-ચરિત્રમ્ ન થાય, એમ એકાંત નહિ, પણ ચીવટ રાખી દિવસેજ કરી લેવું ઉચિત છે. ચૌવિહાર, તિવિહાર અથવા દુર્વિહારનું પર્યટ્ક્રમણ કરવાનો દરેક જૈને નાનપણથીજ અભ્યાસ પાડવો જોઈએ.

[૨. આપણા દેશમાં જન્મવાનો વખત સામાન્ય રીતે મનુર-વર્ગમાં ત્રણ વખતનો છે. અને શિષ્ટવર્ગમાં બે વખતનો છે. શિષ્ટ-વર્ગમાં બાળકો સિવાય બેજ વખત જન્મવાનો રીવાજ હતો. હાલમાં ચાના પ્રચાર પછી સવારમાં કાંઈ પણ લેવાનો રીવાજ રૂઢ થઈ ગયો છે. નહીંતર સવારે ખાસ કારણ વિના કાંઈ પણ ખાવાનું રાખતા નહીં, માત્ર લગભગ ૧૦ વાગે જન્મવાનું અને સાંજે-ઋતુ પ્રમાણે પાંચ વાગ્યાની બાજુબાજુ જન્મવાનો રીવાજ હતો. એટલે દિવસે સૂઈના પ્રદાશથી જઠરાગ્નિ તેજ રહે. અને ૭-૮ કલાકના અંતરમાં બપોરનું પચી જાય અને સાંજે પાંચ થી વાગ્યે ખાધેલું હોય, તે-આખી રાતમાંના લગભગ ૧૬ કલાકની મદદથી પચી જાય, એટલે ખરીભૂખમાં જ ખવાતું હતું. મારવાડમાં હજુ આ રીવાજ જોવામાં આવે છે. આપણે તો હાલમાં સવારે ખવાય, બપોરે અનિયમિત વખતે ખવાય, અને સાંજે કે રાત્રે ખવાય, આમ વિપ્રમ આહાર થવાથી ઉપરાઉપર ખવાતું (અધ્યક્ષન થતું) હોવાથી, ઘણાને પિત્તની બિમારી હાલમ રહે છે; અને પીળા તથા કીકા દેખાય છે. લોહીમાં ઘોળા કે પીળા રંગકણો વધારે હોય છે. અને લાલ રંગકણો કમી

માર પડે, તે સહન કરવાના ઉદ્યમાં આવશે, ત્યારે પશ્ચા-
 ત્તાપ થશે કે-“હા ! મેં પૂર્વે બહુ અનાચાર સેવ્યો !”
 માટે હે લબ્યો ! હબ્બુ ચેતો ! ને રાત્રિભોજનથી વિરમો. કે
 જેથી શિવસમૃદ્ધિ વેગે સંપાદન થાય. [આજની કીકેટ
 વિગેરે રમતો સાંજે રમાય છે. તેથી “નિશાળમાં લણુતા
 નૈન વિદ્યાર્થીઓ નિશાળમાંથી છુટતાં જ રમવા જાય છે અને
 મોડા આવે છે, અને તે સહેજે રાત્રિભોજન કરવા લલચાય
 છે. અને ળોડીંગો વિગેરેમાં-જ્યાં પ્રતિબંધ હોય છે, ત્યાં
 બહેલા આવવું પડે છે. એટલે રમવાનું બંધ રહે છે. વળી
 સાંજે જમ્યા પછી એવી મહેનતની રમતો રમી શકાય નહીં.”
 આ જાતની ક્યારેક ઉઠાવી નૈન વિદ્યાર્થીઓને પણ રાત્રિ-
 ભોજનની છુટ આપવાની કેટલાક હિમાયત કરે છે; પરંતુ,
 રમતથી લાલ મળે તેને બદલે રાત્રિભોજન કરવાથી શારીરિક
 ગેરલાલ થાય. તે તો ઉઠાવવો પડે જ એટલે બેમાંથી એક
 લાલ લઈ શકાય. એક તો ગુમાવવો પડે જ એટલે-રાત્રિ
 ભોજનનાં ત્યાગનો લાલ પણ લેવો જ હોય, તો સવારમાં જ
 કાંઈપણ વ્યાયામ મળે, તેવી સગવડ કરવાથી, અથવા સાંજે
 નિશાળ છુટતાંજ છાત્રાલયોમાં શિયાળા શિવાય રમવાની
 અને વ્યાયામની ખાસ સગવડ રાખી હોય, તો વિદ્યાર્થીઓ
 બન્નેય પ્રકારનો લાલ ઉઠાવી શકે છે. ઉનાળામાં તો
 ઘણો વખત રહે છે. એટલે જેટલું રમવું હોય, તેટલું રમી
 શકાય છે. શક્તિ કરતાં વધારે વ્યાયામ પણ શરીરને નુક-
 શાન કરે છે. એમ અર્ધ-વલેન વ્યાયામઃએ આયુર્વેદના વાક્ય
 ઉપરથી, અને યુરોપના ખાસ નિષ્ણાતોના લેખો ઉપરથી
 ચોક્કસ દરે છે. આજે પ્રજાના ખરા આરોગ્યની તો કોઈનેય

અર્થાત્ રાત્રિભોજન પરિહરવામાં ધાર્મિક સાથે શારીરિક લાલ પણુ ઘણું સમાયેલો છે. અને ઉભયલોકમાં તે સુખકારી છે. માટેજ દશ દેહાંતે દુર્લભ એવો આ મનુષ્યજન્મ, તેમાં પણુ ચિંતામણિરત્નરૂપી જૈનધર્મ પુણ્ય ઉદયે પ્રાપ્ત થયોછે. તો આત્માનું કલ્યાણ કરવા પ્રમાદ ત્યજી રાત્રિભોજનને દેશ વટો દેવો, કે જેથી ચોરાસી લાખ જીવયોનિમાંથી મુક્ત થઈ અજરામર સુખ પામીએ. પુત્રાદિક ઉપર મમતાને લીધે રાત્રિ-ભોજન કરાવવું તે ઠીક નથી. પણ જો તેઓ રાત્રે આહાર માગે; તો તેના શારીરિક અને ધાર્મિક તથા નૈતિક ખરા હિત અર્થે રાત્રિભોજનના દોષ સમજવી તેઓને પણ સુધારવા [ધરમાં રાત્રિભોજનનો રીવાજ જે બાળક કદી જોવે નહીં, તે રાત્રિભોજન કરવાનો વિચાર સરખો પણ ન કરે.] વળી જેઓ પોતેજ રાત્રિના આહાર, અથવા તો દુધ, ચા, કેફી, કાવો વિગેરે લેવાના ભોગી હોય, તેઓ જ્યારે ઉત્તમ સામગ્રી પામવા છતાં સ્વવશ મનને દંઠ કરી સકામનિર્જરા કરતા નથી, તો જે વખતે તેના કિંપાકે સમાન રૂણોઃ જેવાં કે-નારકીમાં સીસાના ધગધગતા રસો પીવાનાં, તિર્યંચમાં ભુખ-તૃપાની વેદના, તથા પરવશે ચાણુક પડેણા વગેરેના

જણાવ છે. આપણા પર્યટકખાણોમાં પણ છટ્ટ [આગળ પાછળ એ એકાસણા અને વચ્ચે એ ઉપવાસ એટલે જ ટંકના ખોરાકનો ત્યાગ] અડૂમ આગળ પાછળ એ એકાસણાં અને વચ્ચે ત્રણ ઉપવાસ એમ $3 \times 2 = 6 + 1 + 1 = 8$ એ આઠ ટંકના ભોજનનો ત્યાગ. પાંચ દિવસમાં માત્ર એ ટંકજ ખવાયું માટે-અડૂમ-આઠ ભક્તનો ત્યાગ. પર્યટકખાણ સમજવું] શબ્દથી પણ વધુમાં વધુ એ વખત જમવાનું શિષ્ટસંમત જણાય છે.]

કરવો. કેમકે-ખાવામાં થોડું આવે છે, અને જીવહિંસા ઘણી જ થાય છે. માટે ખહુખીજવાળી ચીજોનો સર્વથા ત્યાગ કરવો શ્રેષ્ઠ છે. [ખહુખીજ ફળ ખાવાથી પિત્ત પ્રમુખ રોગનાં કારણ થાય છે, તથા જિનઆજ્ઞા વિરૂદ્ધ છે, દાહમ તથા ટીંડોરા અલક્ષ્ય નથી. કાચાં ટમેટાને પણ રીંગણાની જાત ગણાવીને ખહુખીજ શાક તરીકે વર્જન કરવાની કેટલાક મુનિ મહારાજઓની ભલામણ છે.]

૧૬ સંધ્યાણુ-શબ્દથી બોળ અથાણું વિગેરે સમજવું. તે લાંબો વખત રાખી મુકવાનું હોય છે. તે અનેક વનસ્પતિઓનું થાય છે. જેમ કે-આંખવેલી, પાડલ, લીંબુ, કેરી, ગુંદા, કેરડા, કરમદાં, કાકડી, ડાળાં, લીલાં મરી ચીલડાં, મરચાનું અથાણું વિગેરે ત્રણ દિવસ ઉપરાંત અલક્ષ્ય છે. એ સર્વ અથાણાં તુરંત અને ત્રસ જીવની ખાણ છે, કંદમૂળ [આદુ, હળદર, ગરમર, ગાજર, કુંવાર અને મોથ કે જે અનંતકાય છે. તે વસ્તુ, તથા પંચુળર, ખહુખીજ, અને ખીલાં-ખીલી, લીલા વાંસ, વિગેરે પ્રથમથી અલક્ષ્ય રૂપે ગણાતી ચીજોનું અથાણું પણ ન જ કરાય. ચોથે દિવસે તેમાં નિશ્ચયથી બેદ્રિય જીવો ઉપજે છે. એકે હાથે સ્પર્શ કરે, તો પંચેદ્રિય સંમૂર્ધિમ મનુષ્યો પણ ઉપજે. લીલા તીખા (મરી) જે મલખારથી ચીકાનાં પાણીમાં અધાઈને અહિ આવે છે, તે બોળ અથાણું જ છે. તેથી તે અવશ્ય વર્જવાં. તેને અહીં આવતાં ઘણા દિવસ લાગે છે.

અન્ય દર્શનીયોના શાસ્ત્રમાં પણ-“ બોળ અથાણું

પડી નથી. મોટા મોટા હેલ્થ ઓફીસોના ખાતાં ચાલે છે, અને પ્રજાનું આરોગ્ય ખગડતું જાય છે તેનો દોષ પ્રજા ઉપર નાંખવામાં આવે છે. પહેલાં પ્રજાનું આરોગ્ય સારું હતું, હાલ કેળવણી: અખાડા: વગેરે વધવા છતાં આરોગ્ય ખગડાયે જાય છે, થોડી સંખ્યા પહેલવાન થાય, ત્યાં તો લાખોની સંખ્યાનું આરોગ્ય ખગડી રહ્યું છે. ગામડાના લોકોના પણ આરોગ્ય જોખમમાં મુકાઈ ગયાં છે. એટલે પ્રજાના આરોગ્યની વાસ્તવિક રીતે કોઈનેય પરવા જ લાગતી નથી, પરંતુ આરોગ્યનું જહાન નીચે પ્રજાના ધાર્મિક, નૈતિક, અંધારણા તોડવાની મુખ્ય નેમ જોવામાં આવે છે. આઠ આઠ કલાક માત્ર પુસ્તકોનું જ જ્ઞાન આપવાને બદલે જાતમહેનતથી જ્ઞાન અપાય, તે ઉદ્યોગ આવડે. બ્યાયામ મળે, અને હોંશીયારીયે આવે સાંજે માત્ર જરૂરી મહત્ત્વના જ પુસ્તકોનું જ્ઞાન અપાય તેવા લાયક પુરુષોના સમાગમમાં જ મુકાય તો બુદ્ધિ પણ ખીલે, ચારિત્ર ખીલે; પણ એ ખરો રસ્તો કોઈને સુજતો નથી. અને લેવોયે નથી. ગતાનુગતિકતા ચાલે છે.]

૧૫ બહુબીજ—જે ફળોમાં—બીજે બીજને અંતર હોય નહિ. અર્થાત્ બીજે બીજ અડેલાં હોય, એવી રીતે જે ફળાદિકમાં બીજ રહેલાં હોય, જેમાં ગર્ભ થોડો, ને બીજ ઘણું હોય, જેના બીજને રહેવાના બુદ્ધા બુદ્ધા ખાસ ખાનાં—સ્થાન નથી, તે બહુબીજ જાણવાં. કોઠીખડા, ટીખડું, કરમદાં (બીજ થયા અગાઉ અનંતકાય,) રીંગણા, ખમ્ખમ, રાજગરો, પંચોટા, પટોલ વિગેરે તેમાં જેટલાં બીજ છે, તેટલા તેમાં પર્યાપ્ત પ્રત્યેક જીવ છે. તેથી ત્યાગ

કારણ કે-આ જીવે અનંતીવાર દરેક ચીજો ખાઈને વમન કર્યું-
તો પણ તૃપ્તિ જતી નથી. તે આશ્ચર્ય જ છે ! અણાહારીપણું
પામ્યા શિવાય કોઈ મોક્ષ ગયા નથી, જતા નથી, ને જશે
પણ નહિ. તો કેમે કેમે આવી તુચ્છ અલક્ષ્ય વસ્તુ પરથી મમત્વ
ભાવ ઉડાડવો, કે જેથી સદાને માટે અણાહારીપદ પ્રાપ્ત
ધાય. [અથાણાં: મુરખના વિગેરે સંધાન-સોડ રૂપ સડા
રૂપ પદાર્થો છે. આવી રીતે લાંબો વખત રાખી મુકાતા પદાર્થો વિષે
ગમે તેટલી સાવચેતી રાખવામાં આવે, છતાં તેમાં જીવોત્પ-
ત્તિનો સંભવ માનીને ઘણા લાઈઓ આવી ચીજોનો કાયમ
ત્યાગ પણ રાખે છે.] મુરખનાની આસણી મોળી રાખવામાં
આવે છે. જેનો મુરખો હોય; તે લીલા ફળનો રસ તેમાં
ઉમેરાય છે. આ સ્થિતિમાં તેમાં કયાશ કેમ ન રહે ? તે
વિચારણીય છે. સંધાન કેમ નથી ?

૧૭ ઘોલવડાં—ઘોલવડાં એટલે દ્વિદળ—વિદળ અને
ગોરમની મેળવણી ઘયેલી કોઈ પણ ચીજ. તે-અલક્ષ્ય ગણાય છે.

દ્વિદળ—વિદળ—એટલે સામાન્ય રીતે જેને આપણે
કોઈના ધાન્ય કહીએ, તે દરેક લેવા.

દ્વિદળની સામાન્ય રીતે વ્યાખ્યા એ બાંધવામાં આવી છે, કે
જેમાંથી તેલ ન નીકળે, છતાં બે સરખી ફાડ
ઘઈને દાળ ધાય, અને તે ઝાડના ફળરૂપ ન હોવું
જોઈએ. તે દ્વિદળ ગણાય.

અણા: મગ: મઠ: અડદ: તુવેર: વાલ: ચોળા:
ફળધી. વટાણા: લાંગ: મેઘી: મસૂર: લીલવા વિગેરે.

તેવી જગ્યાએ રાખવું; કેટલાક લોકો અથાણું, મુરખા વિગેરે અંધારામાં રાખે છે, અને તેનો રસ્તો પ્રમુખ પડવાથી કે સાફ ન થવાથી તે જગ્યાએ ચીકાશવાળી ને ગંદી થવાથી ત્યાં મચ્છરાદિ જીવો થાય છે, અને અંધારાને લીધે કાઢતાં કરતાં તે બિચારા જીવો તે ખરણીઓમાં પડવાથી મરી જાય છે. પછી પેટમાં પશુ આવે. તેથી જ્યાં સાફ અજવાળું પડી શકતું હોય, ત્યાં તથા સારી જગ્યાએ રાખવું.

- (૫) મુકવતી વેળાએ જેવું તેવું સુકવ્યું હોય, તો તે અથાણું ત્રણ દિવસથી વધારે ઉપયોગમાં ન લેવાય. માટે ઉપર કહ્યા મુજબ મુકવવું જોઈએ. તથા અથાણું કરતી વખતે પાણીનો કિંચિત્ સ્પર્શ માત્ર પણ થવો ન જોઈએ.
- (૬) વળી, આ અથાણાંઓ વરસ કે તેથી વધારે મુદત પણ રાખી મૂકાય છે પણ તેમ કરતાં, જેમ અને તેમ થોડા વખતમાં જ વાપરી નાંખવા જોઈએ.

ઉપર લખેલ સૂચનાઓ અનુસાર અથાણું કરી વપરાતું હોય, તો પણ દોષ લાગે ? કે નહિ તે પણ કેવળીગમ્ય. પણ આજ તો પ્રથમ આપણે રસદંદ્રિયના લાલચુઓ તે મુજબ સુકવીએજ નહિ. કારણ કે-પછી તેમાંથી સ્વાદની લહેજત મળવી મુશ્કેલ લાગે છે. અને ઉપરની સૂચનાઓ મુજબ કરવા-વર્તવાવાળા ભાગ્યેજ કોઈ વિરલા હોય છે. ઉપરના તુરંત અથાણાંઓનો ખરેખરો જિજ્ઞાસુદ્રિયનો જય કરનાર રત્નશિરોમણિ વીરપુત્રો જ ત્યાગ કરે છે અને તેજ ખરેખર પ્રશંસનીય છે.

દોષ ન લાગે, આજકાલ ઘણા લોકો અજ્ઞાનથી જેમ આવે તેમ વર્તે છે, પણ તે અયુક્ત છે. તેથી પૂર્વોક્ત વિધિ અનુસાર ઉકાળ્યા પછીજ ચણાનો લોટ, મેથી પ્રમુખ દ્વિદલ મેળવાય, તેા દોષ ન લાગે.

ખાટાં ઢોકળાનો આથો કરે છે, તે માટે પણ ઉપર મુજબ પ્રથમ છાશ ગરમ કરવી જોઈએ. સ્વજનકુટુંબ, અન્ય દર્શનીય, નાત જમણવાર વિગેરે ઢોકાણે જમવા જતાં વિદલ માટે તીવ્ર ઉપયોગ રાખવો જોઈએ. નહિતર સહજમાં દોષ લાગી જવાનો સંભવ છે. વળી કેદી, રાઈતું, પ્રમુખ ખનાવેલ હોય, તે ગોરસ ગરમ કર્યા પછી વિદલ નાંખ્યું હશે ? કે કેમ ? તેવી શંકા પ્રથમથી જ પૂછી દૂર કરી લક્ષ્યાલક્ષ્યનું નક્કી કર્યા પછી વાપરવાં

કદાચ, ઘેર પણ ગોરસ ખરાબર ગરમ ન કર્યું હોયતો વિરતિવંતે સ્વઘેર પણ અવશ્ય ખાત્રી કર્યા પછી જ ખાવું ઉચિત છે. વળી, હાલ ઘણેખરે ઢોકાણે ગોરસ ખરાબર ઉકાળવાની પ્રવૃત્તિ જોવામાં આવતી નથી, તેથી વિરતિવંતે તેા ચોક્કસ ખાત્રી કર્યા વગર ખડેતર છે. કે તેવી વસ્તુ વાપરવી જ નહિ કે તેવા ઢોકાણે જમવા જવું પણ નહિ.

આશા છે, કે-વિરતિવંતો તથા અન્ય ધ્રાવક-ધ્રાવિકાઓ હવેથી ગોરસ પૂર્વોક્ત રીતે ગરમ કરવા-કરાવવાની ખાસ સંલાગ રાખી તે મુજબ વર્તવા ઉપમ કરશે. દ્વિદલ સાથે કાચું ગોરસ મળવાથી હીન્દ્રિય હવ તરતજ ઉત્પન્ન થાય છે, તે આગરમગમ્ય છે. તેનું વિવેચન આગળ “માખણ”ના

અસર થવા દેવી અને ઠંડક ચાલી જાય,” એટલો જ કરી બેસે છે. પરંતુ તે જોડો છે. એથી વિદળનો દોષ લાગે છે. એમ કરવાનું કારણ એ જણાય છે કે-છાશ, દહીંને ગરમ કરવાથી ફાટી જાય, એટલે તેમ થતું અટકાવવા માત્ર રહેજ આંચ લાગવા દે છે, પરંતું મીઠું અથવા ખાજરીનો આટો નાંખી હલાલીને સારી રીતે ઉકાળવાથી છાશ ફાટી જશે નહિ માટે સારી રીતે ઉકાળવું જોઈએ, પરંતુ લગાર ગરમ થયું [સામાન્ય વરાળ નીકળે] કે, તે ઉકાળેલું ગોરસ કહેવાય નહિ. શાસ્ત્રોમાં ‘ઉકાળેલું ગોરસ’ એમ લખે છે. શ્રીજિન-દત્તસૂરિ મહારાજ વિરચિત સંદેહ દોલાવલીમાં આપ્રમાણે ગાથા છે:—

“ઉત્કાલિયંમિકે તક્કે વિદલક્ષેવે વિ નત્થિ તદોસો”

ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત ગાથાનો અર્થ વાચનાચાર્ય પ્રબોધ-ચંદ્ર વિરચિત-વિધિરત્ન કર્ણિકકા નામની નાની ટીકામાં આવી રીતે કહે છે:—

“ઉત્કાલિતૈઽગ્નિના-અત્યુષ્ણીકૃતે, તક્કે-ગોરસે ઉપલક્ષણ-ત્વાદ્ધ્યાદૌ ચ, દ્વિદલે-મુદ્ગાદિ, તસ્ય ક્ષેપઃ-દ્વિદલક્ષેપઃ, તસ્મિન્નપિ સતિ કિં પુનઃ? દ્વિદલમક્ષણાનન્તરં પ્રલેહાદિપાને, इत्यपेरर्थः नास्ति तदोपो-द्विदलदोपो जीवविराधना-रूपः।

ઈત્યાદિ-એ પાઠમાં પણ સાફ લખેલ છે કે “અગ્નિ વડે અતિ ઉષ્ણ ગોરસ-છાશ, ઉપલક્ષણથી દહીં, દૂધ આદિમાં દ્વિદલ પડવાથી વિદળનો જે દોષ છે, તે લાગતો નથી.” માટે ઉપરના પાઠ મુજબ તો અતિ ગરમ થાય, ત્યારપછી વિદળનો

પછી મુઠી પણ ખાવા લાગીયે, અને જો તે સઘળી ખાઈ જઈશું તો પરભવે સુખ-સંપદા ક્યાંથી પામીશું ? માટે જ શાંત અને ગંભીરતાદિષ્ટ અનંતગુણોના ધારક પ્રભુજીની ઉત્તમ શીખામણ માનો, અને તદ્વત્ આચરણ કરવા વીર્યોદ્ધાસ ફેરવો ! જેથી સ્વયમેવ મોક્ષમાળા કંઠને વિષે આરોપિત થાય.

૨૦. તુચ્છદ્રવ્ય—જે અસાર પદાર્થ હોય, તૃપ્તિકારક હોય નહિ, ઘણા આરંભે પણ તૃપ્તિ થાય નહિ, ખાવું થોડું ને ફેંકી દેવું ઘણું. જેમકે અણીખોર^૧; પીલુ કે વીસુ^૨, શુંદી^૩, મેહોર^૪ વિગેરે. તે તુચ્છદ્રવ્ય છે. તથા અત્યંત કુંળી મગ, ચોખા, શુષાર, વાલ, શમી વિગેરેની ડીંગો તથા ખીજ જે દ્રવ્યની જાતિઓ અતિ ક્રોધળ હોય. તે સર્વે તુચ્છ ઔષધિ જાણવી.

અને અણના કુલ, કેરીના મેહોર કે જેમાં ગોટલી ખંધાણી ન હોય, ખોરના હળીઆમાં ગર્લ કાઢીને આવો, તે વગેરેમાં પણ પ્રસંગે દુપણ લાગી જાય છે. જેમકે-વનસ્પતિઓ અતિ-ક્રોધળ અવસ્થામાં અનંતકાય પણ હોય છે. તેથી અનંતકાયના મતનો ભંગ થઈ જાય. એવી વસ્તુઓ બહુ ખાઈએ તો પણ તૃપ્તિ ન થાય. અને ખાવામાં થોડી આવે તથા ખાધા પછી તેની ગોટલી (હળીયા) બહાર નાંખીયે, એટલે તેમાં સુખની લાજ અરુણાદી અસંખ્ય (લાળીયા) તથા સંમૂર્ચિમ હવ ઉત્પન્ન થાય. તથા જે પુરુષ બહુ તુચ્છ દ્રવ્ય ખાય, તેને તત્કાળ રોગ પણ પડી જાય છે. તેથી તુચ્છ દ્રવ્ય સર્વથા વર્જવાં.

૧ કાઠીના આમલખોરમાં પણ ગ્રસણવો થાય છે. ૨ પંચ.

૩ વડશુંદા, જાંણ પણ તુચ્છ દ્રવ્ય ગણાય છે. ૪ અંખાનો મેહોર.

કારણે આ અને આવી અલક્ષ્ય વસ્તુઓનો આગાર રાખે છે પરંતુ બંધુઓ ! જે કર્મરૂપી રોગનું ઉન્મૂલન કરવા માં ત્રિકાલજ્ઞાનીઓએ આ અલક્ષ્ય વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવાને કહ્યો છે, ત્યારે આપણે તેનો અનાદર કરી કર્મરૂપી રોગ વૃદ્ધિ થવા માટે રીંગણા પ્રમુખ વાપરી લવબ્રમણ વિશે વહોરી લઈએ છીએ. અફસોસ છે, કે-આપણા રોગનું તે નિવારણ થવાને બદલે ખરેખર તેને પુષ્ટિ મળે છે.

ભાઈઓ ! જ્ઞાનચક્ષુથી જરા વિલોકન કરો. હવે આટલો વિરમો ! જેથી આપણે કર્મરૂપી રોગનું વિદારણ કરી અમ પદવી વેગે લઈએ.

૧૯ અન્નપ્રયાં ક્ષણ—જેનું નામ કોઈ ન જાણતું હો તથા કોઈએ ન ખાધાં હોય, તેવાં ક્ષણ કે કૂલ અલક્ષ્ય છે.

કારણ કે-તેના ગુણદોષની આપણને ખબર નથી હોતી કદાચ વિષક્ષણ હોય, તો આત્મઘાત થાય, તે માટે-તેનો ત્યાગ કરવો. વંકચુલ રાજકુમારને હિતસ્વી મહાન ઉપગારી ગુરુમહારાજને અન્નપ્રયાં ક્ષણનો નિયમ કરાવ્યો હતો. જે તેણે અતિ ક્ષુધા લાગવા છતાં પણ દંઢપણે પાળવાથી તેના પ્રાણ બચ્યા હતા. અને તેની સાથેના બીજા ચોરો અન્નપ્રયાં ક્ષણ ખાવાથી કાળને વશ થઈ મરણ પામ્યા હતા.

ભાઈઓ ! ભાઈઓ ! આવા પરમકૃપાળુ અને કેવળ નિઃસ્વાર્થી તીર્થંકર મહારાજ તથા ગુરુ મહારાજનો અનંતા દુઃખમાંથી શીઘ્ર મુક્ત કરવાનો ઉપદેશ પૂર્વ પુણ્ય ઉદયે જે પામ્યા છીએ તે ફરી મળવો દુર્લભ છે. પુણ્યરૂપી મૂડીનું ધ્યાન ખર્ચ ગર

૧. આટો-ચાળ્યા વગરનો આટો દળ્યા પછી કેટલાક દિવસ મિશ્ર [કાંઈક સચિત્ત ને કાંઈક અચિત્ત] રહે છે. પછી અચિત્ત થાય છે.

દળ્યા પછી વગર ચાળેલો આટો—

ગ્રાવણુ ભાદરવામાં પાંચ દિવસ મિશ્ર રહે છે; આસો કાર્તિકમાં ચાર દિવસ; માગશર, પોશમાં ત્રણ દિવસ; મહા, ફાગણમાં પાંચ પહોર; ચૈત્ર, વૈશાખમાં ચાર પહોર; જેઠ, અશાઢમાં ત્રણ પહોર. પછી અચિત્ત થાય અને જે દિવસે દળ્યો હોય, તેજ દિવસે ચાળ્યો હોય, તો બધી ઋતુમાં તેજ દિવસે અચિત્ત છે, અને જે ઘડી પછી કારણ પડ્યે મુનિમહારાજ વહોરી શકે.

સિદ્ધાંતમાં આટાનો કાળ જોવામાં આવતો નથી. પરંતુ અચિત્ત થએલા આટામાં પણ ખારાશ થએથી, અથવા વર્ણુ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ પલટાય ત્યારે અલક્ષ્ય છે; તથા જીવની ઉત્પાત્ત જોવામાં આવે, તો તે આટો ચાળીનેય ન ખવાય. અર્થાત્ તે અલક્ષ્ય થયો જ માનવો.

ચોમાસાની ઋતુમાં આટો દરરોજ જે વખત, તથા શિયાળા ઉનડાળામાં એક વખત ચાળવો, કારણ કે ન ચાળવાથી તેમાં વળાં બાહ્ય થાય છે. અને તે તુરત બગડી જઈ અલક્ષ્ય થાય છે.

તથા દરેક વખતે વાપરતાં પહેલાં અવશ્ય ચાળવો જોઈએ જેથી જીવની ચતના સચવાય. [સંઘે દળાવેલો આટો એકદમ ગરમ હોય છે. તેથી તેને બરાબર હરવા દીધા વિના ભરી

યથાસ્થિત રસ ઉત્પન્ન થયા પછી તેમાં ફેરફાર થઈ જાય, અને ખાવાના ઉપયોગને ન રહે, તે વસ્તુ ચલિતરસ કહેવાય.

કોઈપણ ચીજમાં સૂક્ષ્મ ફેરફાર તો સમયે સમયે થયા જ કરે છે. પરંતુ અમુક પ્રમાણમાં ફેરફાર થાય, કે-જે ફેરફારથી ઉપયોગ કરવા લાયક ગણી શકાય તેવી તે વસ્તુ ન રહે, તે ચલિતરસ કહેવાય છે.

ચલિતરસના મુખ્ય પદાર્થોનું વર્ણન.

૧ આટો	૧૬ રસોઈ
૨ જલેબી	૧૭ ચોદન
૩ હલવો	૧૮ દહીં
૪ અમ્રતી	૧૯ દૂધ
૫ માવો	૨૦ ઘી
૬ મુરખ્ખો	૨૧ ખળી
૭ સેવ વિગેરે	૨૨ ખાટાં ઢોકળા
૮ દૂધપાક	૨૩ ઘોલવડાં
૯ કેરી	૨૪ ખાખરા
૧૦ પાપડ	૨૫ પાપડના લુઆ વિગેરે
૧૧ ચટણી	૨૬ ભુગલી રાખ
૧૨ સંભારો	૨૭ રાયતું
૧૩ પકવાન્ન	૨૮ શેકેલું ધાન્ય
૧૪ વસાણું	૨૯ હુંદણીઆ
૧૫ ચુરમાના લાડુ	

જનાવવા અને સૂર્યઅસ્ત પહેલાં ગરોળર સુકાર્થ જવા જોઈએ નહિંતર વાશી થાય. ચોમાસામાં આવી ચીજો જનાવવી, રાખવી, કે ખાવી યુક્ત નથી. કારણ કે-તેમાં ત્રણ જીવની તથા લીલ-કૃમી ઉત્પત્તિ થવા પામે છે. કદાચ ચોમાસામાં પાપડ [જે અપાઠ સુદ ૧ થી ૧૫ સુધીમાં જનાવેલા હોય, તે] ખાવા માટે રાખવા હોય, તો તેને તડકે અવાર-નવાર દેવો. અને વારંવાર પ્રમાર્જવાની તથા હેરવવા-ફેરવવાની બહુ સંભાળ રાખવી, પણ આજે પ્રમાદને વશ થઈ પ્રાયઃ તેવો ઉપયોગ કોઈ રાખતા નથી, કે રાખવાના નહિ. માટેજ ચોમાસાનાં નજ ખાવા ઉત્તમ છે. કેટલા શિયાળા, ઉન્હાળામાં જનાવેલ સેવ, પાપડ પ્રમુખ ચોમાસુ અને ખીજ (આવતા) શિયાળા પર્યન્ત રાખી ખાય છે, તે દેવળ અયુક્ત છે. ખરી રીતે તો અષાઠ સુદ ૧૫ પહેલાં જ તેવી ચીજો વાપરી નાંખવી અને કાર્તિક સુદ ૧૫ પછીજ જનાવવી ચોગ્ય છે. સેવ, પાપડ, વિગેરે જે જળરમાં તૈયાર મળે છે, તે વાપરવું યુક્ત નથી. “ પાપડ વડી ચોમાસામાં અલક્ષ્ય છે.” એમ શ્રાદ્ધવિધિમાં કહેલ છે.

૧. સેવ [પરદેશી મેંદાની અલક્ષ્ય] પાપડ બજારની કળાતો લોટ, સૂર્યોદય પછીજ ખાંધવો. વડી. દરદર, ખીચીયાં (સાંજીવડાં) જે ચોખાનો લોટ રાંધીને કરાય છે, તે પણ સૂર્યોદયેજ કરવું. જે પણ લોટ ચણાનો લોટ મદાલો પાણીમાં વ્થાધીને પાડે છે, તે પણ સૂર્યોદયે વ્થાધીને જનાવવો જોઈએ, અન્યથા તે અલક્ષ્ય છે, વિરનિ-વાળાને ખાસ વ્થાવી ચીજોનો ઉપયોગ કરતાં અગાઉ તે કર્યાં કરી રીતે જનાવેલ છે તે ભક્ષાભાગ્યનો વિચાર કર્યા પછી જ વાપરવું યુક્ત છે.

વેળાસર ખગડી જાય છે. નરમ ચાસણીના મુરખામાં પંદર વીશ દિવસ પછી લીલા કુગ થઈ જાય છે. માટે આવી ચીજો ખનાવવા-રાખવામાં ખહુ ઉપયોગ રાખવો,

ખીજેરાં, સફરજન, નારંગીના મુરખાનો લેખ નથી, માટે ઉપયોગ રાખીને વર્ણુ-ગંધાદિકની તપાસ કરી, લેવો ઘટિત છે. મુરખો અથાણાં વિગેરે ઉઘાડા રહેવાથી ખગડી જવા સંભવ છે. અને મિઠાઈ, ચવાણું (સેવ, ગાંડીયા પ્રમુખ) તદ્દન બંધ રાખવાથી ખગડી જાય છે, અને ચોમાસામાં તો હવા લાગવાથી પણ લીલકુગ થઈ જવાથી અલક્ષ્ય થાય છે, માટે જે જે વસ્તુ જેમ ઉપયોગપૂર્વક સારી રહી શકે, તેમ કરવું ! ખહેતર છે, કે-જેમ બને તેમ રસ-સ્વાદની ન્યૂનતા કરી આવી વસ્તુ એનો ત્યાગ થાય, તે શ્રેષ્ઠ છે. અને જો કોઈપણ રીતે જીલ-લડીને ચાલે નહિ, તો અતિ ઉપયોગથી વર્તવાની આવશ્યકતા છે; નહિંતર અનેક જીવોના વિનાશના કારણિક થઈ દુર્ગતિમાં જઈકરેલ કર્મ લોગવવાં પડશે. માટે કાં તો રસઈન્દ્રિયનો જયજ કરવો, નહિંતર પ્રમાદ વર્તી જયણાપૂર્વક વર્તવું, જેથી અદ્ય દોષ લાગે.

૭. સંભારો તથા સેવ, પાપડ, ખેરો, ફરફર, અડદની સેવ, સાળીવડાં, કે ખીચીયાં પાપડ વિગેરે શિયાળા ઉન્હાળામાં સૂર્ય ઉદય થાય. ત્યારે તેનો લોટ બાંધી ખીજ ને ચાય, તે પ્રગટી દેવાથી બંને પેકબધ છતાંબોળ અથાણા જેવો ગણવો જોઈએ. કેમકે-તેની ચાસણી કાચી હોવાથી, તેમાં પાણી ધણું છે.

સીરો-અનેક લીલોત્રાનો બનેલો આવે છે, તે-બોળ અથાણું છે.

તેનો કાળ ઓછે જાણવો. અને જો વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ
કરે તો કાળમાન પહેલાં પણ અલક્ષ્ય થાય. કંદોર્ષની દુકાનની
મિઠાઈ વાપરવામાં અનેક દોષ છે, તેથી ઘેર બનાવી-કરાવીને
ખાવી ઉત્તમ છે. કારણ કે-કંદોર્ષ જે પાણી વાપરે; તે
ગળેલ હોય, કે નહિ. બીજું, તે પાણી પીઈને ઓઠો ખાલે
તે વાસણમાં બોળે, એટલે અસંખ્ય સંમૂર્છિત છવ થાય. વળી
જુનો માલ (સુખડી) વધેલ હોય. તેનો ભૂકો વિગેરે નવી
મિઠાઈ સાથે પણ ભેળવે. લોટ વગેરે જુનો માલ વાપરે, ચાખ્યા
વગર પણ વાપરે. રાત્રે આરંભ કરીને બનાવે. પરદેશી મંદો
વિગેરે અલક્ષ્ય ચીજ વાપરે. ઘી હલકું-ખોરું પણ વાપરે
લાકડાં, ચૂલો, વિગેરે પ્રમાણે, કે નહિ. ચૂલા ઉપર ચંદરવો
ક્યાંથી હોય? ચતના વગર બનાવતા હોવાથી એકેન્દ્રિયથી માંડીને
ચૌરિન્દ્રિય અને અસંજી-સંમૂર્છિત પંચેન્દ્રિય સુધીના અનેક
હવેની સજ્જત હિસાબો થવા પામે છે. વિગેરે કારણોથી
કંદોર્ષની દુકાનની મિઠાઈ કે સેવ, ગાંડીયા, ખુંદી, ચવાણું
પ્રમુખ પ્રાયઃ ચોમાસામાં તો કંદોર્ષની મિઠાઈનો અવશ્ય ત્યાગ
કરવો જોઈએ.

મિઠાઈનું કાળમાન-કાર્તિક શુદ્ધ ૧૩ કે ૧૪ સુપ્રીમાં
જે મિઠાઈ બનાવી હોય. તેનો કાળ ૧૫ દિવસનો જાણવો.
કારણ કે-તે મિઠાઈ ચોમાસાના કાળમાં બનાવી હોય. તેનો
કાળ (૨૦) વીસ દિવસનો જાણવો. જો કે તે મિઠાઈ ગિયા-
બાના કાળમાં બનાવી છે, પણ ધીન ઋતુમાં વાપરવાની છે,
તેથી તેનો ઉત્ક્રાંત પ્રસાદે કાળ ગણવો. અને અમાર શુદ્ધ
૧૩ કે ૧૪ સુપ્રીમાં જે મિઠાઈ બનાવી હોય તેનો કાળ

સુકવી રાખી હોય, તો ખીજે દિવસે લેવામાં બાધ જણાતો નથી. અન્યથા બાધ જાણવો. ખરું જોતાં. તાજે તાજી-રોજે-રોજની બનાવીને ખાવી ઉત્તમ છે. કદાચ, એકવાડ પડી જાય કે એકા હાથનો સ્પર્શ થઈ જાય, તેથી પણ અલક્ષ્ય થાય.

૧૨. સંભારો—લોટ, મેથી કે પાણી નાંખીને બનાવેલ સંભારો ખીજે દિવસે વાંચી થાય.

૧૩. પકવાન્ન—મિઠાઈ-ગોળપાપડી-કે પાકના લાડુ ને પાણી વિનાજ થાય છે, તે વર્ણુ ગંધ રસ સ્પર્શ ક્યેં અલક્ષ્ય થાય. એટલે તેના માટે “પકવાન્નના જેટલોજ કાળ હોય. તેમ કહી શકાય નહિ, “વિશેષ કાળ પણ પહોંચે,” તે શાસ્ત્રમાં પણ કહેલ છે. જો ગોળની તથા ઘીની વિગઈને ત્યાગ કર્યો હોય, અને નીવિયાતાની જેને છૂટ હોય, તેને દિવસની કરેલી ગોળપાપડી લેવાય નહિ, ખીજે દિવસે લેવા કેમકે તેને તેજ દિવસે તેમાંનું વિગઈપણું મટે નહિ. તોય ઉત્કૃષ્ટથી સુખડીના કાળ મુજબ લેવામાં ઠીક છે. કારણકે-કેટલી વખત રસઈંદ્રિયમાં લુપ્ત થઈ જવાથી તેના વર્ણુ-ગંધાનિ પસટાયા હોય, ને ખખર ન પડે, તો તે વાપરવાથી દે લાગે, માટે ગોળપાપડીનો કાળ જે પકવાન્નોના કાળ જેટલો હોય, તે પ્રમાણે લેવો તે વધારે સારું છે.

મિઠાઈસારી અને ઉત્તમ પ્રકારની બનાવેલી વર્ષાકાળ ઉત્કૃષ્ટ પંદર દિવસ, ઉન્હાળામાં વીશ દિવસ, તથા શિંળામાં એક માસ સુધી લક્ષ્ય છે. પછી અલક્ષ્ય છે.

કંદોઈની હુકાનની મિઠાઈ પ્રાયઃ તેવી ઉત્તમ ન હોવા

કાળની આચાર્ય મહારાજે બતાવી છે. તે પછી તો તે વસ્તુ નજ વપરાય. અને જો કદાચ કાળમાન પહેલાં પણ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ પલટાય, કે તે અલક્ષ્ય જાણી ત્યારથી જ વર્જવાનું ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.

૧૯. દૂધ—ચાર પહેર સુધી લક્ષ્ય છે, પરંતુ સાંજનું દોહેલું દૂધ હોય તો તેનો ઉપયોગ મધ્યરાત્રિ અગાઉ થઈ જવો જોઈએ. કેટલીક વખત ગ્રીષ્મ ઋતુમાં દૂધ સખત તાપને લીધે કે વધારે વખત રહેવાથી અથવા ઉપયોગપૂર્વક શુદ્ધ વાસણમાં ન રાખવામાં આવે, વિગેરે કેટલાક કારણોથી બગડી જાય છે, અને કોઈવાર દહીંની માફક જામી જાય છે. તેને “દહીં થયું” સમજી વાપરવું નહિ. કારણ તે દૂધના વર્ણાદિક પલટાય, તેથી તે દૂધજ અલક્ષ્ય છે. કોઈવાર દૂધ ફાટી જાય છે. તોપણ તેના વર્ણાદિક દરવાથી અલક્ષ્ય માનવું.

કેટલાક વેચનારાઓ વાણી દૂધનો ભેગ કરે છે, કેલકેન્સા તરફ રાત્રે દૂધ ખુબ ગરમ કરી, તેમાંથી મલાઈ કાઢી, તેમાં સીંગાપુરથી આવતા આરારુટ (એક જાતનો આટો) નો ભેગ કરી, સવારમાં તાણુ દૂધ કહી વેચે છે. પાતાના તુલ્ય સ્વાર્થને માટે બંધુઓ ! આ લોકો શું શું નથી કરતા ? અર્થાત્-તેઓ પ્રાયઃતરિક વસ્તુમાં ફરકપટ કરે છે તેની બારીકાઈથી તપાસ કરવી તમારું જનતા ઉપયોગ રાખવો.

બગડેલા વાણી દૂધનું દહીં, દૂધપાક, ખાસતી મલાઈ, માવો વગેરે પદાર્થો પણ અલક્ષ્ય થાય.

દૂધ દહીં પ્રચુબ પ્રવાહિ પદાર્થના વેચાવાવાળા લોકો તે

અંદરના તત્ત્વો દહીં બનવાની ક્રિયા તરફ ગતિ કરી રહ્યા હોય છે. તેથી તે દોહવાયા પછીથી જ કાળગણના કરવી બરાબર છે.]

વર્ણાદિક ન પલટાય તો દૂધ ચાર પહોર સુધી લક્ષ્ય છે. તે દરમિયાન મેળવવું જોઈએ. અને બપોર પછી કે સંધ્યા પછી ગમે ત્યારે દોહેલું દૂધ હોય, તેમાં રાત્રિના બાર વાગતાં મધ્ય રાત્રિ પહેલાં મેળવણુ નાંખી દેવું જોઈએ.

દહીં બનરમાંથી લેવા કરતાં ઘેર બનાવવું શ્રેષ્ઠ છે. કારણ કે--તેઓનાં વાસણુ પ્રાયઃ શુદ્ધ ન હોય, ઉઘાડાં-ઢાંક્યા વગર પણ રહે, વાશી દૂધનું કે મિશ્રણ કરેલા દૂધનું સંચાના દૂધનું બનાવે. કાળમાન ઓછું વધારે કહે, વળી પઉવાં રાંધી દૂધની સાથે મિશ્ર કરી મેળવી દહીં બનાવે છે. કેટલીક વખતે મૃત્યુ પામેલા જીવો પણ દહિંમાંથી નીકળેલા જોવામાં આવે છે. વગેરે અનેક દોષોના કારણથી ઘેર બનાવી વાપરવું યુક્ત જણાય છે.

કાંજ કે જે ચીજ કાંજ અથવા ગરમ કરેલી છાશની છાશ--પરાશ કહેવાય છે, તે કાંજનો કાળ સોળ પહોરનો કહ્યો છે.

દહીં, છાશ ને કાંજનો સોળ પહોર ઉત્કૃષ્ટો કાળ કહ્યો તે સોળ પહોર એટલે કે બે રાત્રિ ઉલ્લંઘન ન થવી જોઈએ તે પહેલાં પણ જો વર્ણાદિક ફરે, તો તે અલક્ષ્યજ છે ચલિ-તરમ્માં જે જે કાળમાન કહ્યું છે, તે તે વસ્તુ ઉત્કૃષ્ટા કાળ સુધી આચારણીય. ત્યારપછી કદાચ નિશ્ચયથી ચલિત ન થઈ હોય, તો પણ તે વ્યવહારથી અનાચરણીય છે.

એટલે--કાળમાનનો અર્થ એવો થયો, કે જે મર્યાદા જે

દૂધને ગળ્યા વિના ન ખાવાનું અન્ય ધર્મમાં પણ કહેલું છે. અને જૈનશાસ્ત્રમાં ગલણું સાત કલાં છે:—

૧ નીહાપાણીનું, ૨ ખારા પાણીનું, ૩ ગરમપાણીનું ૪ દૂધનું, ૫ ધીનું; ૬ તેલનું અને ૭ આટો ચાખવાનું.

દૂધ વેચનારા દૂધમાં થોડું પાણી ભેળવે, તે આજુગણેલું પાણી જંતુવાળું હોય.

ગાયનું, ભેંસનું, બકરીનું અને ગાડરીનું એ ૪ દૂધને દૂધ-વિલાગમાં શાસ્ત્રકારોએ ગણ્યાં છે. તેથી બાકીના બીજા જના-વરોનું દૂધ ખાવામાં દોષ છે. જલદી અભક્ષ્ય થઈ જાય છે, ને રોગ પણ ઉપજાવે છે, [શહેરોમાં દૂધમાં-સેપરેટના દૂધનો ભેગ થાય છે, તથા વિલાયતી પાવડરના પણ ભેગ થાય છે, થોડા દૂધને માટે મ્યુઝ પ્રયાસ કરે છે. અને બીજી તરફ હજારો વર્ષના જાણકાર રણારી ભરવાડોના હાથમાં દૂધનો ધંધો છટી જાય, તેથી ગોહવાળા ચાલતી જોવામાં આવે છે. અને વિલાયતની પદ્ધતિ ઉપર ચાલતી ડેરી કંપનીઓના હાથમાં દૂધનો ધંધો મૂકવાની ગોહવાળા ચાલે છે. તેથી આપણા દેશના ગરીબ માણસોને સસ્તું અને તરત દોહવાયેલું તાવું દૂધ મળવું મુશ્કેલ થવાનો સંભવ માની શકાય. અને ધંધારહિત થતાં-ભેંડી, પ્રમાણિક અને આર્થ પ્રવ્રતના એક ભાગ તરફની હજારો વર્ષની મજબૂત અને એ ધંધામાં ખાતરથી ફોજના નાશને સર્જે. માટી હિંમતો પણ સંભવ અણાય. અને ખાતરપાતની માટી મહત્વની વસ્તુની મુશ્કેલીને લીધે આપણી પ્રવ્રત અને સ્વચ્છ પણ તેજમનમાં અણાય. દૂધાળા દેશના ભચારનો અનેક-

વસ્તુના વાસણ ઉઘાડાં અને અન્યથાથી કેટલીક વખત રાખે છે, તેથી થોડા વખત ઉપર કાઠિયાવાડમાં જુનાગઢ શહેરમાં એક દૂધના વેચનારાએ તેનું દૂધ એક દિવસ જ્યાં જ્યાં આપ્યું. ત્યાં ત્યાં જેઓએ તે દૂધ વાપર્યું તેઓને કલાકોના કલાકો સુધી ઝાડા, ઉલટી, તથા અત્યંત ખેચેની ભોગવવી પડી હતી તપાસ કરતાં માલૂમ પડ્યું કે—“તે દૂધમાં જીવની લાળ વિગેરે ઝેરી પદાર્થ પડેલો હોવાથી તેઓને ખિમારી ભોગવી પડી હતી.” કોઈવાર સર્પ વિગેરેની લાળ (વિષ) પડી હોય, ને તે વાપરવાથી મૃત્યુ પામવાનો સંભવ છે. આવા ઘણાં પ્રસંગો બને છે.

તેટલાજ માટે શાસ્ત્રકારોએ દશ જગ્યાએ ચંદ્રવા રાખવા કહ્યું છે વળી એક મીનીટ પણ પાણી, ભોજન વિગેરે વાસણ ઉઘાડાં ન રાખવા, વગેરે પ્રકારની ચતના આ ગ્રંથમાં કહી છે, તે શારીરિક તથા ધાર્મિક બન્નેય લાભને માટે છે, જેથી અવશ્ય ઉપયોગ રાખવો [દિશાજંગલ માટે લઈ જવાના પાણીના વાસણ પણ ક્ષણવાર ઉઘાડા ન રહે, તેને માટે પણ વિવેકી શ્રાવકો ઢાંકણાની યોજના રાખે છે.] બંધુઓ ! આ ઉત્તમ જૈનધર્મમાં પ્રકાશેલી ચતના અથવા દયા ખરેખર તેના પાળનારને શીઘ્ર મુક્તિ આપે છે. ખરેખર જૈનધર્મની ખલિહારી છે !

દોહલું દૂધ જેમ બને તેમ તુરત વેળાસર ગરમ કરી રાખવું જોઈએ, નહિંતર, ઠંડુ દૂધ થોડા વખતમાં બગડી જવાનો સંભવ છે. મુનિ મહારાજનો પણ ઠંડુ દૂધ વહોરતા નથી. તથા દૂધ ગાળીને ગરમ કરવું જોઈએ [ગાય વિગેરેનો વાળ પીવામાં આવી જાય, તો સડાના બચકર રોગનો સંભવ થાય છે.]

ઉપાય શો? વિશેષ સાવચેત રહેવું, એજ. આ જમાનામાં
 દેગવણી, અજારા અને આરોગ્ય માટે હો હા મચી રહી છે.
 પરંતુ આ અને આવા પ્રજના આરોગ્યના નાશના ઘણા
 તત્ત્વો આ જમાનેજ ખુબીથી ફેલાવ્યા છે. તેના ઉપર કોઈનું
 ધ્યાન જતું નથી. જોટી જૂમો તથા ખર્ચ આવી રહ્યા છે.
 આ પાત્ર જમાનાની જ ખલીહારી છે. તેનાથી તેલના કે ધીના
 એકેય લાભ મળતા નથી. ચેણટેબલ નામ પાત્ર ખુબીથી
 રાજ્યું છે. તદિંતર તેલનું ધી નામ રાજવાથી આવી શકત.
 આતું બનાવટી ધી મળવાથી પશુઓના સંહાર તરફ લોકોનું
 ધ્યાન જાયું નહિ.] વળી જે લોકો ધી તાવીને વેચે છે, તે
 ઘણાખરા સાત આઠ દિવસ કે બે ચાર દિવસનું માખાત્ર
 ચોરડું કરી તાવણ મૂકે છે. તે અભદ્ય ગણાય. તેને માટે

વિધ પ્રયાસ મુખ્ય તો હેરીના ધંધાને ખીલવવા માટે જ છે, અને મૂળ ધંધાર્થીના માર્ગમાં વિધનો મૂક્યા વિના હેરીઓ પગભર થઈ શકે નહિ, સદા કુશળ અને મહેનતુ તે લોકો સસ્તું દૂધ આપી શકે, એટલે હરીફાઈમાં પહોંચવા ન દે, તેથી તેઓના દૂધ-ધીની પરીક્ષા કરી અપ્રામાણિકતા અને અજ્ઞાનતાથી તેને જનસમાજમાં હલકા પાડીને કાયદાથી વિધનો ગોઠવાતા જાય છે, પ્રજાના આરોગ્યની તો વાત જ શી ? પરંતુ, જ્યારથી ગોચરો ખેડાઈ ગયા, અને ડબ્બા—દંડનો કાયદો શરૂ થયો ત્યારથી દૂધાળા ઢોર ઉચ્છેરનારની મુશ્કેલીની શરૂઆત થઈ, તેમાંથી અપ્રામાણિકતા, વેર, વિરોધ, તોફાન, ખૂન; ખરાબી થયા. અને તેના બાળકોને ફરજિયાત કેળવણી લેવાની ફરજ પાડવાથી, તેઓને પશુરક્ષણ વારસાથી આવડે નહીં, અને કેળવણી પૂરી લઈ શકે નહિ, એટલે તેના નુકશાનનો પાર ન ગણાય.]

૨૦ ધી—જોડું, કાલાતીત થયે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ ક્યે અલક્ષ્ય થાય. ધીમાં કેટલાક દગાજોર લોક ચરબીનો તથા ખટોટાં રતાણું પ્રમુખ કંદનો લેગ કરે છે. તેનો અવશ્ય ઉપયોગ રાખવો. પરીક્ષા વગર કોઈ પણ માલ લેવો નહિ. [હાલમાં-વિલાયતથી વેળટેખલ ધીને નામે બનાવટી ધી આવે છે. તે આખા દેશમાં લગભગ ફેલાઈ ગયું છે અને ઘેર હુબબા ઢોરવાળા લોકોમાં પણ ઘણું ફેલાવો પામ્યું છે. તે સારા ધી સાથે લેખવીને મોટા પાયા ઉપર વેચે છે. ગમે તેટલી ખાત્રી કરવા છતાં જ્યાં ધીની ઉત્પત્તિના મુખ્ય સ્થળો માંજ આમ સેગસેગ ઘણે ભાગે થવા લાગેલ છે. એટલે હવે

તેલના શુણે છે, ધીના શુણે નથી, આરોગ્યને હાની કરે છે, એમ નિષ્ણાતો કહે છે. સારી ઓલાદના ખાના નીચે નળળી ઓલાદને કતલખાને મોકલવાની દલીલ ખોટી છે, ગરીબોને થોડું દૂધ દેનારી ગાયથી પણ જરૂરીયાત પૂરતું દૂધ રોજ મળી શકે છે. રેરીના ખર્ચાળ દૂધ તેમને માટે દુર્લભ થાય.]

૨૧ બળી-તરતમાં વીંચાએલી ગાય તથા ભેંશના તરતના દૂધની બળી બનાવે છે. ગાયને પ્રસૂતિ થઈ હોય, ત્યારથી તેનું દૂધ ૧૦ દિવસ, ભેંશનું ૧૫ દિવસ, બકરીનું ૮ દિવસ સુધી લેવું કદપે નહિ ત્યારે તેની બળી તો ક્યાંથીજ વપરાય? અર્થાત્ નજ બવાય. [દૂધમાં સુવાવડીના અભદ્ય દૂધનો ભેળસેળ ન થાય; તે પણ તપાસ કરીને લેવું.]

૨૨ ખાટાં ઢોઢળાં—જો ચોખાની કણુછી સાથે, અહાની દાળ તથા ચણાની કે તુવેરની દાળને રેબરડી છાશમાં આધો કરી બનાવે છે. જો ઉકાળેલી છાશનો પણ આધો રાત્રે કર્યો હોય, તો તે અભદ્ય છે. માટે સૂર્યોદય પછી ઉકાળેલી છાશમાં આપીને કરવાં. અને સૂર્યોસ્ત પહેલાં વાપરવાં જોઈએ. બંધુઓ આવી વસ્તુઓના ઘીન દિવસે ગીરામણ થાય. તે ગરેબરૂં માણસોને ન હાવે.

તેથી જ માખણની બાબતમાં બહુ ઉપયોગ રાખવો ઉચિત છે.

આપણા પ્રમાદમાં આહાહા! અસંખ્ય જીવોનો નાશ થઈ જાય છે। હે બંધુઓ! શ્રી જિનશાસનમાં આપણે આવો અત્યુત્તમ અવસર પ્રાપ્ત થયો કે જેથી સૂક્ષ્મ બાબતોનું જાણપણું થાય છે. અહો! કેવળી લગવંત વગર બીજું કોણ કહી શકે ? અર્થાત્ ત્રણકાળના લાવ જેનાથી એક સમયમાં જણાય, તે પ્રભુ કેવળજ્ઞાનથી જ આ બધું પ્રકાશી શકે. બંધુઓ! ચાલો હવે આપણે પ્રમાદ ત્યજી આ ઉત્તમ અવસરને હર્ષ વડે વધાવી લઈએ, અને “ જીવદયા પ્રતિપાળ ” એ નામ સાર્થક કરી મંગળમાળા વરીએ. [ઘેર ફૂલોં રાખી ધી-ધુધની ગોઠવણ કરી લેવા શિવાય તે ચોક્કાં મળવાનો બીજો ઉપાય નથી. પરંતુ ગોચરો ખેડાઈ જવાથી અને ખાંધવા માટેની જગ્યાનો મ્યુઠ તરફથી કર લેવાતો હોવાથી આ સાદા અને ગરીબ દેશમાં તે પોસાય તેમ નથી. બંગલાઓમાં મોટરો રાખવા અને બગીચાની સગવડ મળે છે. પણ ઉત્તમ પોષક તત્ત્વો આપનારા ગાય વિગેરે ખાંધવાની મુશ્કેલીમાં વધારો કરાતો જાય છે. મ્યુ. ચોક્કા દૂધ, ધી માટે પ્રયાસ કરે છે, તેમ નથી. પરંતુ ડબાના ધી, દૂધના લાવિ વેપાર માટે કરે છે. પરંતુ તેથી તાજાં-તરતના ધી દૂધ મળવાનો સંભવ ન ગણાય. પશુઓની કતલથી ધી, દૂધ ખૂબ મોંઘા થઈ ગયા છે. વેજીટેબલ ધી તો તેલના જ બને છે, તેમ તેલ જોઈએ. પછી ગમે તેનું. કદાચ માછલીનું હોય તો પણ ચાલે દવાઓથી સાફ કરીને સુગંધી નાંખે એટલે બસ. તેમાં

તેમ અંકુશ કુટેલા હોય છે, તે અનંતકાય હોવાથી અભક્ત્ય છે. માટે સવારના પાંચ છ વાગે પલાળવા. તે પાણુ થોડો જ વખત પાણીમાં રાખવા. નહિંતર બેચાર કલાક લગભગમાં તો અંકુશ કુટી જાય છે. મતલબ કે—અંકુશ સહેજ પાણુ ન ભેંસજો. ખરી રીતે તો દરેક કઠોળ બાકીને કરાય, તો તેમાં અંકુશ કુટવાનો ભય નથી. સ્વજન કુટુંબ કે નાનમાં જમવા જતાં ખાસ ઉપયોગ રાખવો, કદાચ ત્યાં રાત્રેજ કઠોર પલાળી શાક બનાવ્યાં હોય. તેથી દરેક ચીજ ખાતાં પહેલાં પ્રથમથી જ ભક્ત્યાભક્ત્યનો વિચાર કરવો ઉચિત છે. (કોઈકોઈ શોષાંનો —મગ વિગેરેના અંકુશ કુટવા દઈને તેના અંકુર સહિત છુટા રાંધે તે સર્વથા વર્જવા.]

૨૯ પલ્લંકાની ભાણ.

૩૦ સુઅરવલ્લી—જે જંગલમાં મોટી વેલડીના જેવી થાય છે. તે.

૩૧ દોમળ આંબલી—જ્યાં સુધી માંહે બીજ સંક્રમે નહિ. ત્યાં સુધી તે અનંતકાય છે. દોમળ દૂળમાં જ્યાં સુધી અંદર બી ન મર્યાં હોય ત્યાં સુધી અનંતકાય છે, માટે અતિ દોમળ ભેલાં સપળાં દૂળ ખાવા નહીં.

—૩૨ આલુકંદને—તે રતાળુ—ખરેટાં. અને પિંડાળુ (પાંદુળી) સરસંગ. પોપાતરી અને ફરીર-ફેરડા, જે બે વસ્તુઓ અંકુશને અનંતકાય રાખે તે

આવી જતા હોય છે, જેથી તેનો ઉપયોગ રહે નહિ, તે દોષ લાગે. માટે પ્રથમ કિસલય પત્ર ન ખવાય, તેનો ઉપયોગ રાખવાનો—ખપ કરવો.

૧૯. ખીરસુઆકંદ—કસેરૂ (ખરસઇયો); ૨૦ થેગ-કંદ-થેગી તથા થેગ નામની ભાજી, થેગીપોંક; ૨૧ હરિમોથ (લીલીમોથ), ૨૨ લુણુ વૃક્ષની છાલ, ૨૩ ખિલોડાકંદ, ૨૪ અમૃતવેલી.

૨૫ મૂળા—દેશી તથા પરદેશી (રાતા ને ઘોળા—સફેદ મૂળાના પાંચેય અંગ અલક્ષ્ય છે.

(૧) મૂળાના કંદ (કાંદા)

(૨) પાંદડાના મધ્યભાગમાં જે કંદલી થાય છે, જેને કાંડલી કહે છે, તે પાંદડાં સહિત,

(૩) કુલ,

(૪) ફળ, જેને મોગરા કહે છે, તે, તથા

(૫) તેમાંથી નીકળેલાં ઝીણાં ખીજ.

એ પાંચેય અલક્ષ્ય છે. વળી. ત્રસ જીવોત્પત્તિ પશુ તેમને વિષે હોય છે. તેથી સર્વથા મૂળાનાં પંચાંગ વર્જવાં.

૨૬. ભૂમિક્ષોડા—વર્ષાઋતુમાં જન્મને આકારે ખીલાડીના ટોપને નામે ઉગે છે.

૨૭. વથુલાની ભાજી (પ્રથમ ઉગતી)

૨૮. વિરૂઢાહાર—એટલે વિદલ ધાન્ય, જેને અંદર આગ્યા હોય તે, રાત્રે મગ વિગેરે કઠોળ પાણીમાં પલાળે છે,

વવાના પ્રતીક તરીકે લલાટમાં તિલક કરીએ છીએ. જેથી ભગવંતની આજ્ઞા કદિ લોપવી નહિ. અને આદરપણે પાળવી, તેજ ધર્મ છે.

આ અભક્ષ્યો સર્વાશ્રમકારે વર્જવાથી અસંખ્ય અને અનંત જીવોને અભયદાન આપ્યાનું ફળ મળે છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—, “ એક જીવને અભયદાન આપે, કે સુવર્ણના મેરુ જેટલું દાન આપે, તે તેમાં એક જીવને અભયદાન આપ્યાનું ફળ વધુ છે.

ત્યારે અનંત જીવોને જે પુણ્યક્રમ આભયદાન આપે, તે શું ફળ ન પામે ? અર્થાત્-તે સ્વસ્વ પામે. સુદ્ધ શાળા બાંધુઓ ! અજરામર સુખ પામવાનો ક્ષીણ ઉપાય ભગવંતના વચનોનો આદર કરવો તેજ છે. તે વિષે અજિતશાંતિસ્તવની છેલ્લી ગાથામાં કહ્યું છે. કે—

અજર્ઘ્યઃકલ્પ્ય પરમપથં આલવા કિન્તિં સુવિત્થદં ભુવણે;
તા તેભુઃકૃદ્ધરણે જિણુ-વચણે આચરં કુણુહ. ૪૦

તથા, રાત્રિભોજનમાં-“ચઉવિહાર, તિવિહાર, દુવિહાર એક માસમાં આટલા કરુ” એવો નિયમ કરે.

રોગાદિક કારણે કોઈ ઔષધિમાંની કોઈ અભક્ષ્ય ખાવી પડે, તેના નામ, વખત, અને વજનથી જ્યણા રાખવી પડે. ખત્રીશ અનંતકાયનો સર્વથા નિષેધ છે. તો પણ, રોગાદિક કારણે ઔષધમાં લેવું પડે, તેની જ્યણા રાખે, તેથી અભક્ષ્યપણે કોઈ વસ્તુ મિશ્ર થઈ ખાવામાં આવે, તો પ્રતલંગ થાય નહિ આગળ સર્વથા એટલે રોગાદિક કારણે પણ ન લેવું, તેમ લખ્યું છે. તે ઉત્કૃષ્ટી હૃદવાળા માટે છે. માટે જેનાથી જેમ પળાય, તેમ યથાશક્તિ કરવું ઉચિત છે.

“શ્રાવકે અન્યદર્શનીને ઘેર કે નાતમાં જમવા જતાં ચણા ઉપયોગ રાખવો જોઈએ, કારણ કે ત્યાં ખાત્રીશ અભક્ષ્ય અને ખત્રીશ અનંતકાયોમાંના કેટલાકનો દોષ અવશ્ય લાગવા સંભવ છે, તેથી બને ત્યાં સુધી થોડા પરિચય રાખવો, તેમાં પણ દ્વાદશ પ્રતધારી તથા વિરતિવાળાએ તો તેવે રથને જમવા જવુંજ નહિ જોઈએ. કદાચ જવું પડે, તો પૂરતો સંભાળ રાખવી.”

ખાત્રીશ અભક્ષ્યનું જે વર્ણન આપ્યું છે. તે બરાબર સમજી મનન કરવું. તથા ભગવંતે તે નિષેધેલ છે, તેથી તેને ત્યાગ કરી પ્રભુની અખંડ આજ્ઞા પાળવી.

બંધુઓ ! આપણે નિત્ય પૂજા કરીએ છીએ, તે પહેલે મસ્તકે આપણે પોતે જે તિલક કરીએ છીએ, તે એમ ગિંત વવારૂપ પણ છે, કે-“ હે ભગવંત ! આપની આજ્ઞા હું શિરે ચડાવું છું.” તેવી રીતે નિત્ય ભગવંતની આજ્ઞા મસ્તકે ચડાવવી.

તથા, રાત્રિભોજનમાં-“ચઉવિહાર, તિવિહાર, દુવિહાર એક માસમાં આટલા કરુ” એવો નિયમ કરે.

રોગાદિક કારણે કોઈ ઔષધિમાંની કોઈ અલક્ષ્ય ખાત્રી પડે, તેના નામ, વખત, અને વજનથી જ્યણા રાખવી પડે. બત્રીશ અનંતકાયનો સર્વથા નિષેધ છે. તો પણ, રોગાદિક કારણે ઔષધમાં લેવું પડે, તેની જ્યણા રાખે, તેથી અનલપ્તપણે કોઈ વસ્તુ મિશ્ર થઈ ખાવામાં આવે, તો પ્રતલંગ થાય નહિ આગળ સર્વથા એટલે રોગાદિક કારણે પણ ન લેવું, તેમ લખ્યું છે. તે ઉત્કૃષ્ટી હૃદવાળા માટે છે. માટે જેનાથી જેમ પળાય, તેમ યથાશક્તિ કરવું ઉચિત છે.

“શ્રાવકે અન્યદર્શનીને ઘેર કે નાતમાં જમવા જતાં ચણા ઉપયોગ રાખવો જોઈએ, કારણ કે ત્યાં બાત્રીશ અલક્ષ્ય અને બત્રીશ અનંતકાયોમાંના કેટલાકનો દોષ અવશ્ય લાગવા સંભવ છે, તેથી બને ત્યાં સુધી થોડા પરચય રાખવો, તેમાં પણ દ્વાદશ પ્રતધારી તથા ત્રિરતિવાળાએ તો તેવે રથળે જમવા જવુંજ નહિ જોઈએ. કદાચ જવું પડે, તો પૂરતો સંભાળ રાખવી.”

બાત્રીશ અલક્ષ્યનું જે વર્ણન આપ્યું છે. તે બરાબર સમજી મનન કરવું. તથા લગવંતે તે નિષેધેલ છે, તેથી તેને ત્યાગ કરી પ્રભુની અખંડ આરા પાળવી.

પ્રકરણ ૪ થું, ૫ થું, ૬ ટું.

ભાવીશ અભદ્ય સિવાયની અભદ્ય વસ્તુઓ વિષે

૧. ફાગણ સુદિ ૧૫ થી કારતક સુદિ ૧૫ સુધી
અભદ્ય-વસ્તુઓ.

૨. આર્દ્ર નક્ષત્રથી ત્યાગ કરવા યોગ્ય અભદ્ય
વસ્તુઓ :

૩. અષાઢ સુદિ ૧૪ થી કારતક સુદિ ૧૫ સુધી
ત્યાગ કરવા યોગ્ય અભદ્ય વસ્તુઓ :

૪. હંમેશાં ત્યાગ કરવા યોગ્ય કેટલીક પરચુરણ ચીજો :

૫. બાદુ આરંભથી ન વાપરવા લાયક ચીજો :

૬. હોરવિરુદ્ધ તથા જનનાર્મનવિરુદ્ધ તબક્કા
યોગ્ય ચીજો :

૭. મસજીદોની ધાતી હિંસા ધવાને કારણે વળવા
યોગ્ય વસ્તુઓ :

તપ કરીએ સમતા રાખી ઘટમાં ॥ તપા
ખાવત પીવત મોક્ષ જે માને,
એ સિરદાર છે ખહુ જટમાં ॥ ૩ ॥

એટલે-“ખાવું પીવું તેજ મોક્ષ છે” એમ માનનાર
પુરુષ ઘણા મૂર્ખાઓનો સરદાર છે. તેથી હે ભવ્યો ! જિન-
શાસનનું રહસ્ય સમજી “દેહ-દુઃખ” મહા-ફેલ” એ અનુ-
સાર વર્તવાથી ક્ષેમકુશલ મોક્ષનગરે સત્વર પહોંચી જઈશું.

આ પ્રકારે ત્રણ પ્રકરણમાં ખાવીશ અભક્ષ્યનો
વિચાર પૂરો કરવામાં આવ્યો છે.

અભક્ષ્ય અનંતકાય વિચાર ગ્રંથ અંગે

પરમત્યાગી પૂં મુનિરાજ શ્રી સુખસાગરજી
મં સાહેબનો અભિપ્રાય.

“ આ ગ્રંથની એક એક કોપી દરેક જૈનોના
ઘરમાં રહેવી જોઈએ ”

[વિ. સં. ૧૯૬૫માં શ્રી ભોગીલાલ જેઠાલાલે પ્રસિદ્ધ
કરેલ આવૃત્તિમાંથી]

આપ્યો હોય, તેનો વપરાશ કાગળ શ્રુદ્ધ ૧૪ પછી થાય, માટે
માં વિવેક જાળવવાની જરૂર છે.

૨. આરેક—પણ એક પ્રમાણે અભદ્ય હોવાથી અભ-
યના ૮ માસમાં લગ્નાદિ પ્રસંગે બહેનની જન આવકને
ચિત્ત નથી.

૩ થી ૧૦ કાગળથી ચાંડીને જરૂરના કુપીની
થીજે—કુદો મેવો છે. મેવામાં એક જાતની ચીરાશ હોય
છે, જેથી તેમાં જોરાશ થવા અને તેના જ રંગના છવજંતુ
પડવા માટે છે. માટે તે અભદ્ય ગણવામાં આવેલ છે. તાજ
ફાલેલી બદામ તથા તાજાં ફાલેલા પિસ્તા તે જ દિવસે
વાપરી શકાય. પરંતુ એ બન્નેયના તૈયાર ચીજ આવે તો, તે
ન વપરાય.

દ્રાક્ષમાં ઘણીવાર જંતુઓ પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવે છે.

પીરના, ચારોળી-ફેટલા વેપારીઓ પાળના વાળો
પરતર માલ પણ વેચે છે. તે ખાન લલચમાં રાખવું. તેથી
અરીસવામાં ખાન દોંડીયારી રાખવી જ પડે છે.

૬ પાકા શુંદા ૭ બાંબુ ૮ રાવણાં ૯ કરમદા ૧૦ બોર ૧૧.
લીલા અંજીર ૧૨ સેંતુર ૧૩ ફાલસાં ૧૪ શિંગોડા ૧૫ મગ
વગેરેની સીંગો ૧૬ વાલોળ.

૬. લોકવિરુદ્ધ તથા જૈનદર્શનવિરુદ્ધ અભક્ષ્ય વસ્તુઓ:—

૧ પંડોરા ૨ ફણસ ૩ ભૂડું કોળું ૪ કોળું ૫ કંઠલું
તુંબડું ૬ દુધી ૭ પાકાં કંટોલા ૮ પાકાં કારેલાં ૯ પાકાં
ડીંડોરાં ૧૦ પાકાં ટમેટા ૧૧ પાકાં કંકોડા ૧૨ મધુક.

૭. ત્રસજીવની બહુ હિંસા થવાને લીધે તજવા યોગ્ય:-

૧ ખીલી ૨ ખીલાં ૩ લીલો વાંસ.

ઉપર જણાવેલી દરેક વસ્તુઓને લગતી
વિશેષ સમજ.

૧

૧ થી ૪૮ સુધીની દરેક સીજમાં બગડવાનો અને જંતુ
પડતા હોવાથી હિંસા થવાનો સંભવ છે. તેથી ફાગણ શુદ્ધ
૧૫ થી કારતક સુ. ૧૫ સુધી અભક્ષ્ય ગણવામાં આવેલ છે.
તેથી તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

૧ ખજૂર—ખન્નેય પ્રકારના. ઋતુ બદલાતાં ફાગણ સુ.
૧૫થી અભક્ષ્ય થાય છે. હોળીનો હારડો લેવા દેવાનો રીવાજ
ગામડામાં છે, પરંતુ આવેલા હારડાનો ખજૂર આપણાથી
ફાગણ સુ. ૧૪ પછી વાપરી શકાય નહીં અને આપણે

દ્રષ્ટિથી શું વાપરવું ? અને શું ન વાપરવું ? એ બુદ્ધિ પ્રશ્ન છે. પરંતુ ત્યાગ, અદિંસા, સંયમ અને તપની દ્રષ્ટિથી શું વાપરવું ? શું ન વાપરવું ? તેનો અર્થ વિચાર કરવાનો છે. આરોગ્યની દ્રષ્ટિથી સુક્રવાણીની વપરાશની ટીકા કરનારા બીજા અનારોગ્યકર અનેક વસ્તુઓ વાપરે છે અને પ્રવૃત્તિ પણ એવી અનેક કરે છે. તેનો ત્યાગ કરતા નથી. એટલે આરોગ્યનું ખતાનું આગળ કરીને તેઓનો ઉદ્દેશ આપણાં પ્રચલિત ખાન-પાનની શૈલીની ટીકા કરવાનો હોય છે. તેને ઉત્તેજન ન મળતું જોઈએ. બાકી દરેક ધાર્મિક વિવેક રાખીને કરવામાં આશરો હોવા ન જોઈએ, તેમજ દાસ્યકારો એવા દુરાશય રાખવાનું કરેતા પણ નથી. પરંતુ ખોટા પ્રચારકોના ખોટા પ્રચારને તેઓ ન મળે, તે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે.

ત્યાગદ્રષ્ટિ કરતાં સામાન્ય અભ્યુત્થાની દ્રષ્ટિથી પણ ન વાપરવા લાયક ચીજો અપણાં જાગરિક દારૂં વાપરવી પડે છે. માટે જેનોના સુક્રવાણી વાપરવાના પ્રચાર સારિની ટીકાએ વળતર વગરની અને જેનહવનની મર્યાદાઓ અને સિદ્ધાંતો સમજવા વગરની છે.

૩. અશાક શુદ્ધિ ૧૫ થી કારતક શુદ્ધિ ૧૫ સુધી ત્યાગ કરવો

૧. સુકવણી-સુકવણી એટલે શાક વિગેરેમાં ઉપયોગી વનસ્પતિઓને સુકવીને રાખવામાં આવે છે. તેનો ઉપયોગ પર્વતિથિને દિવસે તથા સચિત્તત્યાગીને માટે કે વ્રતધારી માટે કરવામાં આવે છે. આ પ્રચારનું કારણ-જૈનનો આહાર સીધી કે આડકતરી હિંસા વિનાનો હોવો જોઈએ, અને તે પણ સ્વકૃત કારિત અને અનુમોદિત ન હોવો જોઈએ. પરંતુ જેનો ઇચ્છાપૂર્વક ત્યાગ ન હોય, તેટલી હિંસા તો અનિવાર્ય રીતે ખુલ્લી રહેલી જ હોય છે તેથી, સ્વાભાવિક રીતે મળતો અચિત્ત ખોરાક લેવો નિર્દોષ ગણાય છે. અને મુનિમહારાજોને તે દરેકનોજ ત્યાગ હોય છે. એટલે ખાસ જરૂરીયાત પડે ત્યારે ખોરાક લેવો જોઈએ અને તે સ્વકૃત, કારિત અનુમોદિત સચિત્ત ન હોવો જોઈએ. સ્વાભાવિક રીતે અચિત્ત હોય, તથા ખીજ પણ દોષો વિનાનો હોય, તો તે ખોરાક લેવાનો હોય છે. એટલે તેઓને તે ખોરાક લેવા જવા આવવા, કે વાપરવામાં તથા જેટલો અપવાદ સેવ્યો હોય, તેટલી જ ક્રિયા લાગે છે, વધારે હિંસા કે અસંયમ લાગતા નથી.

એટલે જૈનોમાં સુકવણીનો પ્રચાર સાક્ષાત્ હિંસા કરવાના ત્યાગમાંથી જન્મેલો છે. જેમ અને તેમ વધુ ત્યાગ રખાય, તેમ સાફ. પરંતુ ઓછા ત્યાગીને પણ જેમ અને તેમ સીધી હિંસા ઓછી લાગે, એ સિદ્ધાંત ઉપર સુકવણીનો વપરાશ પ્રચલિત છે, અને તે સૂક્ષ્મદષ્ટિથી બરાબર છે. ત્યાગની આબતમાં આરોગ્ય-અનારોગ્યની ચર્ચા નકામી છે. આરોગ્ય

૩૬. સ્તંભક દયાઓમાં ચોટે બાળે ઝેરી, કેરી અને સમ્પાદિત ઔપદાનું ચિદ્રાણુ દાય છે. જે ઔચી ઉદ્ધેશની અને ખોટા દેશાઓની પરિણામે નામદારી ઉત્પન્ન કરી આશ્ચર્યના ઝાણ કરે છે, ધનુરો, આશ્વો, ઝેરકેશવું, કોમલ, વચ્ચનાય, ગંધક, ખારો વિગેરે વિવિધાચ ઔપદાને તેમાં અંબય દાય છે. ચોટે છાદ્ય દેશાંતરી વર્તમાનની આકર્ષકી તેવી દવાઓ ન વાપરવી જોઈએ. જીવિત માને ગર્ભ ન રહેવાની તેવી જ વર્તમાનો ધાય છે. તે સર્વ તાનિકારક છે. ૧૨૫ પ્રાચ્ય દાવાની અભાવ અને આરોગ્ય બચાવનાર છે.

૩૭. વિદ્યાયની દયાઓ અભાવ છે. ઉત્કૃષ્ટ નો અવક છે કે રાજાદિ દારોનું પણ તે તેવી નહિ. જે આત્મા બળીએલ ધાય તે માં ન કરી શકે કે અર્થાત આ આત્મા જીવનથી નહીં (નાશી) બેળવનાર છે. અને આ આત્મા જ રવાર્થાદિ સુખરેલ બેળવનાર છે. તેવડે નાવ આત્મા નિહિ-જીવે પ્રત્યે બચાવે છે. કેટલાક દર્શનના: રચનારી-ગોળીના: વિદ્યાયની વચાવ મેંકા બળીથી થીવે છે. તે પ્રત્યક્ષ અનાગરણીય તથા દુર્દર્શિત અભાવ મારા છે. તેવા સુખમાંને મારાં સિત્તિના ઉપોદાસ ત વચ છે તેના તેના પરિણામ કેટલીક વખત હલકું ખોલવક બાવે છે. નીતિદાસ્તદારોને પણ તે છે—

માંઠવા, તેથી સાફ ધર્મબ્રહ્મતા દેખાય છે, વળી તે, જીવાકુલ હોય, અજગણ પાણી વાપરેલ હોય, તથા ઘણા દિવસના વાશી હોય, હલકા વર્ણવાળાએ જનાવેલ હોય, વિગેરે અનેક દોષોથી આવી ચીજો અમાદ્ય છે. તેથી અવશ્ય ત્યાગ કરવો. તેમાં પણ “Higher education” ઉંચી કેળવણી મેળવી સુધરેલા ગણુતા જૈન યુવકો તો હવે હડે કાંઈક જ્ઞાન રાખી હૃદમાં રહે તો સાફ. નહિતર તેના કડવાં ફલ તેને અને તેના સંતાનોને ચાખવા પડશે. ત્યારે ઉપાય નહીં રહે [આજે તો જૈન કુળમાં જન્મેલા યુવાનો એટલા બધા આગળ વધેલા છે કે-આરોગ્યના તત્ત્વો સમજ્યા વિના પણ આરોગ્યના નામ નીચે જૈન ખાનપાન વિધિની મશ્કરી ઉઠાવનારાયે અજ્ઞાની પડ્યા છે.]

૨૨ થી ૩૫. ખીડી, હોકો, ચલમ, ચુંગી, સીગારેટ, ચીરટ, તમાકુ, ગાંજ, ચડસ, માજમ, અફીણ, કમ્બો, ભાંગ, કોફીન, દારૂ પ્રમુખ વ્યસનોના અનાચરણીય છે. જીવહિંસા, અનર્થનું કારણ, તથા પૈસાનો ગેરઉપયોગ શિવાસ તેમાં કાંઈ લાલ છે જ નહિં. કદાચ તે ચીજ ન મળે તો ચેતના મુંઝાય, અને તેથી ક્ષયાદિક મહારોગ થાય અને કોઈ વખત પ્રાણમુક્ત થવાનો સંભવ છે. વળી તેમાં અગ્નિ, વાયુ તથા જીવન ત્રસ-સ્થાવર જીવોની હિંસા થાય છે. તેથી આવી વ્યસનવાળી ચીજો સર્વથા વર્જવી. [સીગારેટના પ્રચાર માટે મોટા કારખાના ઉભા થવાનો પ્રસંગ આવ્યો છે. અને થઈ રહ્યા છે, ખીડીનો પ્રચાર અને હવે તેના ઉપર લાર્ડસન્સદ્વારા અંકુશ ખાસ સિગારેટના પ્રચારની પ્રાથમિક ભૂમિકા માટે હટો અને છે.]

છોડીયાની મસી અથવા તો તે મસીની માથે કેદર, ખરાબ,
 ચાક (અગ્નિતના ત્યાગીએ ચાકે ગરમ પાણીમાં ઉઠાવી સુકા-
 વીને અગ્નિત દરેલ હોય, તે વાપરી શકાય,) દરદા, ખેડાં,
 ગામળાં, મરુકની દાડમની છાક, સોનામેરું, કાથા,
 મોચરસ, હીરાદળાણુ, હીંગળ, દાડમના ચકા ફુલ,
 કાંઠાગું ચાકુ, ચાકુકખાખ, વિગેરે દાંતને ગુણુકારી અનેક
 વસ્તુથી બનાવેલું દેશી મંજન વાપરવું શક્ય છે.

જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. છેવટે આખા કઠોળનો સર્વથા ત્યાગ ન થઈ શકે, તો ચોમાસામાં અને તિથિ, પર્વે આખું કઠોળ અવશ્ય વર્જવું. વટાણામાં મિઠાશને લીધે વિશેષ જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. તે તો ખાસ કરી વર્જવા યોગ્ય છે.

૪૪ થી ૪૯. હિંદુ-દિલ્હી ખીસ્કુટ-જે દિલ્હી, પુના, વડોદરા વિગેરે ઠેકાણે ખનાવવામાં આવે છે. તે આપણામાંના કેટલાએક ખંધુઓ વાપરે છે. તે ખનાવવામાં પ્રથમ તો પ્રાયઃ પરદેશી મેંદો વપરાય છે. અને વળી તેને પણ હલવાની માફક બે ત્રણ દિવસ પાણીમાં કોહડાવે છે, ત્યારબાદ તેના ખિસ્કીટ થાય છે. તેથી અસંખ્ય સંમૂર્ધિમ, અનેક બેઈ દ્રિયાદિક જીવોની હાનિ થાય છે. વળી કોઈ ખીસ્કીટ તૈયાર કરવામાં ચરખી પણ ચોપડવામાં આવે છે. તેથી તે સર્વથા વર્જનીય નાનખટાઈમાં પણ પરદેશી મેંદો વપરાય છે. તેથી તે ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. વિલાયતી ખિસ્કીટમાં ઇંડાનો રસ આવતો હોય, તેમ સાંભળવામાં આવેલ છે. કેટલાક મા-ખાપો શોખ અને લાડ ખાતર નાનાં બાળકોને તદ્દન બાલ્યાવસ્થાથી આવી ચીંતે ખવરાવવાની શરૂઆત કરી દે છે. પછી મોટી ઉંમરે તેવા બાળકો આવી ચીંતે કેમ છોડી શકે? પરંતુ આગળ વધીને ચોકલેટ વિગેરે ખાવાની ટેવનો ચેપ શરૂ થાય છે.

૫૦. દુધ પાવડર (દંતમંજન) દુધ બ્રશ [દંત માફ કરવાનું બ્રશ, ફૂચો] વિલાયતી દંતમંજનો જે તૈયાર આવે છે, તે વાપરવા યુક્ત નથી. કોણ જાણે તે કેવા ભદ્ર કે અભદ્ર પદાર્થનાં યત્તાં હશે? માટે તે ન વાપરતાં બદામનાં

સાદર વજરાચ્ચો છે જેના વળનમાં, ગાય, બેંસ, બદળ ઘાડાં
 વેગે, પશુઓને પણ પાણી ગાળીને જ પાત્રમાં આવતું હતું.
 અને તે ધર્મિષ્ઠને ‘પરમાર્જન’ ગણતું ગિરુદ ક્રિષ્ણદાસ-
 સર્વજ્ઞ શ્રી દેવચન્દ્રાચાર્ય સદાસજે આપ્યું હતું. તે
 દેવદારપાળ રાજા આવતી આવીશીના પ્રથમ નીમ્બીકર શ્રી
 પદ્મનાભ પ્રજ્ઞના ગાયધર મવાના છે. તેના હાલ પણ વજા-
 ઘાડ વળે છે. તથા આગામીબંધે પણ વળે છે. અહા તેવા જુદાં જુદાં
 જગતના વર્તો ! અરે આપણે કયાઈ પ્રમાદથી પાંચેડી કદ મરી
 પાપથી મલિન સમ્યામાંથી હટી તેવા પરમાર્જન થયા અને
 શિવપૂજારૂપા ઉદમાળ માર્કિયેથી ભવપ્રપંચથી તાપ પડાવે.

ખ. તાલુ આરંભથી ન લાપરવા હાથ ચીંતે,
 અને તે દર્જવાનાં દારણો.

૪. શેરડી—પણી ખાવા પતાં તુમિ બેવાળી માથ છે,
 અને તેનાં પેંતોં પણ નીમ્બે છે. રસવાળી રખતી દાળમાં
 મંચુમિત્રમ પદ્મદ્રિય મત્તમે ઉત્પન્ન માથ છે. તેમજ તાલુકા જે,
 હીંદી મીઠામાં વિશેષ સ્વર છે. તેના ઉપર પણ રસવાળી જે રસ
 વાળી વળતી તેમાં મીઠા વિશેષની તિલા શરક.

રીતે હુવા બગાડે અને આરોગ્યને નુકશાન કરે જ છે. ગટરોના વિષ્ટામિશ્રિત પાણીના શાકો, ફળો તદ્દન ફીક્કા અને બેચ્ચાદ થાય છે. અને બહુ મામિક સુગંધ બાણનારને તો તેમાંથી વિષ્ટાની ગંધ પણ આવે છે. ખરી મ્યુનિસીપાલિટી સૂર્યનો તાપ, કુતરા, કાગડા, ગધેડા વિગેરે છે. તે કાંઈપણ ગંદકી રહેવા દેતા નથી. પરંતુ નળો, ગટરો પરદેશી માલ ખપાવવા તથા પ્રજાના જીવનનો કાળુ હાથમાં રાખવા મોટા પાયા ઉપર મ્યુ. સ્થાપીને પરદેશી લોકોએ હિંસાના મોટા મત્થકો ખેલી દીધા છે. શ્રાવકોએ વિવેક રાખવો. સ્વચ્છતાને નામે મુનિરાજો માટે પણ આ કૃત્રિમ મ્યુનિસીપલિટી મુશ્કેલી ઉભી કરી છે, અને કરશે]

અલ્પ પ્રમાણથી અસંખ્ય જીવનો ઘાત થાય તે કેવું અનર્થકારક છે ? માટે દરેકભાઈઓ અને બહેનોએ પાણી માટે ખાસ લક્ષ્ય રાખવું એવી પ્રાર્થના છે. શ્રાવકે પહોરે પહોરે પાણી ગળીને પીવું જોઈએ, તેમાં જેટલો પ્રમાણ તેટલો દોષ છે, નળો થવાથી આજે પાણી પીવા અને ઢાળવામાં ઘણી અરાજકતા ચાલે છે.

“યત્ર યત્ર પ્રમાદઃ તત્ર તત્ર હિંસા” પ્રમાદ તજ્યા વગર ધર્મ પામવો કયાં સંભવ છે ? જયણાએ ઉપયોગપૂર્વક વર્તવું તેજ ધર્મ છે. ઉભય લોકનો ભય રાખી જે સન્નતો અઘટ પ્રવચન માતાને હૃદયમાં રાખી વર્તે છે, તેઓનું જ કલ્યાણ તથા પૃથ્વીપર આવવું સારભૂત છે, અને બાકી તો પૃથ્વીને ખરેખર ભારભૂત જ સમજવા. ધન્ય છે ! શ્રીકૃષ્ણ-પાળ રાજાને કે જેણે અઢાર દેશમાં અમારી (અહિંસા)

૬. દર્શનવિરુદ્ધ તથા લોપવિરુદ્ધતા કારણે વર્જવા થાય વનરૂપતિથો.

પરોરા—લોપાં અર્થાદિ દોષાથી અને અશુદ્ધ પરિવ્રામના
રેતુ દોષાથી વર્જ્યાં.

દ્વાગુપ્ત—દર્શનવિરુદ્ધ દોષાથી (માંગપેશાદિય દેખાય
છે) અનાચરણીય છે.

ભૂદું દોષું—અન્યદર્શનીય વર્ણે દોષો નેનં તેથી વિરુદ્ધ
પૂજ્યમાં પેટાદિની કલ્પના કરી બોલ આપે છે. તેથી ને વર્જયું.
(અંતર્યામી કારણે પ્રમાણુ રાખે છે.)

દોષું—ભાદું રૂપ દોષાથી દેવતા નથી વાપરતા.

દરદું તુંબદું—(દરવી દુર્ગા)—અત્યંત દેરી નીચે,
લો અનાચરણીય થાય તેથી તે અનાચરણીય છે.

પારાં-દેવતા, દરેલાં-લીંગારાં. તામેલાં. રંગેલાં-
વેળા મુળ રંગ લીલા હોય છે. અને પારંગેલી રાત્રાં મારાં છે.
ને ત્યાં દેવતા અને દરેલામાં દેવતા ભૂદુ રહે છે. દરેલામાં
બીજા વારાં છે. અને આ બીજો અપદ્ધ પરિવાર મવાળા
મવાળી અને ત્યાં દેવતાની વિલા મવાળા દરદુની વર્ણે.
આને આં મવાળાવિદિયાં જાહેર છે.

ખરી રીતે કોઈપણ ચીજના કાઢેલા ઠળીયા ગોટલા રાખમાં લપેટી કેરા પરઠવવા નોંધ્યો.

લીલા અંજીર, શેતુર, ફાલસાં,—

ખીજ વિશેષ હોવાથી વર્જવા લાયક છે બહુ ખાવાથી તૃપ્તિ ન થવાના કારણે વર્જવા યોગ્ય છે.

શીંગોડા—કામવૃદ્ધિજનક હોવાના કારણે વર્જવા. તથા, તે તળાવના પાણીમાં વેલા ઉપર થાય છે. તેની આસપાસ બહુજ ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે, તેથી શીંગોડા તોડતી વખતે ઘણા ત્રસ જીવોની વિરાધના થાય છે. તેમજ પાણીમાં થતા હોવાથી તેની આબુખાબુ લીલ-ફૂગ સેવાળ ખાઝેજ. માટે વર્જનીય છે.

વાલોળ—શ્રાવકના અતિચારમાં પણ લખેલ છે કે “વાસી વાલોળ, પોંક, પાપડી ખાધાં.” જે વાલોળ આજની ઉતારેલી હોય, તે રાત વાસી રહેવાથી તેમાં ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. તેથી ખીજે દિવસે અલક્ષ્ય થાય છે. તે દિવસની ઉતરેલીમાં પણ ઇયળો પ્રમુખ ત્રસ જીવ હોય છે. તેથી કદાચ તે દિવસની ખાવી હોય, તો પણ ઉપયોગપૂર્વક તપાસીને વાપરવી યુક્ત છે. પ્રથમ તો તે દિવસની જ ઉતારેલી તાજ વાલોળ મળવી મુશ્કેલ હોય છે. ખરી રીતે આવી ચીજો વિના નજ આલે તેમ નથી, તેથી તેનો ત્યાગ કરવો તેજ વધારે વ્યાજની છે, છતાં મમતા ન છુટતી હોય, તો સંપૂર્ણ જયણા અને ભક્ત્યાભક્ત્યનો વિવેક બાળવીને વપરાશ કરવો અને બને તો સર્વથા વર્જવી શ્રેષ્ઠ છે.

છતાં પણ સમારનાં દેટલીક વખત અંદર ઇંચળેા નેવામાં આવે છે. ઉપયોગ સખીયે તેા પણ આ છુયોની દિંન્સા થઈ જાય, તેથી આમાસામાં આવ વર્જવી.

કારંક્લા તુરીયા વિગેરેના ઉપરનો બાગ ખરખરડા ખાડા જેવો હોવાથી તેમાં ફૂંધવા વિગેરે ઝીણાં વસ્તુ ટુંચા ભરાઈ રહે છે તેથી તેવી વનરપનિઓ પ્રથમ પુંજલીથી પુંડુંને જ ચતનાપૂર્વક સમારવી દેતેછે. અને વનરપનિઓના કાષ્ટ કાઢ કરીને વાપરવા શુદ્ધ છે.

મિયાળામાં પણ બાજી પાન વિગેરે ઉપયોગપૂર્વક ખેંચેલી કાઢ કરીને વાપરવા યોગ્ય છે. તેમાં પાન જેવું જલિની બાજી ચારની વડે ચાળીનેજ વાપરવી. કાષ્ટ તેમાં રૂંધવા, ફૂંધવાદિક વન ટુંચ નીમળે છે, તેા તેની જગ્યાએ પળે, અને જે વાગુ વાર ચાળવાં ટુંચ નીમળે, તેા તે પરતવવા રેા જ તેાય છે. વાપરવી નહીં તેા'એ.

૭. ત્રસ હવોની ઘણી હિંસા થવાને કારણે વર્જવા
યોગ્ય વનસ્પતિઓ.

૧—૨. બીલી, બીલાં,—આ વનસ્પતિઓમાં ધ્યેલો તથા
ક્ષુદ્ર હવો ઉત્પન્ન થવાનાં કારણે સર્વથા વર્જનીય છે. ત્યારે
તેના બોળ અથાણાંઓ કરીને વાપરવાં. તેડુંકેલું ઘોર ત્રાસજનક
કર્તવ્ય ! સુવાવડ પ્રમુખ ગમે તેવાં રોગોના કારણો હોય, તોપણ
આ ચીજો તો દૂર રાખવા યોગ્ય છે. સ્ત્રીવર્ગ જેને હાસનો
સ્વાદ વિશેષ હોય છે, તેઓએ આથી પાપનો ભય પામી
વર્જવું જોઈએ.

૩. સરગવાની શીંગ—ફાગણ શુદ્ધ ૧૫ પછી તેનાં બીજમાં
ત્રસ હવ ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી આઠ માસ સુધી તેનો ત્યાગ કરવો.

૪. કોબિજ (કર્મકલો)—તેનાં પાંદડામાં તદ્દર્ણ ત્રસ
હવ હોય છે. તે માલૂમ પડતા નથી. તેથી તે આઠ માસ તો
વર્જનીય છે. અને બાકી શિયાળામાં પણ ચતનાપૂર્વક ખંખે-
રીને જ વાપરવી યુક્ત છે. તેની ગંધ અને પડ જોતાં તો
કુંગળીનું સ્મરણ કરાવે છે. તેથી તે તજવા યોગ્ય છે.

ચોમાસામાં (અચાડ શુદ્ધ ૧૫ થી કાર્તિક શુદ્ધ ૧૫
સુધી) ત્રસ હવો પડવાને કારણે ખાસ વર્જવા
યોગ્ય વનસ્પતિઓ:—

૧ થી ૪. ભીંડા, કંટોલા, કારેલા, તુરીયાં—બીજ
ઋતુઓમાં તેમાં પણ હવ તો થાય છે, ચોમાસામાં વિશેષ
દ્રીને ધ્યેલો વિગેરે હવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. અને કારેલાં
વિગેરે તો બાહ્યથી (ઉપરથી) જરાપણ સહેલું દેખાતું ન હોવા

કાચાં પાકાં ફળ તરીકે વપરાતી—

૧ તરબુચ, ૨ લીંબુ-મીઠું, ૩ પોરેથું, ૪ સફરજન, ૫ ખીચીજ, ૬ ચીકું, ૭ કેરીની જાન, ૮ જમરુળ, ૯ અનેનાસ, ૧૦ દેશ ફળ, ૧૧ કેળાં, ૧૨ દાડમ. ૧૩ આમળાં, ૧૪ નારંગી (અંતરા), ૧૫ નાળીયેર કાચા-પાકાં. ૧૬ પપનસ, ૧૭ દ્રાક્ષ (લીલી), ૧૮ બીજેરાં.

[તથા બીજા દેશોમાં થતાં જાણીતાં અને અબલકથ ન હોય, તેવા કાકાકા અને ફળો ઉપલક્ષણથી વાપરવા લાયક સમજવા. પરંતુ તેની બલ્યાબલ્યતા શુદ્ધગમથી નક્કી કરી લેવી.]

આ ઉપર લખેલી વનસ્પતિમાંથી પણ યથાશક્તિ ત્યાગ કરવો. અને પ્રાયઃ જે ભારે માસ મળી શકતી હોય, કે ઉપ-ચોગમાં લેવાતી હોય. જેમકે-કેળાં. તે શિવાય રહે લીલા-તરીકેના જે રાખવી હોય તે પણ અશુદ્ધ હાળા રાખવી, બાકી પણ. જેમકે—“કાર્તિક માસમાં અશુદ્ધ અશુદ્ધ જ ખાવી” ને ભારે માસ આમયો નિયમ રાખી લેવાથી બાકીના માસમાં ‘રતિપાણા’ હળ મળે જે. દારા-કેરી શિયાળા પછી બી મળે. “નેમી મગણુ કે મોંઘથી આદાં નક્કર સુધી છે. બાકી ત્યાગ.” તે પ્રમાણે અતિ સંકોષપૂર્વક નિયમ વાપરી બધું લાભકું મારા જે. તથા નિયમ લીધો હોય તેવી તર વર્ષે અશુદ્ધ અશુદ્ધ વનસ્પતિના સર્વેશ ત્યાગ કર-વાના આ નિયમ કરવો. જેમકે-૨૦૦૨ માં અશુદ્ધ અશુદ્ધ દિવાલરિંગ નિયમ. લીલા ત્યાગે એવો નિયમ દેવો કે ૨૦૦૪ માં ભારે નાકાકાકા. નોમરી. પપનસ, ચીકું,

અકરાણુ ૭ મું

ચાલુ વપરાશમાં આવતી વનસ્પતિઓ, અને તે વિષે રાખવો જોઈતો વિવેક.

શાકમાં વપરાતી:--

૧ કાકડી, મૂળપાન વિના, ૨ કારેલાં પાન વિના, ૩ કંટેલાં પાન વિના, ૪ ગલકાં, ૫ શુવરાની ફળી, ૬ કાચાં^૧ શુદ્ધા, ૭ લીલા ચણા, ૮ ચીલકાં, (આરિયાં) મૂળ પાન વિના, ૯ ચોળા, ૧૦ રંટમેટાં [કાચાં], ૧૧ ટીડોરા [ધોળા], ૧૨ ડાળાં, ૧૩ ડોડી, ૧૪ તળીયું-ભુજીયું સકરટેટી, ૧૫ તુરીઆં ૧૬ તુએરા, ૧૭ દાતણ (આવળ ઘોરડી, ઝીલ, આવળ,) ૧૮ ફૂધીયું. [૧] ૧૯ પરવર, ૨૦ પાંદડી-પાપડી-પાપડા, ૨૧ ફળશી, ૨૨ લીંડા, ૨૩ મરચા, ૨૪ મરવા, ૨૫ મોઘરી, ૨૬ લીંબુ, ખાટું, ૨૭ વટાણા, ૨૮ આલકુલ, ૨૯ મીઠી દુધી.

૧ કાચા શુદ્ધા ભાંગીને તેના ઠળીઆ તરતજ રાખમાં પરંવી દેવા. નહિંતર માખીઓ તેને ખાવાનો પદાર્થ સમજી તેના ઉપર ખેસે છે. તેથી તેની પાંખો ચીકાકાને લીધે ચોંટી જવાથી ઉડી શકતી નથી, ને મરી જાય છે. તેથી ખાસ ઉપયોગ રાખવો.

૨ કેટલાક મુની મહારાજાઓ કાચા ટામેટાં બહુ બીજ હોવાથી અભક્ષ્ય હોવાનું કહે છે. દેશી વૈદ્યકમાં તેને રીંગણાની જાતિ ગણ્યાનું સાંભળવામાં આવેલ છે. બાહુશ્રુતો પાસેથી નિર્ણય કરી લેવો.

આન આઠ દે દશ તિથિઓમાં અવશ્ય ત્રીકોનવીનો ન્યાય કરવો જ જોઈએ. તે તિથિઓને વિષે એક પાકાં કેળાં ઉપ-યોગમાં દેટલાએક લે છે, કારણ-તે અચિન છે. તે નં શિવાય અવશ્ય બાકીની અઘણી વનરૂપિના ન્યાયનો નિયમ અરજી કરવો જોઈએ.

વળી સામાન્ય રીતે કહ્યું છે કે-અનુત્તમ્યં કૃણ. નરિ-શોધિતું શાકે. પત્ર. સોપારી વિગેરે આખાં રૂળ. ગાંધીના લાટના ગૂર્જો. અટણી. ચટીન ઘી. અનં-પરીલા વગરના સાગુએ વાંચેલા ખીજાં પદાર્થો બાજારી માંસબદ્ધાત્મ તુલ્ય રોષ આજ માથે ને. તેમ જ સોપારી સોમાસમાં બાજની બાજની આવેલ અવશ્ય મીઠું તિલે લીલ-કુગ ચવાના કારણથી તે ન અવશ્ય. તેમજ જોતજી કચાર વાપરવી રોષ. ત્યારે રાત્રીને અવશ્ય

પીચીજનો સર્વથા ત્યાગ. ૨૦૦૫ થી ડાળાં, લીલાંમરી,
મરવા પ્રમુખનો સર્વથા ત્યાગ ” તે પ્રમાણે આગળના વર્ષોમાં
પણ યથાશક્તિ નિયમ કરવો. જેથી જેના જે વખતે: અમુક
વખત પછી ત્યાગ કર્યાના ભાવ થવાથી તે જીવોને તે વખ-
તથી અલયદાન દીધાનું કૃણ મળી ચૂકે છે. આ પ્રમાણે નિયમ
કરવાથી અનેક વનસ્પતિઓના જીવને અલયદાન આપ્યાનું
કૃણ મળે છે. અને જ્યાં સુધી નિયમ નથી કર્યો હોતો ત્યાં
સુધી ન વાપરવા છતાં કાંઈ કૃણ મળતું નથી. અને હિંસાનો
દોષ લાગે છે,

વળી શ્રાવકે છ અદ્દાઈઓમાં વનસ્પતિનો જરૂર ત્યાગ
કરવો. તથા જઘન્યથી પાંચ પર્વી. તિથિઓમાં શુક્ર
પંચમી, જે અષ્ટમી અને જે ચતુર્દશીમાં, ઉત્કૃષ્ટ-
ખારપર્વી તિથિઓમાં-જે પાંચમ, જે અષ્ટમી, જે ચતુ-
ર્દશી, અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમામાં તથા મધ્યમથી

૧ ચૈત્ર તથા આસોના જે અદ્દાઈઓ શાશ્વતી છે, તે ચૈત્ર શુદ્ધ
૭ થી ૧૫ સુધી અને આસો શુદ્ધ ૭ થી ૧૫ સુધી જાણવી.
ત્રણ ચોમાસાની ત્રણ અદ્દાઈ. તે એક કાર્તિક શુદ્ધ ૭ થી
૧૫ સુધી, ખીજ ફાગણ શુદ્ધ ૭ થી ૧૫ સુધી, અને ત્રીજી અષાઢ
શુદ્ધ ૭ થી ૧૫ સુધી એમ અદ્દાઈ જાણવી.

પર્યુષણ પર્વની અદ્દાઈ શ્રાવણ વદ ૧૨ થી ભાદરવા શુદ્ધ ૪
સુધી. એમ છ અદ્દાઈ કહી છે તે દિવસોમાં સચિત્તનો ત્યાગ. વન-
સ્પતિનો ત્યાગ, અહાયર્ષ, અમારિ, તપ, જિનપૂજા, ગુરુવંદન, બ્રા-
હ્મણવ્રત, સામાયિક, પૌષધ, અતિથિસંવિભાગાદિક નિયમો અવશ્ય
વિશેષે કરીને કરવા જોઈએ.

કહ્યું છે કે—“જે લબ્ય પ્રાણિ ભાવથી વિરતિ [દેશ અથવા સર્વથી) અંગીકાર કરે છે, તેની, વિરતિ પાળવામાં અસમર્થ દેવો ઘણી પ્રશંસા કરે છે. એકેન્દ્રિય જીવો કવલાહાર ખિલકુલ કરતા નથી. તો પણ તેમને ઉપવાસનું ક્ષણ મળતું નથી. એ અવિરતિનું કારણ જાણવું. એકેન્દ્રિય જીવો મન, વચન ને કાયાથી સાવધ વ્યાપાર કરતા નથી, તો પણ તેમને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત કાળ સુધી તે ગતિમાં રહેવું પડે છે. અને જે પરલવે વિરતિ કરી હોત, તો તિર્થંચ જીવો આ ભવમાં આશુક, અંકુશ, પરોણાની તિક્ષણ આરો ઇત્યાદિથી સેંકડો દુઃખ ન પામત. હે સુરો ! અવિરતિપણથી મહાદુઃખો પરવશપણે તિર્થંચ નારકી વિગેરે ભવોમાં ભોગવવાં પડે છે, તેથી વિરતિને અંગીકાર કરો. નજીવા કષ્ટથી પાળી શકાય તેવા નિયમો અતિક્ષણને આપનારાં થાય છે, અને તે કષ્ટ દુઃખ (માત્ર અજ્ઞાનીને બાદથી ભાસે છે) નથી, પણ પરણિમે સુખના હેતુ હોવાથી (નિયમો) મહાસુખરૂપ જ છે જેથી સકામ નિર્જરા થાય છે. અને જે તે નહિ અંગીકાર કરીએ તો પરલવે તિર્થંચ તથા નારકીઓમાં પરમાધામી વિગેરે કૂર જીવોથી પમાડાતી મહા આકરી વેદનાઓ પરવશપણે ભોગવવી પડશે ! તેથી વિશેષ હવે શું ? પણ ટુંકાણમાં પ્રાણાન્ત કષ્ટે પણ તીર્થંકર મહારાજે નિષેધેલી વસ્તુઓનું લક્ષણ કરવું નહિ. અને તેમાં પણ અમુક શેરની છુટ-આગાર વિગેરે રાખી શિથિલપણાનો ત્યાગ કરી બાવીશ અલક્ષ્યનો સર્વથા ત્યાગ કરવા ઉપરાંત, બીજા અનાચરણીય—અલક્ષ્યના પદ્ધત્યાગનો અવશ્ય નિયમ કરવો.

પ્રકરણ ૯ મું.

શ્રાવણના ધરમાં તથા વર્તનમાં પાળવા જોઈતા
કેટલાક નિયમો.

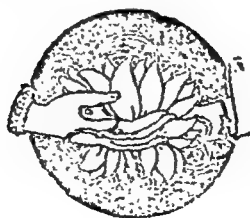
૧. ધરમાં દશ દેહાંગે ચંદ્રવા અવસ્ય
ભાંધવા જોઈએ.

૧. કલા ઉપર, ૨ પાણીયાસ ઉપર, ૩ બેંગળા પાળવા
સ્થાન ઉપર, ૪ ઘંટી ઉપર, ૫ આંટલીયાપર, ૬ વડેતળા
(પાણી રસવાના સ્થાન) ઉપર, ૭ ન્યાના ગિરનાપર, ૮ સ્તંભને,
૯ મોઢે, ૧૦ સાચાચિત્ર પ્રશન પર્વતિયા પાળવા સ્થાને
(પીપ્પલાપાળા) અને ૧૧ રંડાનસા.

આ રીતે દસ ચંદ્રવા પાળવા લેખેલા પ્રશન ૧૧
સ્થાને જોડાન આપણી છે. તે વાત અત્યંત જ પેટાવળા
પેળેનાં બદલવા પૂર્વે પરીક્ષા કરવાઈ. તે વાત
સાચી જોઈતી થઈ જાય છે.

લોગવે છે, અને તેમાંથી છુટવા પ્રયાસ કરે છે. પણ કરેલાં કર્મ લોગવ્યા વગર તે બિચારો ક્યાંથી છુટે ? એમ સમજી અતિક્રમ દોષ પણ ન લાગે તેવા ભવભીરુ થઈ મત પાળવું. ધન્ય છે મત પાળવામાં દૃઢ એવા સિંહ શ્રેણિને ? કે-જેણે દિશિ નિયમનો સ્વીકાર કરેલો હતો. પરંતુ અતિ વિકટ સ્થિતિમાં પણ ભંગ નહિ કરતાં અનશન કરી એક માસમાં કેવળજ્ઞાન ઉપાળી મોક્ષગતિ મેળવી.

શરીર (પુદ્ગલ) કે જેનો સ્વભાવ સડન પડન અને વિધ્વંસ પામવાનો છે, તેના ઉપર મોહ ન કરતાં ઉભયલોકમાં સુખનું ભાગ્યન એવું જે મત, તેને પ્રાણ કરતાં પણ વધારે પ્રિય ગણ્યું. અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો સારો પણ અંગીકાર કરેલા મતનો કદિ ભંગ ન કરવો. Sacrifice money, even life rather than principle) માટે સત્ય પ્રતિજ્ઞાવંત થવું સુજેષુ કિં બહુના ?

મન્થર, માંખી વગેરે ત્રસ જીવના પુદ્ગલો હોય, તો ગળવાથી નીકળી જાય છે. પાણી ગાળવાથી અને આટો ગાળવાથી ત્રસ જીવનું રક્ષણ થાય છે. પાણી માટે મન્થૂત પાણકોરાનું કે તેવું ઘટ્ટ ગળણું રાખવું. આ પ્રમાણે કરનારા લબ્ય પ્રાણીઓને પ્રત્યક્ષ તેનો લાભ અનુભવાય છે. પાણી પહેરે પહેરે ગળવું જોઈએ; તે સંબંધમાં કુમારપાળ મહારાજનું સુચરિત્ર વારં-વાર મનન કરવું તથા તે અનુસાર જોટલું બને તેટલું વર્તન રાખવું યોગ્ય છે. એવા આત્માર્થી પરમાર્થી પુરુષોની ખલિ-હારી છે ! તે જ ધન્યવંત છે, તેજ પુણ્યવંત છે, તેજ મહંત છે, તેજ પરમ સુખી છે, વળી તેજ ઉત્તમ ભાગ્યશાળી કે જેના હૃદયપટને વિષે દયા-જયણાનું ચિત્રામણ ચિત્રાઈ રહેલું છે. જૈનશાસન જયવંતુ વર્તો ?

૩. વાસણ કેવાં વાપરવાં ?

“હવે કેવા ભાજન (વાસણ) માં તથા કેવી રીતે ભોજન કરવું ? તે સંક્ષેપથી કહીએ છીએ” — જે દોષો રાત્રિ ભોજનમાં છે, તેવા જ દોષો અંધારાવાળી જગ્યામાં ખાવા પીવાથી અને સાંકડાં મોઢાના ભાજનમાં (જેમાં નજર પહોંચે નહિ એવા શીરોઈ, લોટા-આદિ) વાપરવાથી લાગે છે.

સામાન્ય રીતે કાંસાના અથવા કલાઈવાળા તાંબા પીતળના વાસણ સામાન્ય પ્રકારે ઠીક ગણાય છે.

અત્યારે આ વિચિત્ર દુનિયાનો વેગ વિચિત્ર પ્રકારનો થતો જાય છે, કોણ જાણે કેવા પ્રકારનો પવન લરાયો છે, તે સમજી શકાતું નથી, કે આપણા પૂજ્ય વડીલશ્રીઓની પદ્ધતિઓ ઉપર

જોઈએ. તથા તાથ પગની શુદ્ધિ કરવી શુદ્ધ છે. તેમાં પાત્ર
 લેખો નિમ્ન પ્રભુની પૂજા કરનારા છે. તેમજ રાજાદે જાણના
 રાજાશુદ્ધિ કરવી, કારણ કે-દેવરના આથા દેવ દેવના
 રાથ હોય ને જો જાણના શુદ્ધિ ન થાય, તો દેવ દેવ દેવના
 શુદ્ધ અંશ પેટમાં જવાથી દેવદ્રવ્યના 'જાણના' ગતિમાં
 હોય. માટે શુદ્ધિ જાણના કરવી. (પ્રસંગોપાત્ત જાણના' કે
 દેવવર્ણને તાથ પાવામાં સચિત્ત માટી વધરાય છે. તેથી જાણ
 રોગ હોય. માટે રાજા પ્રભુના સાધનાથી જાણના શુદ્ધિ કરવી
 સારી છે.)

જાણનામાં કે માથે લાંબા ન હોય તેવા જાણના જાણના
 પાત્ર જાણના કરવો નહિ. વી. જોળ, કપ. ૧૫. ૧૫. ૧૫. ૧૫. ૧૫.
 પાત્રી વિશેષના વાસણ શુદ્ધ લાણના પાત્ર દેવના ન જાણના

દોષ છે, ખરે ! હજી પણ આપણે ચેતીશું. માટે હે સુર બંધુઓ ? ચેતો, એવા મલિન વાસણોનો ત્યાગ કરીને કાંસા અથવા પીત્તળના લોજનમાં જ આહાર કરો. પીત્તળના રસોઈ તથા લોજન કરવાના સર્વ વાસણને અવશ્ય ક્લાઈ હોવી જ જોઈએ તેમજ પત્રાંવળાં તથા પડીઆને આશ્રયી ત્રસ સ્થાવર જીવો હોય છે, તેથી તેવા કે કેળ પ્રમુખના પાનમાં પણ લોજન ન કરવું, અન્ય દર્શનીને ત્યાં ખાસ ઉપયોગ રાખવો.

દિવસ છતાં પણ અંધારામાં જમવું નહિ. માટે દિવસે જ્યાં સાડું અજવાળું આવતું હોય, ત્યાં પહોળા સ્વચ્છ વાસણમાં લક્ષ્યાલક્ષ્યના વિવેકપૂર્વકનો વિચાર કરી સ્થિર ચિત્તે તથા માનપણે લોજન કરવું.

એંઠે મોઢે વાત કરવાથી એક તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મને બંધ થાય છે. બીજું, વાતોમાં ધ્યાન જવાથી લોજનમાં માખી પ્રમુખ ત્રસ જીવ પડવાથી તે જીવનો પ્રાણ જાય, માખી ખાવામાં આવી જાય, તો વમન થાય. વળી અન્ન વખાણવું, વખોડવું નહીં. માટે મૌનપણે જમવું; કદાચ ખોલવાની જરૂર જણાય, તો પાણીથી મુખશુદ્ધિ કરીને ખોલવું. લોજનમાં કોઈપણ સજીવ કે નિર્જીવનું કલેવર આવી ન જાય, તેમ સ્થિરચિત્ત રાખી ચાકુ વડે બરાબર તપાસ કરી ઉપયોગપૂર્વક હિત-મિત (પથ્ય: અને પ્રમાણોપેત:) વખતસર જ લોજન કરવું.

લોજન કરતી વેળાનું પંચીયુ (ઘોતીયુ) જુદું હોયું

૧ આપણા દેશમાં ભેગા બેસીને જમવાની પ્રવૃત્તિ છે, તે યુક્ત નથી. કેમકે-કોઈને ખસ, ખરજવું, કુટ, ગુમગદિ રોગ હોય, તેથી

આવી રીતે નિત્ય પ્રથમ શુદ્ધમાન આહાર^૧ નિર્ગ્રંથ પૂજ્ય
મુનિમહારાજને વહેરાવ્યા બાદ ઉપયોગપૂર્વક ભોજન કરવાથી
તે અમૃત સમાન ફળ આપે છે. નહિતર તેના વિષસમાન ફળો
અવશ્ય આપવાં પડે, તે નિઃસંદેહ બાણવું. એમ સદહી ભવ્ય
બંધુઓ ? અષ્ટપ્રવચન માતાને હૃદયમાં સ્થાન આપી આ
મનુષ્યજન્મ સાર્થક કરો ? જેથી અષ્ટકર્મનું વિદારણ કરી
અદ્ય ભવોમાં શિવ-સંપદ-સુખ પામીએ ?

૧ શુદ્ધમાન આહારમાં પ્રથમ તો ન્યોયોપાર્જિત દ્રવ્યનું ભોજન
કરવું જોઈએ. અન્યાયથી મેળવેલા ધનનો આહાર તુચ્છ છે, તેથી
નીતિ અને ન્યાયપૂર્વક ન્યાપારાદિમાંથી મેળવેલ ધન હોય તેનું જ
ઉત્તમ અને શુદ્ધ ભોજન છે. તેવો તથા શ્રાવકથી લાગતા દોષો
ટાળીને જે નિર્દોષ આહાર વહેરાવવો તે શુદ્ધમાન આહાર છે,
તેવી જ રીતે, ન્યાયોપાર્જિત અદ્ય મુડીમાં પુણિયા શ્રાવક એક
દિવસ પોતે ઉપવાસ કરતા હતા, અને બીજે દિવસે તેની સ્ત્રી ઉપ-
વાસ કરતા હતા, તેમ કરીને દરરોજ એક સાધર્મિક લાઠની ભક્તિ
કરતા હતા, આપણે પણ તેવી જ રીતે ન્યાયપૂર્વક દ્રવ્ય મેળવવું
ઉચિત છે, નહિતર કૂડકપટ કરી અન્યાય માર્ગથી મેળવેલ દ્રવ્ય
અહીં મૂકી જઈ “હાય દ્રવ્ય હાય ? દ્રવ્ય ?” કરતાં મૃત્યુ પામી
તેના ફળ મેળવવાં પડશે, અન્યાય-અનીતિ જ્યાં ત્યાં સર્વત્ર પ્રસરી
રહ્યા છે. કોઈ વિરજા ન્યાય માર્ગ ચાલનારા હશે. તેનું અનુકરણ
થાય તો ઉત્તમ છે [બહારના દેશોના પરોક્ષ ધંધાદારી દરંદોની
સામે ટકી રહેવામાં ધણી મુશ્કેલીઓ ઉઠી થઈ છે. આપણા ધંધામાં
વચ્ચે પડવાનો ભયંકર અન્યાય તેઓ કરી રહ્યા છે. તે સ્થિતિમાં
આપણા દેશી વેપારીઓને કરવી પડતી અનીતિ વિગેરેમાં અન્યાય
દેટલો ગણાય ? તે વિચારવા જેવું છે.]

૬. બળતણમાં ઇવજનું ઓછા બચાય, તેણું ખરીદવું અને તેવી રીતે મૂકવું, તથા પૂરતી જથ્થાથી વાપરવું.

૭. રંગેડામાં દામ, વાચણ તથા મશાલો, ધી, લેલ, દધ, દહિ, ફાટલા, ફાટલીના તથા પાણી, ઓરવાર વગેરેનાં બાકાં, દિવાલો મુદ્દલ રાખવા નહિ.

૮. ઓરવાર જે ઘડી પડેલા લનવસ્ત્રે પાઈદેવા, કે તામ પાનાં લેાય તેવી જગ્યામાં છાંટી દેવા, વગેરે ચાલ્ય નમસ્કાર કરવી, નહિતર તેમાં અગ્રંજ્ય સંસ્કૃતિઈનું અનુચિત દર્શન.

૯. ગીરું, મરચું, વગેરે મશાલો રાખવાના વાટલા (તથા ડાના ખાનાં વાળા) બહુ સ્વચ્છ રાખવા.

૧૦. વાટલાઓમાં રાખવા પ્રત્તાં પણ મલખવા મુજબની રીસીઓમાં રાખવા સુચ્છ કે. દારણુ કેન્દ્રીઓમાંનાં તથા તામ પાણી મરચામાં તદાખીં લાલ સુદમ મંગળા ખરું કે. વસ્ત્ર ટુંકી લીટ, ફૂલ ચાય કે. અને વાટલાઓમાં પણ મલખવા મુજબની નહ્ય કે. લેવી પાટી રંગેડામાં લવાવું તેવું પણ મલખવા મુજબની વાચા પ્રાણીઓનાં વિનામ મલું લાલ કે.

સુરકેલ છે, કેમકે-પુરુષ આખો દિવસ તેના વ્યાપાર-ધંધાથી વીંટાયેલો જ પ્રાયઃ હોય, તેથી નીચે લખેલી સૂચનાઓ ધ્યાનમાં લઈ, તે પ્રમાણે વર્તન રાખશો, તો તમે સ્વ તથા પરના કલ્યાણના કારણિક અને ભાગીદાર થશો.

૧. સૂર્યના કિરણ કુટ્યાં પહેલાં ચૂલાનો આરંભ કરવો નહિ-

૨. પ્રથમ સર્વ જગ્યાએથી કાળે લીધા બાદ, તમામ કામનો આરંભ કરવો.

૩. સવારમાં પહેલાં પુંજણીથી દરરોજ દરેક કામવાસણ, ચૂલા વિગેરે ચતનાથી પુંજવા અને તે જીવોને કોરી જગ્યાએ મૂકવા કે જ્યાં મનુષ્ય કે જનાવર પ્રમુખની હાલચાલ ન હોય.

૪. લાકડાં, છાણાં, કોયલા, સગડી વિગેરે રસોઈનાં સાધનો બરોબર પુંજ્યાં પછી જ લેવા. તેમાં પણ, ચોમાસાની ઋતુમાં એ ત્રણ વખત ખૂબ સંભાળથી પુંજવા, કારણ કે-ચોમાસામાં જીવની ઉત્પત્તિ બહુ થાય છે.

૫. લાકડામાં કોઈ એક જાતનાં અંદર મોટા જીવ થાય છે, જે અંદરથી લાકડું કોરી કોરીને લોટ જેવો ભુકો કાઢે છે, તે ઉપરથી લાકડામાં તેવા જીવની ઉત્પત્તિ છે, એમ ખાત્રી થાય છે. વળી તે ખંખેરતાં પણ નીકળી શકતા નથી. તેથી તે જીવો અગ્નિમાં બળી ભસ્મ થાય છે. તો તેવાં લાકડાં એક કોરે મુકી દેવા અને તે બાળતમાં બહુ ઉપયોગ રાખવો.

૧ છાણાં ભરી નાખીને વાપરવા, ચોમાસામાં છાણા કે નાળી-યેરના છાલાં બાળવા નહી. કેમકે-તેમાં ત્રસ જીવો થઈ જાય છે, તે તેમાં ભરાય પણ રહે છે.

૨૬. અનંતશાયનો ત્યાગ કરે.

૨૭. આ મનુષ્ય જન્મ સદૃશ કરવા માટે સ્ત્રીસ્ત્રી સગદર-
બાદ, લગણ વગેરે ગમે તે રીત છતાં પાતુ ન થાય.
આપણે અનાદિનો કર્મકૃપી રીત રખશે, ત્યારે જ 'મદ' શાસ્ત્રન
રૂપ પામીશું.

૨૮. દાગણુ આમાણુ જેવાં પહેલાં તેલ આપે મારા માટે અથવા
મમતાં બરાબી રાખે.

૨૯. અજ્ઞાત મારામાં ખાંડ, કાશું, માદાગ, પિત્ત, કાદ
વગેરેના ઉપયોગ બંધ કરે. પહેલાં જ મદ કરાવી દે.

૩૦. સમ્બાળી અજ્ઞાત આમાણ પહેલાં વાપરી નાંખે, અને
આપણી મનિક આમાણ પર્યંત તેના ત્યાગ કરે.

૩૧. સીંચા વાંચ, બીટી, બીલા, કેસાં અને આ પહેલના
ખાનું નિતાંકલિ આપે.

૩૨. પડેલી મેંદો, પડેલીનો દેવા જે રવા મળ્યા મારી
મંગળને બંધ કરે. બદે વસ્ત્ર તરલી દેને, પણ તેમને અને
કાંઈના આસીવાદ ચાલે.

૩૩. આળી ટીની માદા વાપરે.

૩૪. અજ્ઞાત રાખાં સ્ત્રી સિવાય તે સ્ત્રી જે સગદરના
સગદરના રીત પાલકે રૂપ મેળવણું કરે. સગદરના સગદર
રૂપ મેળવે અજ્ઞાતે સિવાય તે આળી ૩૫. અજ્ઞાત.

૩૫. સિંચા વાંચ તરલી ૩૬. સગદરના સગદરના રીત
રૂપ મેળવે અજ્ઞાતે સિવાય તે સગદરના સગદરના રીત

૨૫. કાચી માટી, કાચા મીઠાનો ત્યાગ કરો.

૨૬. પ્રમાદ મૂકી અગ્નિ તૈયાર કરી વાપરો.

૨૭. રાત્રિભોજનનો તમે ત્યાગ કરો. જેથી તમારા પુત્ર-વગેરે તમારું અનુકરણ કરે.

૨૮. તલનો અને ખસખસનો ત્યાગ કરો.

૨૯. બોળ અથાણાં વગેરેનાં સ્વાદ મૂકો-મૂકાવો (ખરી-રીતે જોતાં સ્ત્રીઓ જ આવી અનેક ચીજો વિચિત્ર પ્રકારે ખનાવી પુરુષોને રસનેન્દ્રિયને આધીન કરે છે.)

૩૦. વિદલનો ખાસ ઉપયોગ રાખો. કારણ કે—તેમાં તમારીજ સાવચેતી કામ આવી શકે તેમ છે, એ તમારા હાથની ખાબત છે. કદાચ પુરુષ વિરતિવંત ન હોય, તો પણ તમે તેને આવા દોષોમાંથી અટકાવી શકો છો.

૩૧. વેંગણ (રીંગણ) પ્રમુખ શાકનો તથા ભડથો કરવાનો ત્યાગ કરો.

૩૨. ખેર ખાવાનો ત્યાગ કરો.

૩૩. વિકથાનો પણ ત્યાગ કરો. “ક્ષણ લાખેલી જય” જરા વિચારો; ધર્મકાર્યમાં પ્રવૃત્ત થાવ.

૩૪. ચલિત રસ, વાશી વિગેરે ન વપરાય, માટે ખડું ઉપયોગ રાખો.

૩૫. લોટ, મુરખો, અથાણાં, સેવ, વડી, પાપડ વિગેરે માટે લખેલી હકીકત ખાસ ધ્યાનમાં લ્યો ને તે પ્રમાણે વર્તો તથા જેને ઉપયોગ ન હોય તેને નમ્રતાથી કહો-શીખવો.

૫૨. ઘરના માણસો-બાળકો વિશેરેને પાત્ર બોલ્યા હોવાની
તેવ પાણી અને ધર્મધ્યાનમાં લાગુ રહે, તેવી સમજવડ કરી આપ્યું.

૫૩. બોલ્યા હીં દરેક કામ શાંતિપૂર્વક બાળકોટ વિના કરવું.

૫૪. અવાજ કહેવાથી ગરોળી વિશેરે અધર્મી દુરંદો માન્યતા
માર વિશેરે અધર્મી માણસો જાણી હીં અધર્મમાં પ્રવેશ કરે.

૫૫. ઘરમાં હામ હામ જ્યાં જ્યાં જરૂર તેમજ ત્યાં ત્યાં
દુરંદો પૂંજાણીઓ સૂધી રાખે.

૫૬. રોમાંક વિશેરે જાતેજ લનાવળ કે બેઠકાની વિચાર
મોચ પામી અને સ્વાસ્થ્ય બનાવે.

૫૭. રૂનિ ગણાવતજોને નોંધવા તેની લાવવા મેળવવે
તરંગો રાક્ષસ રિવાજ રાખવે.

૫૮. બાળકો અને પુરુષો પૂજા મેળવવા મેળવવા
તેમને જમવા બેસતાં પહેલાં માવડેલ રાખવે.

૫૯. વૃદ્ધો સીંધીઓ વિશેરે પાત્ર હાંસલ લેવેલ પાત્ર
ખાવ વિશેરેમાં પ્રમાણ ન માલ, તેવી સમજવડ રાખવે.

૬૦. વિશેરે દીંદોલની રાતે વિશેરે, જાહેર મેળવે તેમજ
જાહેરની જાહેર રાતે, તેવી રીતવા રાખવે.

૪૬. તિથિને દિવસે દળવું, આંડવું, ભરડવું, ઘોવું, માથું
ગુંથવું, ન્હાવું, છાણ લેવા જવું, ગાર કરવી વિગેરે ગરકવું
કરાવવું અનુમોદવું નહિ.

૪૭. તથા ત્રણ ચોમાસાની, એ આંબેલની ઓળીની તથા
શ્રી પર્યુષણ પર્વની, એમ છ અઢઈમાં ઉપર મુજબના કાર્ય
પણ આરંભ ત્રિયોગે (મન, વચન, કાયાએ) કરવા નહિ.

૪૮. મિથ્યાત્વ લૌકિક પર્વ—જેમકે દિવાસો, રક્ષા-
બંધન, શ્રાદ્ધ, નોરતાં, હુતાશની, સંક્રાંત, ગણેશચોથ, નાગ-
પોચમ, રાંધણછઠ, શીલસાતમ (વાશી ખાવું) ગોકળઆઠમ,
નોલીનવમી, અહવાદશમી, ભીમ અગીઆરશી, ધનતેરશી,
અનંતચૌદશ, અમાવસ્યા, સોમવતી અમાસ બુદ્ધાષ્ટમી, દશેરાં
તાબૂત, બકરી ઈદ, [રેંટીયાબારશ, રાષ્ટ્રીય સપ્તાહ, જયંતીએ,
રવિવારો, જીવદયાદિઃ નાતાલઃ] વિગેરે પર્વો મિથ્યાત્વના
હેતુ તથા આત્માને અનર્થકારક છે, તેથી તેનો ત્યાગ કરો.

૪૯. આપણે દુધપાક; ખાસુદી, લાડુ વિગેરે કરીને ખાવાના
કયાં બીજા દિવસો નથી? કે તેજ દિવસે ખાવુંને ઉત્તેજન આપવું
આવા મિથ્યા આચરણનો ત્યાગ કરી, આપણો આચાર જણવા
પાળવા ઉજમાળ થાઓ! ધન્ય છે સુલસા શ્રાવિકાને કે જેવું
સમ્યક્ત્વ અત્યંત દૃઢ હતું, તેથી તે શ્રાવિકા આવતી ચોવીસીમાં
આ ભરત ક્ષેત્રમાં પંદરમા શ્રી નિર્મમ નામના તીર્થંકર ધર્યે,

૫૦. ઠહેલા ઉઠવાની ટેવ રાખો.

૫૧. ઠહેલા ઉઠી પ્રતિક્રમણાદિક કરી દેવદર્શન, ગુરુવંદન
તથા સ્નાન-પૂજા કરી, ઘરના કામમાં પરોવાવું.

૬૩. અલક્ષ્ય કે અનારોગ્યકર ચીજો ખાસ કરીને ન ખતાવો.

૬૪. દરેકના આરોગ્યની કાળજી રાખો.

૬૫. ઘરમાં પ્રકાશ, સ્વચ્છતા, નિયમિતતા, વ્યવસ્થા, સાચવી જે ચીજ જ્યાં રહે, ત્યાંજ મૂકવી વિગેરેની કાળજી રાખો.

૬૬. ઘરમાં કરકસર પૂરતી રાખો.

૬૭. જે વખતે જે ચીજની જરૂર પડે, તે ઘરમાંથી જ મળી શકે, તેવી રીતે વસાવી રાખવાની ગોઠવણુ અને સમજણુ રાખો.

૬૮. અનાજ વિગેરે ખાદ્ય પદાર્થોની ખરીદી સાચવણી અને વપરાશમાં યતના, કરકસર, સારી પસંદગી, યોગ્ય વગેરે ખરીદી, જરૂરી વપરાશ વિગેરે માટે પૂરતી કાળજી રાખો.

૬૯. રાત્રે ઘરમાં દરેક ઠેકાણે યોગ્ય અજવાળુ પડે તેવી રીતે દીવાની ગોઠવણુ રાખવી, વગર જરૂરી અને વધારે વખત દીવા રાખવા નહીં.

૭૦. સાંજે વેલાસર જમી પરવારી પ્રતિક્રમણાદિક માટે તૈયાર થઈ તેમાં લાગ લ્યો. (ગૂજરાતમાં આ રીવાજ ખહુ જ વ્યાપક છે.) સ્ત્રીઓ, પુરુષો દરેકને માટે લાગે ૬ વાગ્યાની આસપાસ નવરાશ મળી જાય છે. જેથી ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરી રાત્રે શાંતિ અનુભવે છે.

૭૧. ઘરમાં શાંતિ રહે, ગડબડ, કચકચાટ ન થાય તેવી ટેવ પાડો.

૬૨. નાના ધાવણાં બાળકોને ઉનાળામાં ખપોરે પાણી પાવા ચૂકતા નહીં.

૮૮. સર્વં છોડેા અન્યે મેંથી રાખવી, અધર્મો છોડેા હિમ
 ન હેવ ન કરેા.

૮૯. ભેટલની કે એથી કોઈ નૈયાદ ગતદે બાધાથીને
 પાળી દેવ ન પાડવી, બાધાં રાંજાયવાની દેવ ગર, જ નુક
 ભ મરનાદ છે, મરમાં જ સંધિદી બીજેા બાધી, મરમાં મેંથી
 ને પાળીને દેવ પડવા જ ન દેવી.

કુલ મોનેા ! ઉપરની સુચનાઓ નાંદી ગિરનારી ને મળવા
 મેંયા ઉજમાળા ધમેા તેા અવધ્ય દાખ ગાસમાં નાક મેં
 ને બાધાળેને બેાધમાં બેાધુ જ નુકસાન મેં.

—

કહેલ છે. તેથી આશાતના ન થાય, અને પવિત્રતા જળવાય તેમ વર્તવામાં બેદરકારી રાખશો નહીં.

અનાર્થ વિચારની પ્રજાઓની સમજમાં આપણી આવી સૂક્ષ્મ વાતોનું રહસ્ય હજી ઉતર્યું નથી. તેથી તેઓ રજસ્વલાપણું પાળતા નથી. અને આપણી મશ્કરી ઉડાવે છે. પરંતુ તેમાં મૂર્ખાઈ છે. માટે, એવી વાતો ઉપર ધ્યાન ન આપવું.

૮૪. લાણુવામાં, દ્રામમાં, રેલ્વેમાં, વિગેરે પ્રસંગમાં પુરુષોના સ્પર્શસ્પર્શથી દૂર રહેવામાં નવ વાડો જળવાય છે; અને શિયળની રક્ષા માટે એ ખાસ આવશ્યક છે.

૮૫. પૂર્વાપરની સ્પર્શસ્પર્શ જાતિઓ સાથેની સ્પર્શસ્પર્શની વ્યવસ્થા જાળવવી. તે તોડવામાં પરિણામે આપણી પ્રજાનો નાશ છે, માટે દેખાદેખીથી કે અજ્ઞાનથી સ્પર્શસ્પર્શ વ્યવસ્થા તોડવાની વાતનો અમલ કરી તેને ટેકો ન આપવો.

૮૬. આપણા પૂજ્ય મુનિ મહારાજાઓ શિવાય બીજા કોઈનો ઉપદેશ સાંભળવો નહીં જોઈ એ. આજ કાલ લાપણું સાંભળવાનો ચેપ વધતો જાય છે, તે પરિણામે આડે માર્ગે દોરવી ધર્મથી ભ્રષ્ટ કરનાર છે. સભા, સોસાયટી, મેળાવા, મીટીંગો, કમીટીઓમાં ભાગ ન લેવો. એવાં મંડળો વિગેરે રચવા નહીં. તે ઉન્માર્ગપોષણ છે.

૮૭. ધાર્મિક ઉત્સવો, તીર્થયાત્રા, રાત્રિજગા, મહાપૂજાઓ, ઉપધાન તપ, આયંબીલની ઓળી વિગેરે તપોનુષ્ઠાનમાં અવશ્ય ભાગ લેવો. તેનો વિરોધ કરનારાઓ અજ્ઞાનથી તેમ કરે છે.

